ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 108, Eylül 2020, s. 262-309

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.44507>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
24.06.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.09.2020

Dr. Doğan YÜCEL

Serbest tercüman, Bosna-Hersek
dyucel58@gmail.com

URDUCADA TÜRKÇE/MOĞOLCA KELİMELER VE TÜRKÇE DİL UNSURLARI

Öz

Urduca konuşan insan sayısı bakımından dünyada yaşayan en büyük sun'i dildir. Bu dil müslüman Türklerin Hindistan'a Arapça, Farsça ve Türkçeyi beraberlerinde getirmeleriyle ortaya çıkmıştır. Urduca'daki Türkçe kelimeler konusunda kimi çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların tenkidi ve değerlendirmesi yapılmamıştır. Bu çalışma hem daha önceki çalışmaların bir tashihi hem de tekmili olacak şekilde hazırlanmıştır. Urduca'daki Türkçe kelime ve unsurlar 17 ciltlik 10 farklı Urduca Lügat taranarak tespit edilmiştir. Bu kelime ve unsurların değerlendirmeleri Türkçe etimoloji sözlüklerine göre yapılmıştır. Ödünçleme listesinde 247 Türkçe asıllı, 104 hibrit, 19 Türkçe ek/unsur 39 Moğolca, ve 7 diğer dillerden Türkçeyle taşınan kelime bulunmaktadır. Ayrıca Moğolca kökenli kelimelerden yedisinde Türkçe ekler yer almaktadır. Bu hesaplara Türkçe asıllı kelime ve unsur miktarı 377'dir. Daha önceki çalışmalarda verilen 12 kelime taranan sözlüklerde bulunmamaları veya yanlış okumalar sebebiyle, 29 kelime ise kökenleri kaynaklarda Türkçe ve Moğolca olarak verilmediği için listeden çıkarılmıştır. Toplamda bu çalışmada 457 kelime ve dil unsuru değerlendirilmiştir. Urduca'da Tespit edilen Türkçe kelime ve unsurlar tematik ve morfolojik bakımlardan analiz edilmişlerdir. Bu analizler sonucu Urduca'daki Türkçe kelime ve unsurların tematik yoğunlukları ve morfolojik yapıları değişim miktarları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada ayrıca kısaca Urduca'nın ortaya çıkışı, kullanım sahası, Urduca-Türkçe dil ilişkilerine de değinilmiştir.

Anahtar kelimeler: Urduca, Türkçe Ödünçlemeler, Urducadaki Türkçe Ödünçlemeler.

TURKISH/MONGOLIAN LOANWORDS AND TURKISH LEXICAL ELEMENTS IN URDU

Abstract

Urdu is the largest man-made language in the world in terms of the number of people speaking. This language has been made when Muslim Turks brought Arabic, Persian, and Turkish with them to India. Some studies have been done on Turkish loanwords in Urdu. These studies were not criticized and evaluated yet. This study has been prepared both as a review of the previous studies and completing their missing elements. Turkish words and elements in Urdu have been determined by scanning 10 different Urdu dictionaries as 17 volumes. These words and elements have been evaluated according to Turkish language etymology dictionaries. There are 247 originally Turkish, 104 hybrids, 19 Turkish lexical elements/suffixes, 39 Mongolian, and 7 words were carried by Turkish from other languages to Urdu in the borrowing list. By this calculation, the number of Turkish origin loanwords and elements is 377. 12 words given in previous studies were excluded from the list due to their absence in the scanned dictionaries or misreadings, while 29 words were not listed in Turkish and Mongolian in the sources. Totally, 457 words and lexical elements were evaluated in this study. Turkish words and elements identified in Urdu were analyzed in terms of thematical and morphological aspects. As a result of these analyzes, thematical densities, and morphological changes of Turkish words and elements in Urdu have been classified. Additionally in this study, the emergence of Urdu, use area, Urdu-Turkish language relations are also mentioned briefly.

Keywords: Urdu language, Turkish loanwords, Turkish loanwords in Urdu.

1. Giriş

Hindistan, bilinen tarih itibariyle Kuşanlardan başlayarak Milâdî 19. Yüzyılın ortasına kadar 2500 yıllık neredeyse kesintisiz bir Türk idaresinin vâkî olduğu bir coğrafyadır. Bu coğrafya ile böyle uzun bir süre boyunca Türklerin ve Türkçenin yerli dil ve milletlerle etkileşime geçmemesi düşünülemez. Bu dil ve kültürler arasında karşılıklı bir etkileşim yaşanmıştır. Bu etkileşimin neticesi olarak Türkler Hindistan coğrafyasında dil, kültür ve sanat eserleri bırakmışlar; Türkçe ise yerli dillere birçok kelime ve unsur vermiş ve almıştır. Hindistandaki Türk devletleri ve idareleri, kültürleri, edebiyatları ve sanat eserleri ile ilgili bazı eserler kaynakçada verilmiştir. Çokça ele alınan bu meseleyi adı geçen kaynaklara havale ediyoruz (Mughul, 1980; Narain, 2002; Bayur, 1987; Bilkan, 1998 vb). Urduca da bölgede Türkçe ile yerli diller arasında yaşanan etkileşiminin en büyük örneğidir denebilir.

Orduca/Urduca ile ilgili ilk söylenecek cümle Urduca'nın tabii bir dil olmadığıdır. Türkçe, Farsça, Sanskritçe, Arapça, Hindice karışımı bir dildir. Urduca'nın ortaya çıkışının önemli sebeplerinden bir tanesi de din değişikliğinin bölgede konuşulan mahallî dillerden birisine çok fazla yabancı kelime alımını netice vermesidir. Sonrasında ise bu mahallî lisandan ortaya sun'î bir dil çıkmıştır. *Bu süreç içerisinde kelime alışverişleri, Türk askerlerin bölge halkıyla kaynaşması, mahallî halkın müslüman olmaları gibi etkenler bu dilin kurulmasına sebebiyet*

vermiştir. Bu konu üzerine Jaleebi'nin 1995, Shirani'nin 1988 ve Bulgur'un 2006 yılındaki çalışmalarına bakılabilir.

Hindistan'da Müslüman Türklerin yeni aldıkları yerlerde ilk önceleri Farsça iletişim dili olarak kullanılmıştır. Fakat zamanla Delhi dili değişerek Urduca'yı netice vermiştir. Bu yeni dil, Qadiri'nin ifadeleriyle Zeban-i Hindî, Zeban-i Rîhte veya Rîhte deniyordu (1977, s. 12). Sabir ve Qadiri'nin görüşüne göre büyük ihtimalle 17. yüzyılda Şah Cihangir döneminde "Lisan-i Urdu-i Mualla" adını almıştır (1977, s. 12-17; 1968, s. IX).

Urduca Hind-Aryan dil ailesine mensup olup yaklaşık 200 milyon insanın -ki bunların içinde Urduca'yı ikinci dili olarak konuşanlar da dahil- konuştuğu bir dildir. Pakistan'ın resmi dilidir. Birçok kelimesi Arapça ve Farsça gibi dillerden alınmış olmasına rağmen Hintçe ile akraba sayılabilecek kadar yakındır (omniglot.com). Bazı kimselerin zannettiği gibi, Urdu Zeban (Urdu dili) Farsçanın (Acemcenin) kolu olmayıp Hint dil grubuna bağlıdır ve gramer ve nahiv itibarıyla Hintçeye benzer. Urduca (biz Urdu deriz) % 80 yabancı kelimelerden müteşekkildir (Sabir, 1968; IX). Aradaki fark Hintçenin daha fazla Sanskritçe kelime içermesidir denilebilir. Standart Urduca ve standart Hintçe birbirlerinden farklı diller olmalarına karşın her ikisi de dilbilimciler tarafından "Khari boli" lehçesinden türetilmiş olarak kabul edilir. Bu lehçe, Hindustani olarak da bilinir. Günlük konuşma dillerine dışardan bakıldığında birkaç bariz fark bulunmasına rağmen aynı dilin iki lehçesi sanılacak kadar yakındır (omniglot.com). Jaleebi'ye göre mahallî diller olan Pencapça, Seraiki ve Sindice kendi aralarında kelime dağarcığı, fiil ve cümle yapıları bakımından Urducaya göre daha yakındırlar. (1995, s. 696). Ayrıca Sabir, Hintçe ve Urduca'nın aralarında bulunan farkları ve iki dilin mukayesesini dört madde halinde yapar. (1968, X). Urduca, birçok Pakistanlı edebiyat tarihçisi tarafından birbirinden farklı çeşitli devirlere ayrılmaktadır. Jaleebi ise bu devirleri altıya ayırır (1995).

Urduca, Pakistan ve Hindistan dışında başka ülkelere göç eden insanlar ve bazı gruplar tarafından da konuşulmaktadır. Afganistan, Bahreyn, Bangladeş, Botsvana, Fiji, Almanya, Guyana, Malavi, Marişus, Nepal, Norveç, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Güney Afrika, Tayland, BAE, İngiltere ve Zambiya bu ülkeler arasındadır (omniglot.com). Urduca'nın bilinen ilk müellifi Farsça ile Hindu dilini karıştırarak eserler veren Emir Husrev Dehlevî'dir. Dehlevî'nin kaleme aldığı şiirleri ve hayatını Türkmen, müstakil bir eser hâlinde neşretmiştir (Türkmen, 1989). Urduca ilk şair tezkireleri onikinci yüzyılda yazılmıştır (Qadiri, 1977, s. 21). İlk neşir de 1308'de Khawaja Seyyid Eşref Sumnanî'nin ahlak ve tasavvufa dair bir risale yazmasıyla meydana getirilmiştir (Qadiri, 1977, s. 22).

Urduca 12. yüzyıldan bu yana Arapça-Farsça karışımı bir alfabeyle yazılmaktadır. Genel olarak da Pakistan'daki diğer diller gibi "Nestelik" karakterle yazılır. 54 harfli geniş bir alfabeyle sahiptir (omniglot.com). Bu dil Hindistan'ın yeni anayasasına göre Hindistan'ın 14. dili olarak kabul edilmiştir. Türklerin (Hindularca Turk ve Turuk/Turak ve bazan Turkolu, Turkaru) rolü büyük ise de, Hindu yazarlarının da rolü bizden (Müslümanlar) az değildir. (Sabir, 1968, s. X).

Müslümanlar, Gazneliler devrinin sonuna kadar aralarında Farsça kullanıyorlardı. Muhammed Guri'nin Delhi'yi alıp Kutbuddin Aybeg'e bırakmasından sonra ise Hintçe konuşanlarla beraber yeni türetilmiş bir lisan olan Urducada günlük işlerini görmeye başladılar (Qadiri, 1977, s. 14-16). 1297'de Gucerat'ın ve 1312'ye kadar da kalan Dekken'in fethiyle buralara giden askerler kendi dillerini de bu bölgelere götürmüşlerdir. Bu sayede Urdu bütün Hindistan'a yayılmıştır (Qadiri, 1977, s. 24-25). Urdu dili, içinde barındırdığı komşu dil ve kültürlerle kaynaşabilme esnekliği sayesinde çok geçmeden halkın ortak dili haline gelmiş ve kısa sürede edebiyat dili

olgunluğuna ulaşmıştır. Urdu dili, farklı kültür ve dil unsurlarını günümüzde de içinde barındırmaktadır (Soydan, 2003, s. 44). Urducada bulunan kelimelerle alakalı olarak Jaleebi Urducadaki ödünçleme kelimelere dair şu ifadeleri kullanmaktadır;

“Urducanın dünyaya gelmesindeki en büyük sebep Hindistan’a Afganlıların gelmesiydi ve bu yeni dilde Arapça, Farsça, Türkçe ve Moğolca değil belki büyük kısmı itibarıyla Afganların dili ve onların vasıtasıyla girmiştir. Öz bu dili konuşanların varlığı sebebiyle çok az kelime buraya kadar gelmişti. Bu insanlar Hindistan’a gelmeden yüzlerce yıl önce müslüman olmuşlardı ve nesiller boyu Arap dili onların ibadet dilleri olmuştu. Bunun içindir ki onlarla beraber Arapça kelimeler de gelmiştir. Bazı Arapça kelimeler onların konuştuğu hem Farsçaya hem de Peştucaya girmiştir. Böylece avam-havas veya maşrik-mağrip her iki tür Afganlılar vasıtasıyla Urducaya bu kelimeler dâhil olmuştur. Türkçe de Afganistan’ın o dönem bazı bölgelerinde konuşulan dildi. Afganlılar Hindistan’a girdikleri zaman bütün bu diller de girmiş oldu. Yavaş yavaş buranın yerli diline bu kelimeler girmeye başladı. Afganlar, Hindistan’da resmi dil olarak Farsçayı almışlardı.. Dilimizde birçok Arapça, Farsça ve Türkçe kelime kendi asıl telaffuzundan farklı hale geldi. Bu değişiklikler Hind dilinin de neticesi olabilir“ (1995, s. 594).

Muhamed Sabir de bu konuda Jaleebi ile benzer ifadeler kullanmaktadır;

“Urducada bulunan Türkçe kelimeler edebiyat Farsçası yoluyla genişçe yayıldı ve Urducaya dâhil oldular. Bu kelimeler kozasından çıkan kelebek gibi Urducaya girmemiştir. Denebilir ki bu Farsça kullanan edebiyatçı zümredir ki önceden de Farsçada bu Türkçe kelimeleri zaten kullanıyorlardı. Bu zümre tarafından Urducaya intikal ettirildiler. Son devirde Türklerin sayısının artmasıyla da Türkçe kelimeler Urducaya dâhil oldu fakat elimizde bunu ispatlayacak makul deliller bulunmamaktadır“ (1963, s. 9).

Urducada idareci sınıfın dili Türkçeden pek çok kelime bulunmaktadır;

“Urdu” kelimesi de Türkçe bir kelime olup günümüz Türkçesinde “Ordu” manasına gelen kelimedir. “Ordu kelimesi Şark Türkçesinde “urdu” şeklinde olduğu için Hint dillerine de bu telaffuzu ile girmiştir (Sabir, 1968, s. IX). Bu kelime Maşrikî Türkiye’den veya Türkçeden Hindistan’a “Urdu” şeklinde gelmiş ve bu dil Hindistan topraklarını idare edenlerin de ismini almıştır. Bu dilin ismi Pak-Hindin hükümdarı Celil El- Kadir Barlasî Şehinşah Şehabuddin Şah Cihan tarafından “Urdu-i Muallanın Dili” unvanıyla tesmiye edilmiştir. Bu, Babür Hanedanı hakkında kâfi ilmi bulunmayan kimseler ve bazı yazarlar yanlışlıkla “Moğol” ve “Tatar” demektedirler. Hâlbuki bu aile meşhur “Barlas”lara mensuptur. Barlas’ın manası “savaşçı, cengâver”dir. Bu tarihî bağlardan ötürü Türk dilinin diğer dillere etkisinin yanında Urdu ve müslüman Bengalde de tesirinin olduğu muhakkaktır” (1968, s. IV).

1.1. Urducadaki Türkçe Kelimeler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Urducadaki Türkçe kelimelerle ilgili ilk müstakil ilmî çalışma –bildiğimiz kadarıyla- Spies’in 1955’te 135 kelimelik (varyantlarıyla 144) bir derlemesiyle başlar. Spies bu çalışmasında bir cep lügati ve iki İngilizce-Urduca iki dilli sözlüğü taramıştır. Çalışmasını Almanca yayınlamıştır. Sekiz yıl sonra Karaçi’de Sabir “Urducadaki Türkçe ve Moğolca Kelimeler” makalesini Urdu dilinde neşreder. Sabir, makalesinde Türkçe/Moğolcanın Urducadaki seyrini, ödünçleme süreçleri gibi konuları ele alır. Beş yıl sonrasında ise Sabir ilk Türkçe-Urduca Lügat’ini bastırır. Sözlük müellifin ifadesiyle 20.000 maddeden müteşekkildir. Sözlük Türkçe-

Urduca şeklinde tek taraflıdır. Sözlüğün baş tarafında Türkçenin dil hususiyetleri, ses harmonisi, Urduca'nın tanıtımı gibi konuları ele alır. Doerfer, 1962-1975 yılları arasında dört ciltlik “Farsçadaki Türkçe ve Moğolca Kelimeler” eserinde Farsçaya geçen kelimelerden Urduca da var olanları genelde Spies’in çalışmasına dayanarak vermiştir. Doerfer’in çalışması - dolaylı olarak- Urduca'daki Türkçe ve Moğolca kelimelerin etimolojik ayrımını ilk yapan çalışmadır. Doerfer’in çalışmasından sonra Türkmen, Urduca'nın büyük sözlüklerinden Ferheng-i Asfiya IV, İlmî Urdu Lügat ve Kadim Urdu Lügat olmak üzere üç Urduca lügati Türkçe kelimeler bakımından taramıştır. Taramasında toplamda 124 kelime ve unsuru listelemiştir. Türkmen bu çalışmasını iki tefrika hâlinde yayınlamıştır. Birinci makalesi “Türkçe İle Urduca Arasındaki İlişkiler”i ikincisi ise “Urducadaki Türkçe Kelimeler”i konu edinir (1985a, 1985b). 1989’da Aybek İslamabad’da Türkçe-Urduca Sözlük’ünü yazar. Aradan 15 yıl geçtikten sonra Tekcan, 2004’te “Urducadaki Türkçe Kelimeler ve Bunların Tematik İncelemesi” isimli tebliğini neşreder. Adı geçen tebliğde Tekcan, kendisinden önceki Sabir, Spies, Türkmen ve Aybek’in çalışmalarına ilaveten IUL’i taramıştır. Tekcan, tebliğinde toplamda 227 kelime ve unsuru derlemiştir. Türkmen, Tekcan’ın tebliğinin ardından yayınlanan çalışmasında “Urducadaki Türkçe İzleri”ni kaleme alır (2004). Toker, 2006’da “Urducada “Türk” ve “Türkî” Kelimelerinin Kullanımına Dair” adlı makalesinde Urduca'daki Türklerle ilgili deyim, atasözü ve kelimeleri derlemiştir. Bu çalışmanın taranan dil ve kelime bakımından genişletilmiş bir şekli de Yücel ve Çetin’in neşrettikleri “Güney Asya Dillerinde Türk Kavimleri Ve Türk İmajına Dair Söz Hazinesi” isimli çalışmadır. Yücel ve Çetin’in çalışmasında Urduca'dan 62 kelime, deyim ve atasözü bulunmaktadır (2019). 2013 yılında Yücel’in yayımlanmamış yüksek lisans tezinde Urduca'daki Türkçe kelimeler bir altbaşlık olarak verilmiştir. Bu başlık altında kelimelerin ses, yapı ve tematik gruplandırmaları yapılmıştır. Listelenen kelimelerin etimolojik tasnifleri yapılmamıştır. Taranan sözlük sayısı da oldukça sınırlıdır.

Urduca sözlüklerde aslen Türkçe kelimelerle beraber Moğolca ve –bazı Türkçeyle taşınan- Yunanca/İtalyanca vb gibi kelimeler de Balkanlardaki tabirle- “Türkizm”ler- Türkçe asıllı olarak verilmektedir. Ancak çalışmamızda, Türkçenin aslen kendisinden olan kelimeleri ve taşıyıcılığını yaptığı bazı kelimeleri ayrı ayrı ele alacağız. Böyle bir ayırım da şimdiye kadar - Doerfer’in dolaylı çalışması sayılmazsa- yapılmamıştı. Aslında Doerfer’in çalışmasındaki Moğolca kelimeler unutulmamalıdır ki Türkçenin ses ve mana özelliklerini taşırlar. Bu bakımdan anılan kelimeler de Türkizmler gibi bir bakıma Türkçe sayılırlar. Çünkü bu kelimelerde Türkçenin sesi, tadı ve kokusu duyulur.

Urduca'nın ilmî çevrelerce en makbul Lügatleri, en kapsamlı kamusları, eski Urduca'nın tarama Lügati gibi eserler bu çalışmada taranmıştır. Ferheng-i Asfiya 1-4, Camia Lügat 1-5, İlmî Urdu Lügat, Fîruz-ul Lügat, Kadim Urdu Lügat, Türkçe Urduca Lügat, Türkçe Urduca Sözlük, Azhar-ul Lügat, Urduca-İngilizce Lügat ve Urdu Lügat olmak üzere 17 ciltlik 10 farklı Lügat ve kamus taranmıştır. Sözlüklerin üçü internette açık kaynaklardan diğerleri Pakistan ve Türkiye’den temin edilmiştir. Ayrıca yaklaşık 200 cilt civarında Urduca sözlüğe ücretsiz olarak (rikhte.org) adresinden ulaşılabilir.

Urduca Lügatlerde Türkçe olarak gösterilen fakat Türkçe etimoloji Lügatlerinde Türkçe asıllı olarak belirtilmeyen kelimeler ayrıca şekilde verilmiştir. Daha önce bu konuda yapılan çalışmalarda verilen ancak Farsça, Hintçe gibi Türkçeyle Urduca'ya taşınmadığını varsaydığımız veya Urduca Lügatlerde taramalarımız neticesinde mevcudiyetlerini tespit edemediğimiz kelimeler listenin sonunda ele alınmıştır. Bu kelimelerin etimolojileri ve liste harici bırakılma sebepleri de kısaca ifade edilmiştir. Kelimelerin etimolojilerinde HE'nin “Türk Dilinin

Etimolojik Sözlüğü”, AT’nin Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü I-VI, SN’nin “Sözlerin Soyağacı”, Clauson’ın “Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century”, GD’nin “Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen I-IV” isimli eserlerinden istifade edilmiştir. Tespit edilen kelimelerin Türkçe karşılıkları DLT başta olmak üzere Özbek, Osmanlı ve Türkiye Türkçesinden belli başlı 46 ciltlik 14 farklı sözlük taranarak verilmeye çalışılmıştır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmamızın amacı; Urducadaki Türkçe kelime ve unsurları bir liste hâlinde verdikten sonra tematik ve morfolojik olarak tasnif ederek Urducadaki Türkçe kelimelerin sayıca miktarını, bu kelime ve unsurların tematik yoğunluklarını ve morfolojik yapılarını değişimlerini ortaya koyabilmektir. Urduca sözlüklerde Türkçe olarak verilen kelimeler aslen Türkçe olup olmadıklarına göre sınıflandırılmıştır. Daha önce bu konuda yapılan çalışmalarda geçen kelimelerin de tashih ve tefrikleri yapılmamıştır. Çalışmamızda listelenen kelimelerin detaylı etimolojik tahlilleri yapılmamıştır. Çalışmamızın giriş kısmında kısaca Urducanın ortaya çıkışı, Urdu dilinin tanıtımı, Urducadaki Türkçe kelimelerin özellikleri üzerine yapılan çalışmalardan da bahsedilmiştir. Çalışmamızda; Urducadaki Türkçeyle geçen deyimler, Türklerle ilgili atasözleri ve Türkçe dil kalıntıları kapsam dışı bırakılmıştır. Türkçeden geçen toponimi ve antronimlere örnek olması için Urduca sözlüklerde geçen birkaç kelimeyle iktifa edilecektir.

Listede ilk sütun Urduca aslî imlâlar, ikinci sütun Türkiye Türkçesi okunuşları şeklindedir. Ardından sırasıyla Urduca kaynaklar, Türkçe kaynaklar, tematik değerlendirme sütunları gelmektedir. Liste Urdu dili alfabetik sırasına göre hazırlanmıştır. Listede ilk sırada Türkçe asıllı kelime ve unsurlar, ikinci sırada hibrit kelimeler, üçüncü sırada Türkçe eklerle üretilen kelimeler, dördüncü sırada Moğolca kelimeler, beşinci sırada Türkçeyle taşınan Batı dilleri kaynaklı bazı örnekler ve altıncı sırada Urducada bulunmayan kelimeler ve son sırada ise kökeni Türkçe veya Moğolca olmadığı için listeye alınmayan kelimeler yer almaktadır.

2. Bulgu ve Yorumlar

Urduca sözlüklerin taranmasından elde edilen bulgular altta listelenmiş ve sonrasında hazırlanan tabloların yorumları yapılmıştır.

2.1. Urducadaki Türkçe Kelimeler

Urduca	Tr İmlâ	Urduca Kaynaklar	Türkçe Kaynaklar	T
ابلا	Ablâ	Zayıf, kadın KUL, 13; İUL, 48, H; CL-1, 61 1.Zayıf. 2.genç kadın, nazik ve güzel kadın CL-1, 98, H; FA-1, 16, H; Zayıf, ince kadın FL, 53, S; TUL, Önsöz; DHE, 4, S; güzel kadın, narin UTS, 24, S; AL, 53	TS, 4; (أبله) DTO, 2; ETDR, 432; ابلا KT, 17; LO-1, 2; ابله LÇ, 2; apla DS- 12, 4403; AT-1, 9	8
ات	At	CL-1, 112	TS, 139; ETDRH, 433; KT, 18; İML, 12; LO-1, 5; OK, 10; DLT, 157; AT-1, 144; GD-2, 4; OAS-1, 157	11
اتا	Atâ	1.Baba, valid, büyük kimse, pir, şeyh. 2.Ağa FL, 62; baba DHE, 10, F; İUL, 62	TS, 140; baba ETDR, 433; LO-1, 7; ulu, ihtiyar DTO, 3; İML, 12; LÇ, 3; انا KT, 18; TaS-1, 268; UTS, 25; DLT, 157; AT-1, 144; GD-2, 5; OAS-1, 159	1
اتابک	Atâbek	1.Büyük baba. 2.Şahane hitap, Şiraz Türk padişah-larının lakabı. FL, 42; TUL, 10; şehzade hocalarına verilen isim DHE, 10, F; emir, serdar ML, 27; üstad, sadrazam unva- nı.. İUL, 62; üstad, emir.. CL-1, 112, F	ETDR, 432; LO-1, 7; şehzade, lala, yüce kişi DTO, 3; padişah lalası.. LÇ, 3; اتابک Beybaba, kaymbaba.. KT, 18; TaS-1, 270; UTS, 25; GD- 2, 7	2
اتاق	Utağ	Çadır, ev, hane.FL, 62, F; İUL, 63; اتاق CL- 1, 184; TUL, 382	Büyük çadır ETDR, 499; اوتاق LO- 1, 7; tente, oturulan yer.. DTO, 4; İML, 54; اوتاق KT, 185; çadır.. TaS- 5, 3022; otağ TS, 1518; اوتاق LÇ, 24; UTS, 25; otağ DLT, 364; CEAT, 46; çadır DS-9, 3292; AT-6, 172; GD-2, 66	12
اتاقا	Utağâ	Saç, şapka püskülü.. İUL, 63; püskül, kuş kanadı.. FL, 62, F	Tüy, sorguç.. GD-1, 112; Tac اوتاغه ve muharebe esnasında başa nasbeyledikleri tüğ ve ciga LÇ, 24	10
اتالیک	Atalîk	Muallim, edebiyat hocası, eğitici, düzeltici. FL, 62; Hoca, terbiyeci. AL, 58; TUL, 10; şahsi hoca DHE, 10; şehzade ML, 27; İUL, 63; FA-1, 27; 1.Babalık. 2.Türklerde vezir veya beye çok yüksek hitap şekli CL-1, 113; UTS, 25; TUL, Önsöz	Veli, hoca ETDR, 433; Mürebbi, padişah lalası.. LO-1, 167; ulu kişi, sultan hocası, aşiret reisi.. DTO, 3; LÇ, 3; babalık, pederlik.. KT, 18; TS, 140; CEAT, 59; GD-2, 69	9
اتراق	Utrâğ	Durma, eğlenme.. İUL, 64; اوتراق oturak TUL, 37; geçici konaklama, eğleşme UTS, 25	Oturak. TS, 1520; DTO, 41; اوتوراق KT, 187; LO-1, 178; اوتراق LÇ, 24; AT-6, 178; GD-2, 8; Oturulacak yer veya şey.. OAS-7, 2215	14
اتگاه	Atagah	Anne veya dadının kocası. FL, 64; anne, süt emziren kadın İUL, 66	Hoca, dadı..DTO, 5; اتکه babalık, asya-yi vustada bir rütbedir.. LÇ, 4; süt annenin kocası UTS, 25; Nişanlı, namzed..DTO, 3, atâqı "Babacığım" anlamına gelen ve sevgi bildiren bir sözcük DTL, 157; atabey, ata ağa? GD-2, 9	1
اجاع	Ucâ'	Ateş yakma yeri. FL, 68; اجاع İUL, 73; اجاع CL-1, 123	(اوجاق) Ateş yakma yeri, baca ETDR, 500; اوجاق Ocak, ateş yakma yeri.. LO-1, 167; DTO, 47; اوجاق Ocak.. LÇ, 26; اوجاق ateş yakılan yer.. KT, 190; UTS, 26; TS, 1488; (oçaq) DLT, 351; AT-6, 105; GD-2, 10; OAS-7, 2144	12
اچار	Açâr	Turşu.. CL-1, 127, H; اچار Bazı sebze veya meyveler- den sirke ve su konularak yapılan.. İUL, 11, F; FA-1, 41, F; Meyve veya yeşil sebzelerin yağ ve sirke karıştırılmasıyla yapılan yiye-cek, turşu FL, 70, H; DHE, 17, H; AL, 25, F; bir çeşit sirke turşusu UTS,16, F; TS,	LÇ, 6 اچار, اچار İştihâ açmaya mahsus turşu vesaire KT, 22; 10; turşu, aperitif AT-1, 21; GD-2, 14	3

اداقچه	Adakça	Süs için yatak altına serilen ve kenarları dışarıda bırakılan bej renkli uzun bez, yatak altı, yolluk. FL, 78; yatak veya halı altına serilen bez. AL, 68; örtü, kılıf DHE, 23, F; CL-1, 139; FA-1, 51	Örtü, sargı; odacık. GD-2, 19	5
ارابه	Araba	Tekerlekli araç, top arabası DHE, 27, F; İUL, 93, F; kağıt, yüklü araç FL, 81, F; öküz arabası AL, 70, F	Tekerlekli, motorlu veya motorsuz her türlü kara taşıtı. TS, 110; Araba.. LO-1, 20; اربه KT, 26; OAS-1, 119; GD-2, 19; AT-1, 114. ?	16
اردو	Urdu	1.Ordu, ordugah.2.Farklı dillerden teşekkül etmiş olan Pak-Hind'in dili. FL, 82; 1. Ordu, asker. 2. Urdu dili. AL, 72, F; ordu.. TUL, 520; İUL, 95; CL-1, 149; FA-1, 62; DHE, 28	Kamp, ordu ETDR, 448; ordu, ceys.. LO-1, 164; اردو DTO, 54; hükümdarın yurdu ve durağı İML, 53; اردو askerin bulunduğu mahal.. LÇ, 29; KT, 89; OK, 15; UTS, 30; TS, 1508; vurdu, dövdü.. DLT, 622; CEAT, 203; OAS-7, 2179; AT-6, 158; GD-2, 32	4
ارسلان	Arsalân	Aslan.FL, 83; 1.Eski iran'da bazı şahların ünvanı. 2.Aslan. AL, 72; aslan, bir kimsenin soyadı. DHE, 29	Aslan TS-1, 145; aslan ETDR, 448; aslan.. LO-1, 24; aslan DTO, 12; OTİL-1, 55; İML, 11; ارسلان KT, 29; R-1, 328; UTS, 30; TS, 124; AT-1, 125; HE, 20; CEAT, 238	11
ارمغان	Armağan	Hediye, adak, bahşiş. FL, 83, F; AL, 73, A; hediye, bir miktar para, merak, DHE, 30, F; İUL, 96, F; CL-1, 152, F; TUL, Önsöz	Armağan, hediye, ödül TS-1, 145; ETDR, 450; LN, 20, F; hediye.. LO-1, 27; LÇ, 10; ارمغان KT, 30; R-1, 339; UTS, 30, F; TS, 122; Başarılı bir seferden dönen birisinin yakınlarına verdiği hediye, ödül DLT, 149; AT-1; 123; HE, 18; CEAT, 232	14
ازبک	Uzbek	Bir Türk kabilesinin adı. FL, 87; Özbek, Tatar. DHE, 19, F; 1.Tatar veya Türklerin bir kavmi. 2.vahşi, kötü tabiatlı.. İUL, 99; TUL, 396; FA-1, 57	özbek halkı.. OTİL-2, 495; اوزبک müstakil emir demek olub.. KT, 202; TS, 1554; OAS-7, 2251	7
اساول	Esâvel	Elçi, peygamber. FL, 89, F; İUL, 102; CL-1, 163; Postacı, ulak UTS, 31		8
اشلق	Uşlak	Tö Ahmet, bühtan.FL, 97; Tö Ahmet atma, bühtan. Hediye, bahşiş. AL, 83, U; İUL, 109, F; اشلق CL-1, 179; suçlama, tö Ahmet, kara çalma UTS, 33	Şüpheli DTO, 23; اوشولوق Güman, farz, tasavvur, zann LÇ, 35	2
اكا	Aka	Sahip, usta DHE, 47, F; TUL, 75; malik, sahip, hakim.. İUL, 22; CL-1, 61; FA-1, 101; .. Memur, koca FL, 25; AL, 34, F	..Büyük kardeş, ağabey TS-1, 51; ağa, sultan yaveri DTO, 27, 28; abi.. OTİL-1, 35; büyük birader.. LÇ, 17; KT, 43; TaS 1, 25; R-1, 96; ETDR, 475; hekim, sahip, koca,eş UTS,19; TS, 46; DS-12,4406; süt kardeş. GD-2, 154	8
الاغ	Ulâğ	1.Küçük gemi. FL, 112, A; bir çeşit küçük gemi DHE, 38, F; eşek, posta atı, bir tür küçük gemi İUL, 123; الاغ bir tür gemi CL-1, 209		16
الاق	Ulâk	1 (الاغ).Posta atı. 2.Yük eşiği. UTK, 159; 2.Posta atı, yük merkebi.. FL, 112, A	Ulak, genç. GD-4, 265; ulak, postacı.. DTO, 74; posta.. LO-1, 212; uzaklaşmak.. OTİL-2, 272; posta atı.. İML, 79; اولاق posta.. KT, 219; الاغ eşek, posta atı UTS, 37; Haberci TS, 2032; CEAT, 132	11
التمش	Altemiş	1.Öncü birlik. 2.Gulam Haneda-nın da Şemsuddin İltutmuşın lakabı. FL, 112; AL, 97, F; TUL, Önsöz	Öncü birlik UTS, 37; altmış, öncü birlik DTO, 31	4
الخالق	Alhâlik	Göğüs ve yandan açık pamuklu elbise. FL, 115, A; AL, 98; ceket altına giyilen pamuklu elbise.. İUL, 126; CL-1, 213	(ارخالق) Arhaluk, arkalık? GD-2, 29	10

الغارون	Alğârun	Çok, sayısız, fazlaca. FL, 115; 1.İlgar Türkleri için kullanılan çokluk ifadesi. 2.Hadsiz. AL, 99; çok, çokluk, kalabalık İUL, 126; FA-1, 127, U		14
الماغوچی	Almagoçi	1.Nesebi kesilmiş kişi. 2.Yersiz ve lüzumsuz şey.. İUL, 130, U; 1.Soyu kesik kimse. 2.Al-man. 3.Almanya FL, 118; الماغوینی CL-1, 218, U; AL, 100		8
الوڭ	Ulûğ	Ulu TUL, 518; اولو sahib, malik İUL, 151, A	Büyük, kudretli.. OTİL-2, 273; uluğ bir kavmin büyüğü.. İML, 80; DTO, 80; اولو büyük, kebir, celil.. LÇ, 40; اولو büyük, azim.. KT, 222; ulu, büyük TaS-6, 3950; اولو ETDR, 509; TS, 2032; DLT, 620; CEAT, 136; GD-2, 117	8
انّا	Anna	Anne, süt emziren kadın FL, 124; 1.Anne. 2.Süt emziren kadın. Elçi, haberci. AL, 106; TUL, IV; İUL, 135, U; CL-1, 230; FA-1, 142	Çocuğu olan kadın, anne TS-1, 102; Anne, ETDR, 491; anne, mader.. LO-1, 63; anne.. DTO, 37; ana.. OTİL-1, 537; İML, 10; انه KT, 57; ana TaS-1, 1; R-1 226; LÇ, 22; sütanne UTS, 40, U; TS, 92; DLT, 142; CEAT, 169; AT-1, 94; GD-2, 130	1
انگا	Angâ	Anne, yemek yediren kadın, emzikli kadın.	Ana makamında, üvegi (أنكا)	1
اورخون	Orhun	Orhun Türkleri TUL, 379		
اوتی اتو	Ūti Utû	Ūtü TUL, 530; FA-1, 32, F	Ūtü ETDR, 499; (اوتو) kumaş, deri gibi şeylerin yüzünü düzleme.. LO-1, 217; TaS-6, 4125; (اوتو) KT, 187; TS, 2067; (utug) DLT, 642; HE, 428; TaS-6, 4125; CEAT, 51; GD-2, 9	5
اوکه	Oke	Anne, öke	Akıl, fikir igesi İML, 54; Deha sahibi kimse, dahi. TS, 1534; Akıllı, olgun ve görmüş geçirmiş, halkın arasından bir adama verilen unvan DLT, 142; anne DS-9, 3324; (öge) CEAT, 101	1
اولما	Ulma	1.Kıyma doldurup pişirme. 2.Deri yüzme. Kaynar suya koyup deri soyma. FL, 139, U; Sıcak suya deri batırıp soyma. AL, 120; İUL, 151; FA-1, 219; 1.hayvan kesildikten tüy veya yünlerinin sıcak suyla soyulması. 2.Haşlanmış et CL-1, 262	Testi İML, 79; şişe.. CEAT, 146	3
اون	Ūn	Hayvan derilerindeki tüyler. FL, 139, H; Tüy, kıl, yün, hayvan tüyü. AL, 121; DHE, 78; TUL, 586; ان KUL, 210; İUL, 151, H; koyun yünü veya kılı CL-1, 262, H; yün UTS, 43, H	Kuş tüyü İML, 93; (کویون) koyun tüyü.. KT, 1565; yün TS, 2208; GD-4, 227	3
اويغور	Uygur	Uygur Türkleri TUL, 522	Oğuzlara uyan bir büyük Türk kabilesidir. Hindden.. LO-1, 215; اويغور Bir Türk kavmi DTO, 118; OTİL-2, 270; LÇ, 43; KT, 227; TS, 2043; DLT, 629	7
ايبك	Aybek	1.Köle. 2.Elçi, işçi. 3.Maşuk, put. FL, 143; meşhur Türkmen kavmi TUL, 20	Aybek, ağa, zengin, sahip. GD-2, 173	

ایلچی	Elçi	Elçi, peygamber, sefir. Elçi, haberci. AL, 133; TUL, 78; DHE, 54; İUL, 161; CL-1, 282, F; FA-1, 241; FL, 150	Bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse, sefir. TS-1, 695; ETDR, 518; elçi, yalvaç.. LO-1, 116; DTO, 130; diplomatların en yüksek mertebesi.. OTİL-2, 445; ایلچی LÇ, 58; KT, 247; TS, 621; ilç DS-7, 2518; AT-1, 641, Mğ; CEAT, 129; GD-2, 203	2
آپا	Âpâ	..Büyük kızkardeşe tazimde söylenir. FL, 8, H; 1.Büyük kızkardeş. 2.Kendi. AL, 19, U; abla DHE, 5, H; TUL, Önsöz; abla, cevahir, küçük yaştaki anne İUL, 7; CL-1, 37, H; FA-1, 24; UTS, 15	(aba) Abla, büyük kız kardeş.. TS-1, 1; 1; ابلا LO-1, 2; abla DTO, 1; ابلا Abla LÇ, 3; آبا ..Şark Türkçesinde aba derler KT, 17; (aba) AT-1, 1; CEAT, 5	8
آتو	Atu	1.Kız 2.Kadın eğitici. AL, 23; kadın eğitici veya müdür DHE, 13, H; kızları eğiten ve talim veren kadın İUL, 9; CL-1, 40; آتون FA-1, 32; FL, 10		9
آچا	Açâ	1.Baba, dede, büyük, ulu. 2.Eski çalışan, yaşlı kadın hizmetçi, dadı, kadın hizmetçi, yaşlı anne. FL, 12; 1.Dede, nine. 2.Yaşlı hizmetçi. AL, 25, F; آچاره İUL, 11, S; 1.Yaşlı mürebbiye. 2.Yaşlı hadime CL-1, 43; FA-1, 41; ata, cet, emektar UTS,16	Kadın, yaşlı kadın DTO, 6; valide, mader.. LÇ, 5	9
اش	Aş	Çorba, sulu yemek. FL, 22, F; Çorba gibi sulu ve hafif yiyecek. AL, 32, F; Yemek TUL, 9; KUL, 11; sulu yemek İUL, 20, F; CL-1, 57, F; FA-1, 88, F; DHE, 40, F	Piştirilerek hazırlanan yemek TS-1, 149; yemek ETDR, 461; LN, 8, F; aş, yemek.. LO-1, 31; OTİL-1, 264, 554; yenecek şey İML, 12; LÇ, 13; KT, 33; TaS-1, 254, F; اش DTO, 22; OK, 10; UTS,18, F; TS, 135; DLT, 155; HE, 23, ?; GD-2, 59	3
آق	Ak	Ak, beyaz CL-1, 61	Ak OTİL-1, 557; ETDR, 475; İML, 8; آق LO-1, 44; آق Ak LÇ, 14; آق KT, 43; R-1, 88; TS, 46; DLT, 146; AT-1, 49; GD-2, 84	14
اكا	Akâ	1.Abi. 2.Seslenme. 3.Kötü sipahi آكا İUL, 22; آكا CL-1, 62; 1.Kardeş. 2.Abi. 3.Dost .. Gibi seslenme şekli.. FA-1, 102; TUL, 3; DHE, 48, Devnegari; hekim, sahip, koca,eş UTS, 19; TS, 46	.. Büyük kardeş, ağabey TS-1, 51; ağa, sultan yaveri DTO, 27, 28; abi.. OTİL-1, 35; LÇ, 17; İran Türkleri beyinde "aga" yerine isti'mal olub, ancak orada ulemaya dahi itlak olunur KT, 43; TaS 1, 25; R-1, 96; ETDR, 475	8
آل	Âl	Kızıl, kırmızı.FL, 29; Gövdesin-den kızıl su elde edilen bir ağaç çeşidi. AL, 37; kızıl, kırmızı renk İUL, 25; FA-1, 122; CL-1, 67, U; UTS,19	TS-1, 69; kızıl, kırmızı ETDR, 481; LN, 11, F; parlak kızıl LO-1, 52; OTİL-1, 528; kül renkli at. İML, 9; koyu pembe rengi.. LÇ, 17; koyu ve parlak pembe KT, 47; TS, 62; DLT, 137; CEAT, 120; AT-1, 61; GD-2, 93; OAS-1, 60	14
آلتامغا	Altamğa	1.Kızıl mühür. 2.Padişah ferma-nı. 3.Mana ve muradın katiyeti. FL, 29; Padişah mührü.. AL, 37; AL, 97; kızıl mühür, kırmızı renkli mürek-kepli devlet gücünü gösterir damga.. DHE, 39; 1.kızıl mühür. 2.Padişah fermanı. 3.Bağışlanma veya berat fermanı. 4.ödül fermanı İUL, 26; CL-1, 68; FA-1, 122	Altamga/altuntamga Ferman mührü, damgası. DTO, 31; OTİL-1, 535; ..bir işaretle vurulan nişan u alamet, altun tamga, kızıl tamga vs KT, 439; nişan basılmış ferman TaS-1, 112; altun tamga LÇ, 19	2
بابا	Bâbâ	1.Baba, peder. 2.Derviş, fakir. 3.Günlük bir hitap şekli. 4.Çocuk-lara sevgi ifadesi. FL, 156, F; AL, 136, F; efendi, baba, Bengal'-de çacukları çağırma ifadesi DHE, 57, F; 1.baba. 2.Derviş. 3.ihtiyar erkek.. İUL, 167, F; CL-1, 290, F; FA-1, 246, H	Çocuğu olmuş erkek.. TS-1, 187; baba ETDR, 521; LN, 143, F; baba, valid.. LO-1, 225; OTİL-1, 166; LÇ, 66; KT, 257; TaS-1, 270, F; UTS, 47, U; TS, 171; AT-1, 176; GD-2, 228	1

باب	Bâp	1.Baba, peder. 2.Büyük, ulu. FL, 156, H; AL, 136; DHE, 57, H; TUL, 10; İUL, 167, U; CL-1, 291, H; FA-1, 247, H	Baba LN, 143, باب	7
باجی	Bacî	Abla, büyük kız kardeş. 2.Yaşça büyük kadın. FL, 162; AL, 141; Abla TUL, 16; باجی Türk kadın KUL, 48; İUL, 175; CL-1, 299; FA-1, 251; UTS, 48	Abla, büyük kız kardeş.. TS-1, 191; bacı, hanım ETDR, 522; büyük hemşire, abla.. LO-1, 229; abla, yaşlı kadın DTO, 145; LÇ, 67; KT, 259; TaS-1, 362; TS, 174; GD-2, 231; kızkardeş, bilhassa yaşça büyük kız kardeş AT-1, 179	8
بارش	Bariş	Yağmur. FL, 165, F; İUL, 179, F; CL-1, 303, F; UTS, 48, F	Barış ETDR, 491; varma, gitme DTO, 147; varma, ulaşma LÇ, 67 yağmur LÇ, 296; uzlaşma, barışma.. KT, 262; ETDR, 523; sulh.. LO-1, 232	2
باش	Baş	Baş, reis. ML, 47	Baş, reis.. ETDR, 524; reis, ser LO-1, 235; baş, reis.. DTO, 148; İML, 16; LÇ, 68; reis.. KT, 265; reis.. TaS-1, 413; OK, 11; 1..2.Bir topluluğu yöneten kimse TS, 208; DLT, 175; AT-1, 214; GD-2, 246	8
باقلاوا	Baklava	Baklava	Çok ince yufkadan arasına kaymak, fıstık, ceviz, badem gibi şeyler konulan tatlı. TS-1, 205; بقلاوا baklava.. ETDR, 540; ..kesilmiş tatlı hamur LO-1, 246; TaS-1, 384; KT, 272; TS, 188; DS-9, 3381; OAS-1, 220; AT-1, 192; GD-2, 255	9
بخشی	Bahşi	Orduda maaş dağıtan, hesaplarını tutan kimse. FL, 185, F; İUL, 206, F; CL-1, 335, F; FA-1, 275, F; AL, 158, F	Yazıcı, katip.. DTO, 156; OTİL-1, 86; sazen-de, aşık.. LÇ, 74; doktor AT-1, 193; GD-2, 271	9
برده	Barda	Gulam, köle.. İUL, 219, F; CL-1, 351, F; 1..Pranga. 2.Köle ..FA-1, 283, F; FL, 195, F; köle, tutsak.. ; AL, 166, F	OTİL, 1-81; Damustalarının kullandığı, başının bir ucu çember parçası biçiminde eğri, öbür ucu keskin çekiç. * Fıçıci keseri. TS, 200	3
برگه	barağa	Çadır KUL, 34	Tahtadan muvakkat mesken KT, 261; LO-1, 231, Fransızca	14
برما	Barmâ	Delik açmaya yarar bir alet İUL, 221, H; Bir çeşit delgi aleti DHE, 109, H; ahşap delmede kullanılan bir alet FL, 197, H; CL-1, 355, H; FA-1, 285, H; matkap UTS, 55, H; AL, 167	Burma, (Burgulu alet) İğdiş etme.. TaS-1, 709) burmak işi..TS, 328); (بورغو) delik açmaya yarar alet DTO, 166; (بورمه) Burgu, vida ETDR, 545; (burma) burmak TaS-1, 709; GD-4, 269	8
بسمه	Basma	Baskılı kumaş, desenli ve nakışlı KUL, 42	Beyaz tokunub badehü.2..1 باصمه ,renk ve çiçekleri basılmış panbuk ;ince mensucat.. KT, 268 Üzerinde bası ile yapılmış.2..1 renkli biçimler bulunan pamuklu kumaş.. TS, 206; GD-2, 244	14
بشقاب	Buşkâb	Büyük örtü. FL, 205	Tabak, tepsi vb GD-2, 292	2

بقچه, Boğçah بوغچه, Boğçe Buğce	1.Küçük bez. 2.Eşya kabı. FL, 207, F; AL, 175, F; TUL, 31; DHE, 80; elbise ve eşya koymaya yarar bez. ML,67; İUL, 234; CL-1, 372; FA-1, 296; bohça, çıkım UTS, 58	İçine çamaşır, elbise vs şeyler koyup sarmaya yarayan dört köşe kumaş. TS-1, 323; بوغچه dört köşe mendil.. ETDR, 547; بوغچه LO-1, 307; OTİL-1, 143; KT, 315; TaS-1, 634; TS, 294; AT-1, 294, F; HE, 56	1
بکاول, Bekâvel	Aşçı, yemek pişiren kimse, aşçı rütbesi. FL, 208, F; 1.Aşçı. 2.Yemek yapan veya dağıtan kimse. AL, 176, F; Yemekçi, muhafız, baş aşçı, mutfak idarecisi DHE, 81, F; İUL, 237, F; CL-1, 374, F; FA-1, 297, F;	(لوکول) Türkçede çeşnigir LO-1, 311; çeşnicibaşı DTO, 158; OTİL-1, 74; çeşnigir, divan beyi.. LÇ, 75; GD-2, 301	1
بالا, Balâ	Erkek çocuk.. DHE, 91; بالا CL-1, 312; FA-1, 259, H	Yavru, çocuk TS, 189; çocuk.. DTO, 153; بالا KT, 273, F; Kuş yavrusu. Benzer şekilde vahşi hayvanların yavruları için de kullanılabilir. DLT, 168; AT-1, 193	1
بلاق, Bulak	1.Buruna takılan bir ziynet. 2.Su çeşmesi, su yatağı. FL, 212; AL, 181, F; burna takılan bir takı. DHE, 83, H; CL-1, 382; FA-1, 304; TUL, Önsöz; UTS, 59	Bulaki, buruna takılan ziynet.. OTİL-1, 148; haşarı at.. İML, 22; بلاق burun kanadı LÇ, 223; kaynak, pınar TS, 321; Sırtı geniş at DLT, 204; GD-2, 312	17
بلغار, Bulğâr	Bir cins deri.. İUL, 245, A; Bulgaristan, Rus derisi DHE, 122, F	(بلغاری) Bir cins Rus derisi.. ETDR, 541 Tabaklanmış deri DTO, 176; bir Türk kavmi.. LO-1, 316; ..telatine (deri) dahi itlak olunur LÇ, 85; TS, 323; Herkesce bilmen bir Türk kenti DLT, 205; esasen Erdel dağları cihetinde sakin akvam tatarıyyeden iken b'dehu Rumeli.. KT, 302; Bulgar milleti AT-1, 323; HE, 63	7
بمباشی, Bimbaşî	Binbaşı CL-1, 387; TUL, Önsöz	(بيگباشی) Esasen bin kişiden mürek- keb olan bir tabur askere kumanda eden zabıt KT, 332; TS, 273	4
بندوق, Bandûk	Banduk, tüfe. FL, 218, A; IUL, 252, A; FA-1, 310, A	(بندوق)Tüfenk LO-2, 940; tüfeng.. LÇ, 75	6
بندوقچی, Bandûkçi	Silah takan veya kullanan kimse. FL, 218, U; AL, 186, A; tüfekçi DHE, 127; TUL, 509; İUL, 252, F; CL-1, 394; FA-1, 310		4
بوتا, Bota	Deve yavrusu DHE, 130, F; güç, kuvvet FL, 221, H; KUL, 46; 1.deve yavrusu. 2.mecazen şekli bozuk.. İUL, 256; بوتہ CL-1, 400; deve yavrusu.. UTS, 61; AL, 189, H	Çocuk, hayvan yavrusu.. DTO, 160; OTİL-1, 165; yavru, bala.. LÇ, 76; (botu) Deve yavrusu. DLT, 198; بوتہ GD-2, 328	11
بوز, Boz	Bej renkli at DHE, 131, F; Beyaz ve gri renkli at KUL, 47; ak at, kızıl çalar dalgah renkli at İUL, 260, F; CL-1, 403, F	Açık toprak rengi. TS-1, 199; koyu demir grisi ETDR, 545; .. Hayvanatta açık gri, siyah renk LO-1, 297; boz renk..DTO, 168; külrenkli.. İML, 21; kül rengi.. LÇ, 80; toprak ve deve tüyü renginde olan.. KT, 311; OK, 12; açık toprak rengi TS, 309; DLT, 199; GD-2, 335; AT-1, 306	11

بوزا	Bûza	Halk birası. DHE,131, F; buğday ve nişasta gibi ürünlerin şırasından yapılan bir tür şerbet FL, 224, F; (بوز) ak bira CL-1, 403, F	Tahammur etmiş darı hamurundan ekşimsi bir meşrûb KT, 313; Arpa, darı, mısır, buğday gibi tahılların hamurunun ekşitilmesiyle yapılan koyuca, tatlı veya mayhoş içecek. TS, 309; OTİL, 1-151; boza LÇ, 80; ETDR, 546; AT-1, 307, ?; GD-2, 337	3
بیراق بیرق	Bayrâk Bayrak	Bayrak. Askeri nişan. AL, 215, F; TUL, Önsöz; bayrak, renk, alem. DHE, 106, A; ML, 79; 1.bayrak. 2. fetihten sonra alınan toprakta hürriyet ilanı İUL, 304; CL-1, 463, F; FA-1, 355; FL, 255, F; UTS, 68	Bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dik dörtgen biçiminde kumaş. TS-1, 249; bayrak,sancak ETDR, 551; küçük bayrak DTO, 183; bayrak..OTİL-1, 73; LÇ, 90; بیراق KT, 278; TS, 227; GD-2, 385; AT-1, 223; HE, 44	2
بیراگ	Bîrâg	Terk-i dünya, zühd.. KUL, 55; İUL, 303, H; CL-1, 348, 462, H; FA-1, 254, H; (بیراگ) dünya nimetlerini terk.. FL, 193, H; UTS, 67, H; AL, 214, H	(براقمق) Brakmak KT, 286; (براقمق) bırakmak (LO-1, 266; (بیراقمق) LÇ, 90; TS, 260; AT-1, 260	14
بیرم	Beyram	Bayram, kurban bayramı.. CL-1, 463; bayram, şenlik.. FL, 255; UTS, 68	Millî ve dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler. TS-1, 250; بیرام Bayram, eğlence.. ETDR, 551, F; بیرام Bayram LO-1, 327; bayram.. OTİL-1, 73; İML, 18; LÇ, 91; بیرام KT, 278; DTO, 184; TS, 228; DLT, 178; GD-2, 384; AT-1, 223, ?	8
بیگ	Beg	Amir, serdar, Mugallerin lakabı. FL, 257; AL, 216; TUL, 27; Babürlülerin ünvanı, bey, efendi.. DHE, 108; bey, serdar, hürmet ifadesi. İUL, 306, F; CL-1, 466; FA-1, 257; UTS, 68	..Eş, koca, zengin ve ileri gelen kimse, bay. TS-1, 279; şehzade, paşazade, vali.. ETDR, 540; بیگ LÇ, 93; KT, 297; küçük devlet başkanı.. TaS-1,479; بیگ DTO, 158; TS, 232; DLT, 180; AT-1, 231; GD-2, 389	2
بیگم	Begum	Hatun, beyin müennesi.. FL, 257; Hatun, Melike, Şah kızı, vali kızı.. AL, 216; TUL, 24; hanım efendi, hanım sultan, begum unvanlı kadınlar. DHE, 108; بیغم KUL, 72; İUL, 306, U; CL-1, 466; FA-1, 257; UTS, 68, U	Hint prenseslerine verilen unvan. TS-1, 255; hanım, hanım sultan DTO, 192; بیگم LÇ, 93; TS, 232; AT-1, 231; GD-2, 411	8
بیگما	Beguma	Küçük hanım. DHE, 108; İUL, 306, U; CL-1, 466; بیگما FA-1, 257, F		8
بیوی, بیی	Bîvî, bîbî	Zevce, ev malikesi, avrat.. FL, 259, U; AL, 218; TUL, 22; halk dilinde kadın DHE, 105, H; KUL, 210; begumi hanım, hatun. 2.ev hanımı. 3.hanımlara hürmet ifadesi. 4.önemli insan-ların kızları.. İUL, 289, 308, U; CL-1, 470, F; FA-1, 348-361, F; UTS, 66, U	Babanın kız kardeşi, hala. TS-1, 289; hanım, nikahlı hanım DTO, 181; nine.. OTİL-1, 110; nene, büyük valide, hanım efendi.. LÇ, 88; hanım, hanım efendi TaS-1, 543; babanın kız kardeşi, hala TS, 262; hanım AT-1, 263; GD-2, 379	1
پاپاخ	Papâh	Siyah kuzu yününden uzun başlık. FL, 261, F; TUL, 227; İUL, 311	Baş giysisi.. OTİL-1, 571; papak.. uzun tüylü başlık TS, 1569; papak kalpak DS-9, 3392	10
پاشا باشا	Paşâ Bâşâ	Hakim, vali, Türk serdarların lakabı.. FL, 264; AL, 222; TUL, 404; ML, 47; İUL, 316; CL-1, 479; FA-1, 366, F; UTS, 70	Türklerde en yüksek askerlik dışı ünvan..ETDR, 555; paşa..LO-1, 346; KT, 344; TS, 1582; AT-6, 319; GD-2, 420	2
پیاستر	Piyaster	Bir çeşit gümüş sikke. CL-1, 582		2

تاتار	Tatar	Tatar DHE, 151, F; TUL, 480; CL-1, 605, F; Tatar DHE, 229, F	Ulak, Tatar ETDR, 566; Moğol tavayifinden bir küçük aşiret.. LO-1, 381; Tatar halkı OTİL-2, 133; LÇ, 98; mektub nakleden seri-ul hareke sâ'i.. KT, 370; TS, 1918; bir Türk kavmi DLT, 540; postacı DS-10, 3842	7
تاقی	Tâkî	Doru at. Gözleri değişik renkteki at.. CL-1, 605; FL, 337, F; FA-1, 462, U; 1.Bir tür başlık. 2.İki gözü de farklı renkte olan at. İUL, 423, F	Dahi edatdur.. LÇ, 101; ..4.cümleler ile kelimeler arasında ilişki kurmaya yarayan kelimeler TS, 1889	11
تۈپەك, تۈپەك	Tupek, tupak	Küçük top FL, 344; AL, 293, tüfek DHE, 169; TUL, 509; قراخ KUL, 78; İUL, 431, F; CL-1, 618; FA-1, 468	Top dışı silah..ETDR, 593; تفنگ Tüfek KT, 422; TS, 2016, F; SN, ?	10
تۈپەكچى	Tepekçi	Eskiden malguzaride iş yapan kimse FL, 344; tüfekçi İUL, 431, F; CL-1, 618; vergi memuru UTS, 89	Muhafızlık yapan asker تفنگچى veya bekçi.. ETDR, 594; tüfekçi sarayı ve padişahı korumakla görevli olan TS, 2016	9
تۈپەكچى	Tupekçi	Toçu, top ustası, top kullanan kimse FL, 344; İUL, 431, F; CL-1, 618; UTS, 89	(تفنگچى) KT, 422; TS, 2016; GD-2, 449	1
تۈتۈك	Tutuk	Perde, çadır, kapalı gök. AL, 293, F; perde, örtü KUL, 75; çadır, perde.. İUL, 431, F; CL-1, 618, F; FL, 344	Perde, peçe, yaşmak, duvak TaS-2, 1291; DTO, 223; tutku perde DS-12, 4776; CEAT, 452; GD-2, 457	17
تۈتۈك	Tutak	Alet sapı İUL, 431, H; CL-1, 618, F; alet sapı FL, 344; İUL, 431, F	1..2(طوتامق). Tutulacak kalıb, sap KT, 891; (توتاق) kabza.. LÇ, 113; TS, 2010; tutacak DS-12, 4775; CEAT, 452; ÖTS-5, 4920	7
تۈرۈز	Tarbûz	Karpuz, bir yazlık meyve.. FL, 353, U; AL, 298, U; TUL, 238; FA-1,475, F; İUL, 443, U; CL-1, 631, F	tarvuz, yuvarlak kızıl etli çok sulu ürün OTİL-2, 126; (tarmuz) küçük salatalık DLT, 536	4
تۈرك	Turk	Asker, müslüman. DHE, 156, F; Turanî TUL, 510; müslüman KUL, 76; 1.Türkistan'da yaşa-yanlar. 2.Bir müslüman kavmi.. 3.Sipahi, bahadur. 4.Ma'suk. 5.Müslüman. İUL, 446, F; CL-1, 635, F; FA-1, 477, F; Nuh'un üç oğlundan Yafes'in.. FL, 356, F; UTS, 92, F; AL, 300, F; AL, 300, F; UD, 5/136-137; EHD, 2399	Bir Asya eyaleti ETDR, 582; Zamme ile asl olan kadim üç sülâlenin biri..LO-1, 394; yiğit, cesur DTO, 213; OTİL-2, 225; ..Nuh'un üç oğlundan Yafes'e işaretdir ki.. LÇ, 108; KT, 399; OK, 17; TS, 2020; DLT, 606; GD-2, 483; CEAT, 537	6
تۈركمن	Türkmen	Müslüman KUL, 76; Türklerin bir kavmi.. İUL, 446, F; FL, 356, F; TUL, 513; UTS, 92, F; AL, 301, F; CL-1, 635	Türk ümmeti şu'abatından bir büyük kavim ki esasen köçebe halinde yaşayub.. KT, 399; LÇ, 108; TS, 2021; DLT, 607; GD-2, 498	4
تۈزۈك, تۈزۈك	Tuzuk, Tuzzuk	1.İntizam, tertip. 2.Kaide, kanun FL, 359; Askeri intizam, asker düzeni.. AL, 303, F; Kanun TUL, 515; düzenleme, tüzük, maiyet DHE, 158; 1.Kanun, kaide.. 10.padişahın haleti yaşayışı.. İUL, 450, F; CL-1, 641; FA-1, 477, F; تۈزۈك FA-1, 510; UTS, 93	(تۈزۈك) Düzen, nizam.. DTO, 232; kanun, kaide, nizam.. OTİL-2, 220; (تۈزۈك) LÇ, 119; TS, 2024; GD-2, 613	11
تۈسمە	Tasmah	Deri şerit veya deri parçası FL, 360, F; AL, 304, F; TUL, 479; sırm, deri şerit DHE, 159, H; İUL, 451, F; CL-1, 644, F; FA-1, 482, F; UTS, 93, F	(طاسمە) Tutma veya bağlamaya yarar şerit, ip. ETDR, 794; deri kemer.. DTO, 216; deri kayış, kemer.. OTİL-2, 132, F; (تاسمە) kolan kayışı.. (LÇ, 100); dilinmiş kayış TaS-5, 3767; (طسمە) KT, 884; (تاسمە) LO-1, 383; TS, 1913; bel kemeri, takunya kayışı.. DS-10, 3818; HE, 396	11

تغما	Tagma	Sanatçıların eserlerinin üzerine işaret koymaları DHE, 162, A; FA-1, 486, U; AL, 308	resmi muharrerat kağıdının.. تمغا başında tamga olur.. KT, 439	3
توقماق	Tukmâq	1.Tokmak. 2.Bir Türk kavmi CL-1, 658	Tokmak DTO, 239; توقماق Tokmak ETDR, 806; توقماق KT, 902; توقماق LO-2, 788; توقماق LÇ, 122; TS, 1987; CEAT, 470; GD-2, 459	16
تۇفەنگ	Tufeng	Tüfek.. İUL, 457, F; FA-1, 487, F; FL, 368; TUL, 509; CL-1, 655, F; UTS, 95, F; AL, 309, F	Tüfek ETDR, 593; tüfenk DS-10, 4004	6
تۇفەنگچی	Tufengçi	Tüfekçi.. İUL, 457, F; FL, 368, F; TUL, 509; CL-1, 655, U	Tüfekçi ETDR, 594	4
تەك	Tak	dek, -e kadar, zaman sınırlandır-malarında kullanılır..; FL, 370, H; TUL, 25; İUL, 458, U; UTS, 95, U; AL, 311, H	Teki değin, kadar İML, 70; ETDR, 597; dek TS, 487	14
تەگ	Taggâ	Baba, Annenin kocası FL, 372; Süt baba. AL, 312, U; süt annenin kocası İUL, 460; CL-1, 662; UTS, 96; AL, 312, U	(Taya) Sütanne DS-12, 4744	1
تەكمە	Tukmah	Düğme TUL, 72; düğme, ilmik ilmiklemek DHE, 164, F; 1.düğme. 2.iliklemeye yarar şey. 3.güvercin-lerde gözlerine rahatsızlık veren bir hastalık. İUL, 460, F; CL-1, 661, F; düğme.. FL, 371, F; AL, 312, F	(دکمه) Düğme, döküm ETDR, 697; LN, 283, F; (توکمه) Düğme DTO, 241; düğme.. OTİL-2, 217; İML, 77; (دوکمه) LÇ, 124; (توکمه) Düğme KT, 631; TaS-5, 3867; (دوکمه) LO-1, 585; TS, 583; DLT, 602; AT-1, 604; CEAT, 482; GD-3, 202	10
تەكە	Taka	Teke, keçi DHE, 251, F; 1.Sürüde önde giden teke. 2.Bir Türk kavmi.. CL-1, 661, F	keçinin erkeği.. OTİL-2, 108; teke DTO, 217; ETDR, 599; keçi erkeği.. LO-1, 404; LN, 274, F; teke.. LÇ, 110; KT, 432; İML, 70; TS, 1935; GD-2, 528	11
تەگ	Tikka	Et parçası.. İUL, 459, F; CL-1, 659, F; kuşbaşı doğranmış et.. FL, 370, U; kuşbaşı et.. FA-1, 489 Toy delikanlı SI; UTS, 95, F; AL, 311, U	(تیکه) Parça, lime. Sifat gibi de kullanılabilir. KT, 457; (tike) ekmek, peynir vb.nde parça, lokma, dilim TS, 1982; (tilge) DLT, 569; dike (I). (tike): TaS-2, 1142; (diki) et parçası DS-4, 1486; (tike..) parça, lokma, dilim (genellikle et, ekmek, peynir bvb için) DS-19, 3929; HE, 408; GD-2, 530	3
تەلاش	Telâş	Gayret, uğraş, arama.. AL, 313; 1.Sa'y, gayret. 2.Tahkik.. İUL, 462; CL-1, 664; FA-1, 492; FL, 373; UTS, 96, F	Acele, telaş ETDR, 599; تەلاش acele, halecan.. LO-1, 384; mücadele, çaba..DTO, 202; تەلاش telaş, halecan.. LÇ, 102; acele etmek.. KT, 433; TS, 1941, A	14
تەلك	Tilek	Gayret, uğraş, arama.. AL, 313; Sa'y, gayret. 2.Tahkik.. İUL, 462; CL-1, 664; FA-1, 492; FL, 373; UTS, 96, F	(دیلک) Arzu, temenni, reca.. KT, 644; İML, 72; (دیلک) LO-1, 596; (dilek) TS, 529; DLT, 568; CEAT, 498	14
تەمەات	Tam'ât	1.Ticari mallar üzerine basılan devlet mührü.. 2.Alamet, nişan, mühür. 3.Diploma, sened.. AL, 318	Bir cismin üzerine birnişan ve tamga alamet basmak üzere.. KT, 439	14
تەمگە	Tamğah,	1.Altın, gümüş vb ziynetler. Padi-şah mührü. 3.Nişan. .Hayvanlara basılan damga. 5.Ticari mühür. 6.Evrak, Bağışlama evrakı. 7.Af veya ödül beratı. 8.Devlet Nişanı. 9.Altın veya gümüşten yapılan nişan. 10.Nişan-ı alamet. 11.Çek, senet. 12.Diploma, nişan, icazetname vs FL, 380; Padişah mührü, büyüklük işareti. AL, 318; Nişan TUL, IV; mühür, damga, saltanat mührü, damga.. DHE, 162; تمغا İUL, 467; CL-1, 674; FA-1, 500; UTS, 97	Bir şeyin üzerine bir nişan, bir işaret basmaya yarayan araç.. TS, 470; mühür.. تمغا ETDR, 602; altından sultam mührü.. DTO, 31; sultan mührü, imza.. DTO, 217; mallar üzerine vurulan işaret.. OTİL-2, 115; mühür ve nişan İML, 68; LO-2, 755; LÇ, 111; KT, 438; nişan, alamet.. TaS-5, 3710; AT-1, 488; GD-2, 554; CEAT, 304	2

تمن	Tumen	1.Tümen, 10 000. 2.Tümen birliği. 3.On bin kişilik atlı birlik, 4.Dört buçuk Rupiye karşılık gelen madeni para. FL, 380; 1.10.000 kişilik birlik, 20 Rupi.. AL, 318; TUL, Önsöz; 10 bin kişilik askeri birlik.. DHE, 171, F; İUL, 467; CL-1, 674, 690; FA-1, 500; UTS, 97	(تومان) On bin kişilik bölük ETDR, 610, F; (تومان) on bin.. LÇ, 126; 10 bin, pek çok, fırka TaS-5, 3870; (تومان) KT, 454; LO-1, 416; OK, 17; TS, 2018; bir şeyin çok olanı DLT, 603; CEAT, 507; GD-2, 632	4
تمنچه تپانچه طمانچه	Tamançah, Tapancah Tamança	FL, 380; AL, 318; DHE, 151,167; TUL, 470; İUL, 467; CL-1, 618, 674; طپنچه FA-3, 241, 1-500, F; UTS, 89	(طمانچه) ETDR, 796; (طمانچه) KT, 856; OTİL-2, 252; TS, 1879; GD-3, 339	6
تمیز	Temiz	Hürmet. FA-1, 500, A	Temiz. GD-2, 569; ÖTS-5, 4722, A	8
تنبان	Tunbân	1.Gülle atmaya yarayan alet. 2.Çok şişman kimse FL, 388; AL, 325, U; TUL, 500; harp topu DHE, 169; ..3.Çalma, çırpma İUL, 474; CL-1, 684; FA-1, 507; UTS, 98	Top ETDR, 802; طوب top.. LO-2, 769	6
توپ	Top	1.Gülle atmaya yarayan alet. 2.Çok şişman kimse FL, 388; AL, 325, U; TUL, 500; harp topu DHE, 169; ..3.Çalma, çırpma İUL, 474; CL-1, 684; FA-1, 507; UTS, 98	Top ETDR, 802; طوب top.. LO-2, 769; top.. DTO, 220; top.. OTİL-2, 250; yuvarlak ve mecmu' olan şeyler.. LÇ, 112; طوب top.. KT, 888; TS, 1990; GD-2, 596; OAS-9, 2881	6
توپچی	Topçi	Top atıcı, topçu FL, 388, F; AL, 325, F; TUL, 500; topun idaresinden mesul kişi, cephanelik kumandanı DHE, 169; İUL, 474; CL-1, 684; FA-1, 507; UTS, 98	(طوپچی) Topçu ETDR, 802; (طوپچی) topçu askeri LO-2, 770; topçu askeri.. OTİL-2, 252; (طوپچی) topu kullanan asker.. KT, 889; TS, 1991; GD-2, 603; OAS-9, 2884	4
تور	Tur	Tül perdelerin uçmasını engelleyen ağırlık.. CL-1, 686; 1.. 2.Kadınların örtüleri uçmasını diye bağladıkları bir tür ağırlık.. FA-1, 508, H; perde püskülü.. FL, 389; İUL, 475, F; AL, 326	Ağ ve örgü suretinde yapılmış, tur tabaka.. KT, 894; ağ..; LÇ, 115; tor sık gözlü ağ TS, 1996; korkuluk, koruma. GD-2, 608	5
توران	Turan	İran'ın kuzey doğusunda genelde Tatarların yaşadıkları ülke, Türkis-tan DHE, 259, F; Türkistan TUL, 505	Eski İraniler tarafından Türkistan ve Tataris-tan cihetlerine verilen isim LN, 296, F; kadimde dağlık.. LO-1, 412; LÇ, 115; KT, 449; TS, 2008, F	12
توره	Tura	1.Kanun, usûl, Resm u revaic, Düstûri amel, Şeriat, İslam kanunu, ferman. 2.Cengiz'in koyduğu kanun. 3.Ferman-ı Sultan. FL, 389; AL, 326, H; TUL, 505; تورا KUL, 81; ..5.Gurur, naz. 6.İzzet. 7.Rütbe İUL, 475; CL-1, 686; kakül.. FA-3, 244, A; FA-1, 508; UTS, 99	Kale İML, 76; kraliyet ailesi DTO, 224, kanun, nizam KT, 449; hanzade, bezzade..; LÇ, 115; töre Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü. TS, 2000; misafir ağırlama, ev sahipliği.. GD-2, 607	2
توشک	Toşak	1.Döşek, pamuklu yatak. FL, 390, F; AL, 327, F; TUL, 70; minder, döşek DHE, 170, F; İUL, 476, F; CL-1, 688, F; FA-1, 510; UTS, 99, F	Döşek. TS-1, 636; دوشک Döşek ETDR, 696; döşek, serilen şey..DTO, 234; OTİL-2, 256; İML, 75; LÇ, 119; TaS-5, 3844, F; دوشک KT, 626; دوشک LO-1, 583; TS, 570; DLT, 587; AT-1, 589; CEAT, 563; GD-2, 617	5

توله	Tôla	Bir ağırlık ölçüsü.. İUL, 477, U; CL-1, 689, H; bir ağırlık birimi FL, 380, H; AL, 328, H	İçi boş olmayan, dolmuş, meşbu. TS-1, 621; İML, 28; تولا dolu.. LÇ, 124; içine şeyler koyup veya toplanıp boş olmayan.. KT, 908; Altın, kızıl tola.. LÇ, 207	14
تيمور	Teymûr	1.Demir. 2.Timur FL, 406	Demir.. TS, 493; ETDR, 612; LO-1, 420; DTO, 267; temir, kimyevi element. OTİL-2, 158; İML, 27; demir, Timur.. LÇ, 137; KT, 458; DLT, 550; GD-2, 666	14
جام	Câcem	Serilmiş bez, serme yeri FL, 440; Örtülmüş zemin, güzel yapılmış zemin. AL, 362; yere serilen bir yaygı İUL, 519; CL-1, 740; bir tür nakışlı yer örtüsü.. FA-2, 28	;Zemin örtüsü, kilim..TaS-2, 760, F (cecim..) İnce dokunmuş renkli nakışlı kilim. DS-3, 873	5
جغات	Coğrat	Yoğurt FL, 461, F; AL, 375, F; KUL, 88; İUL, 536, F; CL-1, 766, F	(يوغرت) Yoğurt.. KT, 1563; (cuvurt) yoğurt DS-3, 1020; GD-4, 173	3
چېك	Cuhk	Çökmek.. FL, 494, H; Çökmekten emir AL, 397; چك CL-1, 848, H	Çökmek.. TS, 451; (چوك) Deşt-i Kıpçak ve Türkistan dillerindendir, Farisînamelerde çoğ isti'mâl olunur. Padişahlar önünde diz yere koyup yükünmeğe ve dinelmeğe derler. TaS-6, 4759; چوك ETDR, 640; چوكمك KT, 523; چوكمك LÇ, 157; Deveyi dizlerinin üstüne çöktürmek için kullamlan bir ifade DLT, 242	14
چوق	Cevk	1.İnsanların çokluğu. 2.Kuş sürüsü.. FL, 484; Çok TUL, 53; İUL, 553; CL-1, 793, A; FA-2, 61; AL, 390	Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakı-mından büyük ve aşırı olan, az karşıtı. TS, 446; ziyade, zaid, bol.. LO-1, 494; çok DTO, 295; چوق ETDR, 640; چوق LÇ, 155; miktarı ziyade olan.. KT, 521; çok TaS-2, 934; gürültü.. GD-3, 9	8
چوق چوق	Cevk cevk	Çok çok.. FA-2, 61; FL, 484; İUL, 553, F; CL-1, 793, U; AL, 390	Çok çok KT, 521; TS, 446	8
جيغ	Cığah	Başlığa takılan değerli bir ziynet, sorguç. FL, 507; AL, 407; CL-1, 820, F; FA-2, 87	Hakana mahsus sorguç şahı.. LO-1, 437; جیغا hakanlara mahsus taç, sorguç şahı LÇ, 140; (جيغا) sorguç, çelenk.. KT, 477; DTO, 306; GD-3, 9	17
چاق	Çâk	1.Düzgün, doğru. 2.Zeki, akıllı. 3.Ter ü taze. FL, 512; Sağlam, düzgün, doğru.. AL, 412; dinç, dinamik DHE, 311; sağ TUL, 427; KUL, 95; İUL, 578; CL-1, 826, F; FA-2, 92; düzgün, sağlam.. UTS, 119	Sağlıklı, zinde.. DTO, 276; çakki, dürüst, düzgün.. OTİL-2, 350; TaS-1, 259; (çaq) Bir şeyin kesin ve öz halini vurgulayan bir sözeük DLT, 222; CEAT, 405; GD-3, 25	14
چاق چابند	Çâk çaband	Zinde, sağlıklı DHE, 311; zinde, sağ-lıklı.. FL, 512, F; ..3.iriyanı. 4.temiz İUL, 578; CL-1, 826, F; FA-2, 92; TUL, 427; AL, 412, U		14
چاقو	Çaçu	Kalemtraş, kesici alet FL, 512, F; Küçük kapanabilir bıçak. AL, 412, F; çakı, sustalı bıçak DHE, 311, F; TUL, Önsöz; İUL, 578; CL-1, 826, F; FA-2, 92; UTS, 119	Açılıp kapanan bir veya birkaç ağızlı küçük cep bıçağı. TS, 383; چاقى cep bıçağı.. ETDR, 632; چاقى açılıp kapanan ufak bıçak.. LO-1, 461; OTİL-2, 350; چاقى KT, 500; AT-1, 398; GD-1, 303	16
چال	Çâl	1.Yürütmek. 2.Hareket. 3.nakil. AL, 412; .. 3.Aydınlık. 4.Yol, usul. 5.âdet. 6.Atın yürüyüşü. 7.bir balık. 8.Sat-rançta bir hamle.. İUL, 578, U; CL-1, 827, H; FA-2, 92, U; yürüme, hare-ke.. FL, 513, H; TUL, 587; UTS, 119, H	Çalmak, yürütmek.. TS, 389; çalmak, vur-mak, çarpmak.. LO-1, 462; OTİL-2, 351; ETDR, 632; bir isimden evvel kullanılarak onun durmayıp hareket ettiğine ve mutta-sıl oynamakta olduğuna delalet eder.. KT, 501; GD-3, 31	14

چاوش	Çavuş	Nakib..AL, 414; TUL, Önsöz; deynekçi, nakib.. İUL, 582; CL-1, 830, F; FL, 516, F	Osmanlı devleti teşkilatında çeşitli ;hizmet-ler yapan memur. TS, 403 çavuş.. ETDR, 632; sorguçlu ,manasınadır, alay başı vs.. LO-1 ,teşrifatçı, kervanbaşı DTO ;467 İML, 24; haseki, bir rütbe ;281 ismidir.. LÇ, 149; başı sorguçlu ,demek.. Bir rütbe.. KT, 505; DLT GD-3, 35; OAS-2, 438 ;225	4
چاپکلاش	Çapkalaş	1.Kılıç harbi. 2.Çarpışma. FL, 518; Dövüş, çekiş, hücum, yer darlığı.. AL, 416, F; TUL, IV; yer çekişmesi, kalabalıklaş-ma DHE, 314; ..4.kılıç şakırtısı İUL, 584, F; CL-1, 833; FA-2, 98; UTS, 120, F	Kalabalık, tantana DTO, 301; چاپکلاش kılıç muharebesi.. LÇ, 145; GD-3, 52; AT-1, 417	4
چته	Çath	Çatı TUL, 47	(چاتی) Evin çatısının ana yapısı ETDR, 630; (چاتی) Binanın sekifesi, revakı.. LO-1, 454; (چاتاغ) çatı, binanın sakfiyesi.. LÇ, 145; (چاتی) çatılmış yani birbirine rabtolmuş kereste vs kurulmuş şey, çatı.. KT, 495; TS, 400; AT-1, 415	12
چغا	Çuğâ	Aba, cübbe. FL, 529; AL, 426; bir tür giysi DHE, 335; çuha TUL, 53; uzun cübbe İUL, 597; CL-1, 847; UTS, 122	(چوقه) Bir tür kumaş ETDR, 640; چوقه Kalın kumaş, havlu.. LO-1, 496; kürk ceket DTO, 294; چوخه LN, 337, F; چوخه KT, 519; çuha (çuka) TaS-2, 957; TS, 454; (çug) Heybe, bohça DLT, 243; AT-1, 471, F?; GD-3, 110	10
چغاتاي	Çağatayî	Çağatay neslinden gelenler. AL, 426; Timur neslinden gelen Babürlülerin unvanı DHE, 322, 323; چغتە KUL, 98; İUL, 597; FL, 529, F; TUL, 396	Çengiz Hanın üçüncü oğlu چغتای ;ve de bir meliki olup.. LO-1, 437 Cengiz Hanın üçüncü oğlu Buhara.. چغتای ;ismidir.. LÇ, 140 ve Hive hakanlarıyla Taşkend ve Semerkand cihetlerine sakin kavme ve oralarda söylenip yazılan şarki Türk lisanına verilen isim.. KT, 477	7
چق	Çik	Kamış vb yapılmış levha FL, 529, F; AL, 426; TUL, IV; nazardan sakınmak üzere yapılmış bir çeşit levha, at gözlüğü DHE, 322; perde, levha KUL, 98; ev veya kapıların dışına asılan bir tür levha.. İUL, 597, F; CL-1, 848; FA-2, 111	(چک) ..Şehadetname, imza.. LÇ, 151; çig. Göçebelerin çadırlarının içini bölümlere ayırmak için kullandıkları sazdan yapılmış bir perde. Bu sazlar kamıştan daha ince ve yumuşaktır. DLT, 230	5
چقا چاق- چکاچاک	Çaka çak Çakâçâk	Kılıç vb aletleri kullanırken çıkan ses. FL, 529; AL, 327, U; TUL, IV; çarpışan hançer sesi DHE, 322; İUL, 597, F; CL-1, 848; FA-2, 111	Hedefe isabet eden okun çıkardığı ses DTO, 284; ecsam-ı salebenin hususiyile eslihanın tesaduminden hasil olan ses. LN, 336, F; چاقچاق ..okun değdiği yerin aksey-lediği sada.. LÇ, 151; kılıç sesi.. OTİL-2, 350; Sert şeylerin birbirine çarpmasından çıkan ses. TaS-2, 798; çaq çoq Odun , ceviz, kemik gibi şeylerin kırılması sırasında çıkan çatırdama sesi DLT, 222; (cakacak) AT-1. 397: GD-3. 76	4
چقر	Çukar	Havuz. AL, 426, F; havuz, su kayna-ğı FL, 529, F; su kaynağı DHE, 322; İUL, 597, F; CL-1, 848, H; FA-2, 111, F	(چوقور) Çukur, oyuk..ETDR, 636; (چوقور) çukur.. LO-1 495; OTİL-2, 333; (چوقور) lağım kuyusu.. LÇ, 147; (چوقور) KT, 522; TS, 454	12

چاقماق- چاکماک چاقماق	Çakmak Çakmâk Çakmâk	Ateş çıkan bir taş FL, 529; AL, 426; TUL, IV; DHE, 322; KUL, 98; İUL, 597, F; CL-1, 848; ; FA-2, 111; UTS, 122	(چاقماق) Çakmak.. ETDR, 631; çakacak alet LO-1, 461; OTİL-2, 360; İML, 24; DTO, 278; (KT, 500; (چاقماق) LÇ, 147; TS, 384; DLT, 223; CEAT, 408; AT-1, 399; GD-3, 80	17
چک مک	Çekmek	Çakmak taşıyla saldırıda kullanılan çelik DHE, 324; ateş yakmada kullanılan taş.. FL, 531, H	1..7.Ayaktan giyilen bir şeyi giymek.. KT, 513	16
چکمە	Çekme	Bot, uzun çorap DHE, 324, F; yalan, yanlış, sahtekarlık.. FL, 531, H; İUL, 599, U;	Bot veya çizme DTO, 285; Çizme.. LÇ, 5; çizme.. LÇ, 209; çekilen	10
چکین	Çikin	El işi, işlenmiş bez parçası FL, 531, F; AL, 428, F; DHE, 324, F; İUL, 599, F; CL-1, 850, F; FA-2, 113, F	(چکین) parayı kıvrıp koymaya yarar küçük cep kesesi ETDR, 636; bohça, paket.. KT, 531; (چیقین) çimenzar, sebze yeşil örtüsü LÇ, 152; bohça, çıkı.. TS, 424	10
چماق	Çomak	Çubuk, sopa CL-1, 857, F; eski dilde çakmak FL, 545; Gürzün ilk çelik çubuğu, küçük deynek İUL, 604, F	Tokmak, gürz (چوماق) sopa ETDR, 641; (چوماق) kalın değnek.. LO-1, 495; çomak, deynek.. LÇ, 158; KT, 524; DTO, 299; İML, 26; TS, 448; (çomaq) DLT, 239; GD-3, 94; AT-1, 462	4
چمچە	Çamçah	İnce içmeye yarar alet. Kepçe. FL, 535, F; AL, 432, F; Kaşık, kepçe TUL, 53; kaşık DHE, 327, F; چمچ CL-1, 857, F; FA-2, 119, F; İUL, 604, F; UTS, 124, F	(چمچاق) Tahta kepçe veya tahta bardak ETDR, 638; (چمچاق) Büyük yassı kepçe.. LO-1, 483; (چمچا) büyük tahta veya bakır kaşık DTO, 299; (kamıç) kepçe İML, 37; büyük ağaç kaşık.. LÇ, 153; TaS-1, 255; kepçe (çomça) TaS-2, 951; (چمچاق) KT, 515; (چمچاق) LN, 336, F; (çamçak) TS, 390; (qamıç) DLT, 395; (çömçe) AT-1, 467; CEAT, 422	16
چیچک	Çiçek	Veba, Kızamık, vücutta benekler yapan bir hastalık FL, 557, H; TUL, 51; KUL, 146; İUL, 634, F; CL-1, 897, F; FA-2, 150, F; UTS, 129, F; AL, 452	Çiçek, çiçek hastalığı.. ETDR, 641; maruf hastalık, su çiçeği.. LO-1, 501; (çiçek) DTO, 302; çiçek İML, 25; ..çiçek, çiçek illeti.. LÇ, 16; 1..3.insanın bedeni üzerinde poturak çiçek gibi çıkanlar açan maruf maraz.. KT, 526; TS, 432; kızamık ya da çiçek hastalığına verilen ad DLT, 26; (çeçek) çiçek hastalığı DS, 1105; CEAT, 400; GD-3, 57; AT-1, 447	15
خاتون	Hâtun	Hanım, emir kızı, muazzez avrat, kadın. FL, 579; AL, 470; TUL, 155; DHE, 356, F; İUL, 660; CL-1, 933; FA-2, 173; UTS, 137	Kadın ETDR, 662; LN, 367, F; türkçede hâdun, seyyide, kadın.. LO-1, 532; mevkice yüksek kadın DTO, 312; erkek zıddı. OTİL-2, 334; katun İML, 39; LÇ, 166; kadın.. KT, 565; TaS-4, 2354; kadın.. TS, 858; AT-2, 274, Mğ; CEAT, 602	1
خاقان	Hakan	Hakan, padişah, Çin veya Türkistan'ın eski padişahlarının ünvanı FL, 581; AL, 472; TUL, 139; DHE, 357, A; İUL, 662; CL-1,	Sultan, padişah ETDR, 664; LN, 369, A; Çince Huhank kelimesinden Türkçeye geçmiştir..	2

خان	Han	1.Serdar, reis. 2.Emirlerin ve Peştuların lakabı FL, 583; AL, 474, F; TUL, 146; vali, şehzade.. DHE, 358, F; 1.Serdar, reis. 2. Türk hüküm-darlarının lakabı. 3.Racput ve hususen Patanların lakabı İUL, 665; CL-1, 939; FA-2, 178, F; UTS, 138	Sultan, emir, efendi ETDR, 664, F; Türk sultanı.. LN, 371, F; tatardan evvel Çine müstevli olan etrak muluki ol unvanı takınmış ve her ulus büyüğüne han denmiştir.. LO-1, 536; emirler için verilen bir unvan DTO, 312; şark devletlerinde arta asırdaki mutlak hakim olan kişinin unvanı.. OTİL-2, 331; İML, 95; LÇ, 166; TaS-1,479, F; KT, 570; TS, 841; DLT, 645; AT-2, 248, ?; CEAT, 630; GD-3, 141	2
خانوم	Hanum	(خانم)Hanım. 2.Emirlerin hanımları. FL, 583, F; AL, 472, F; TUL, 147; hanım-efendi, bir kadın rütbesi, kerime sultan DHE, 358, F; İUL, 665; FA-2, 180, F; UTS, 138	(خانم) Türklerde hanım ETDR, 665; kadim Türkîde bazı unvanlara te'nisde "m" ilave-siyle bey hatunlarına begum ve han zevce-lerine hanum denmiştir.. LO-1, 537; (خانم) Bey zıddı DTO, 24; hürmetli kadın.. OTİL-2, 332; han ism-i turkisinin muenne-sidir.. KT, 571; TS, 843; AT-2, 251; GD-3, 180	2
خربوزه	Harbûzah	Tatlı ve güzel bir meyve. FL, 588, F; AL, 479, F; DHE, 360, F; kavun TUL, 238; FA-2, 187, F; İUL, 672, F; CL-, 948, F; UTS, 139, F	(قارپوز) Karpuz ETDR, 864; (قارپوز) KT, 1020; (قارپوز) LO-2, 865; TS, 1092, F	3
خفتان	Haftân	Hazine bakıcısı, hazine bekçisi. FL, 590, F; AL, 481, F; hazineci, para muhafazasına bakan kimse DHE, 361, A; Hazineci ML, 201; İUL, 674, F; CL-1, 950, F; FA-2, 189, F; TUL, 162	Hazine muhafızı, müdürü.. OTİL-2, 3	10
دادا	Dada	Palto altına giyilen bir çeşit yelek DHE, 363, F; cübbe.. İUL, 679, F; CL-1, 957, A; FL, 593, A	iki yakalı bir çeşit giysi DTO, 313; kaftan İML, 36; LO-2, 918; (هفتان) kaftan, hil'at.. LÇ, 167; (هفتان) aslı Türkce olup, haftan sure-tinde Farsiye de naklolunmuştur.. KT, 1077; (هفتان) ETDR, 890; TS, 1033; (qaftan) DLT, 391; GD-3, 185; AT-4, 50, F	1
دلما	Dulma	1.Babanın babası. 2.üstad. 3.Ağabey. 4.Yaşlı kimse FL, 606, H; AL, 496, H; İUL, 696; kadın hizmetçi CL-1, 978, F; TUL, 57; UTS, 143, H	(دده) Dede, dervişlerin lakabı ETDR, 684; (دده) büyükbaba, cedd-i tarik LO-1, 567; babadan dede DTO, 315; ata, ced.. OTİL-1, 205; LÇ, 168; (دده) KT, 603; TS, 481; baba DLT, 246; AT-1, 506; CEAT, 451; GD-3, 190	3
دهوان	Duhvañ	Yemek, patlıcan veya havuç gibi sebzelerin doldurulmasıyla pişirilen yemek. 3.Zehirli bir sinek. FL, 641, F; Dolma yemek TUL, 68; zehirli bir böcek. DHE, 387, F; 1.suyu çıkarılmış peynir veya süt. 2.patlıcan veya havucun kıyma ve peynirle doldurulmasıyla yapılan bir sulu yemek İUL, 738, F; CL-1, 1018, F; FA-2, 264, F	(طولمه) Değişik şekillerde içi doldu-rularak yapılan yemek ETDR, 807; içi dolmuş şey, dolma.. LO-2, 793; içi dolmuş şey, yaprak dolması.. LÇ, 173; (طولمه) içi pirinç, üzüm ve fıstıkla veya kıyma vs ile doldurulup pişirilen.. KT, 908; 1..2.Bazı sebze ve tavuk, kuzu gibi hayvanların içine pirinç ve başka şeyler doldurularak pişirilen yemek TS, 557; GD-3, 203	18

ڈال	Dal	Duman, sis, herhangi bir şeyin yanmasından çıkan duman. FL, 666, H; AL, 533, H; kara duman, ateş dumanı İUL, 765, U; CL-1, 1055, H; FA-2, 303, U; TUL, 71	(دومان) Ateşten kalkan siyah hava.. KT, 633; (دومان) duman, buhar DTO, 322; (دومان) ETDR, 699; (دومان) LÇ, 173; TS, 575; GD-2, 567	4
ڈھول	Dhöl	1.Dal. 2.Abpaşi davulu. 3.Kılı-cın tutmacı. K	(دال) Dal, kılıç kabzası.. ETDR, 681; dal, el, kol.. LÇ, 169; (دال) budağın büyüğü, ağacın.. KT, 598; dal DTO, 316; dal (دال) LO-1, 563; TS, 463; (tâl) DLT, 23	16
ساقچ	Saçık	Düğünden bir gün önce damat tara-fından geline verilen kuruyemiş, tatlı, koku..vs nişan hediyeleri, kına adeti, kına. FL, 762; AL, 600; TUL, 425; geline düğünde hediye edilen kına, değerli elbise DHE, 440; İUL, 870; CL-2, 1182; FA-3, 4; gerdek gecesinde önceki tören, kına gecesi UTS, 177	Düğünde memnuniyet (ساقچ) işareti ola-rak saçılan para veya hediye.. DTO, 334; damat başına ;saşılan nesne.. OTİL-2, 71 nakde ve sikke ve darba dahi.. ıtlak olunur LÇ, 178; gelinin başına serpilmiş mutad olan akçe -ve darı vs. KT, 801; düğün hedi yesi (saçılık) TaS-5, 3215 .ETDR, 769; (saçı) TS, 1674; DLT ,düğün he-diyesi.. DS-10 ;462 CEAT, 796; GD-3, 216 ;3508	3
سبق	Sabak	Ders.. FL, 774, A; IUL-882, A; FA-2, 25, A	Ders, talim. GD-3, 237	2
سراغ	Surâğ	İşaret, iz DHE, 463, F; ayak izi, ni-şan.. FL, 793; İUL, 904; CL-2, 1235, F; 1.Ayak izi. 2.Arama FA-3, 63; UTS, 182; AL, 627	Haber DTO, 347; سوراغ tahkikat, ma'lumat.. LÇ, 188; GD-3, 239	2
سرمه	Surmeh	1.Sürme. 2.Çok ince. FL,796, F; AL, 630, F; TUL, 458; DHE, 467, F; KUL, 81; göze sürülen bir tür siyah madde.. İUL, 907, F; CL-2, 1240, F; FA-3, 72, F; UTS, 183, F	Sürme.. ETDR, 734; 3..1.سورمه göz kenarlarına ve kirpiklere sürülen siyah boya.. KT, 744; TS, 1831; GD-3, 250	17
سزاول	Sezâval	Devlette vergi toplamakla muvazzaf tahsildar İUL, 910; CL-2, 1244; FA-3, 77; FL, 799, F; AL, 632	Asker kaçaklarını (سزاول) toplamakla vazifeli subay (DTO, 355); (سزاول) (LÇ, 190); GD-3, 252	9
سلجوق	Selcûk	Meşhur bir Türk kabilesi. FL, 806; TUL, 438; CL-2, 1256, H	Cedd-i al-i Osmanî LÇ, 9; ..al-i selcukiye.. KT, 732; (selçuklu) TS, 1726; DLT, 481	7
سنجاق	Sancak	Vilayet, emaret.. CL-2, 1270	Sancak DTO, 343; سنجاق ETDR, 744; سناجاق KT, 737; سناجاق LO-2, 623; LÇ, 182; TS, 1696; GD-3, 268	2
سنجک	Sancağ	1.Nişan, alem. 2.Küçük tac. 3.İğne CL-2, 1270	Sancak DTO, 343; سنجاق ETDR, 744; سناجاق KT, 737; سناجاق LO-2, 623; LÇ, 182; TS, 1696	2
سنگین	Sangîn	Süngü. TUL, 457; DHE, 467; ağır ve sağlam şey, harpte tüfeğe takılan bir tür bıçak.. İUL, 924, F; süngü.. FL, 815, F; FA-3, 112, F; ..süngü UTS, 187, F; AL, 646, F	سونگو Süngü ETDR, 748; سونگی Mızrak, nîze.. LÇ, 194; süngü dürtüp delecek demir silah.. KT, 750; (sügü) TaS-5, 3612; İML, 65; TS, 1828; (süñüş) DLT, 515; GD-2, 279	4
شال	Şal	1.Keşmir bezi. 2.Yünlü veya ipekli örtü. CL-2, 1314, F; yün veya ipekli örtü FL, 833, F; TUL, 462; FA-3, 160, H; İUL, 945, F; UTS, 193, F; AL, 666	Omuza atılmağa veya boyna sarılmaya mahsus yünden kumaş.. KT, 765; ETDR, 753, F; LO-2, 667; TS, 1845, F; GD-3, 318	10

شلق	Şalk	Ağaçtan kesilen tahta. FL, 847; top veya tüfekte bazı önemli kişileri karşılama.. İUL, 960, F; CL-2, 1336, F; FA-3, 187; UTS, 197	OTİL-2, 434	8
شوارما	Şavarmah	Çevirme, Döner	2..1 (چوارمه). Şişde döndürülerek kebab olmuş kuzu vs. KT, 525; (çevirme) 1..2.Kuzu, oğlak gibi hayvanların şişte, kor üzerinde çevrilerek pişirilmiş TS, 419	3
طغرا	Tuğrâ	1.Tuğra. 2.Arap harfleriyle yazılan güzel bir yazı, mühür veya yüzüklere yazılan güzel	Tuğra, madeni paralarda, mühürlerde vs kullanılan nişan..	2
طورخان	Turhan	Turhan TUL, 506; 1.hakim, padişah. 2.Türkistan'da bir padişah İUL, 992; padişah, hâkim, yönetici; Türkistan padişahı UTS, 206	(ترخان) Bir türk kabilesi.. DTO, 213 (ترخان) sultan akını..DTO, 318; kadim Türk uluslarında imtiyazlı ve tekalifden ma'fu olan ayan-i agâvât LO-1, 396; ترخان LÇ, 108; mükellefatdan muaf ve muntaz berayadan bulunan asil ve şerif kimse KT, 881; GD-2, 460	2
طوغ	Tuğ	Tuğ TUL, 504; 1.Askeri nişan. 2.Bir tür büyük kandil. İUL, 996; CL-2, 1381	Hotaz ve at kuyruğundan sancak ucuna ve miğfer depesine takılan tereke.. LO-2, 784; ..sancak ve bayrak ucuna takılan tüy.. LÇ, 120; paşalara rütbelerine göre 1, 2 ve 3 adedinde olarak verilen at kılından sorguç KT, 452, F; TaS-5, 3847; توغ ETDR, 608; TS, 2005; tûg DLT, 588; CEAT, 464; GD-2, 618	2
طوغان	Toğân	Büyük kartal İUL, 996, F; CL-2, 1381, F	Doğan ETDR, 805; KT, 899; TS, 548; AT-1, 569	11
طوى	Toy	Düğün, davet, ziyafet, eğlence. AL, 711, F; İUL, 997, F; 1.Davet, ziyafet. 2.Düğün, nişan. CL-2, 1382; FL, 882, F; TUL, 502; FA-3, 253	Büyük ziyafet.. ETDR, 808; ziyafet, sur, velime.. LO-2, 796; طوى düğün, velime, cemiyet.. KT, 912; DTO, 383; توى LÇ, 129; TS, 1998; GD-3, 352	8
عراچی	Arabaçî	Arabacı İUL, 1008, F; CL-2, 1393, F; FL, 893, F	Arabacı ETDR, 819; عرباچى KT, 26; اراچی LO-1, 20; TS, 111; AT-1, 114, ?; arabacı. GD-2, 23	9
غالیچه	Çaliçeh	1.Halı. 2.Bir çeşit yünlü yolluk. FL, 909, F; AL, 742, F; küçük halı DHE, 530, F; İUL, 1031, F; ; CL-2, 1413, F; FA-3, 400, F; UTS, 219, F; PED, 511	,Küçük halı KT, 570; bodur خالیچه kısa.. LÇ, 208	5
قاب	Qâb	Kap, büyük tabak. FL, 943; AL, 773, F; DHE, 541, A; TUL, 218; büyük tabak.. İUL, 1064; ; CL-2, 1447; FA-3, 359; büyük tabak, sini UTS, 229	Kap ETDR, 862, A; Kap, heybe DTO, 390; çanak.. LÇ, 211; zarf, gilaf.. KT, 1012; LO-2, 850; TS, 1065; CEAT, 578; GD-3, 366	5
قاجار	Qacar	Bir Türk kavmi.. FA-3, 361; bir İran şahlık hanedanı FL, 944, F; AL, 774, F	Seri-ul hareket, kaçan, firar eden. 2.Kıb-çak.. muteber bir kabile LÇ, 214; İran'da (Esterâbâd, Mazenderan ve Tahran) dağınık olarak Türkistan 'da, Azerbey-can'da Anadolu'da yaşayan..OAS-4, 1311	7

قارلوق	Karluk	Karluk Türkleri TUL, 238	(qarluk) Bir Türk kavmi. Bunlar da göçebe-dir. ama Oguz degillerdir. ancak tıpkı Oguzlar gibi Türkmen'dirler DLT, 406; TS, 1091; OAS-5, 1420; GD-3, 385	7
قاز	Kaz	Bir çeşit kuş, kaz. FL, 944; AL, 774; TUL, 249; ördek veya kaz DHE, 541; İUL, 1065; CL-2, 1448; FA-3, 362; UTS, 229	Kaz ETDR, 866; envai çok su kuşu.. LO-2, 872; İML, 39; DTO, 404; KT, 1025; LÇ, 219; TS, 1120; AT-4, 192; GD-3, 385	11
قاش	Kaş	Kıl, tüy, meyve tüyü.FL, 944; AL, 774; kaş, bir tutam, bir dilim DHE, 541; TUL, 241; İUL, 1065; CL-2, 1448; FA-3, 362; TUL, 241; parça, bölüm UTS, 229	Kaş ETDR, 866; DTO, 405; aslı turki-i aslide karşı ve ön demektir, insanın gözleri üzerinde.. KT, 1027; İML, 38; LO-2, 875; LÇ, 220; TS, 1100; DLT, 410; GD-3, 389; AT-4, 162	14
قاشق	Kaşık	Kaşık AL, 774, A; TUL, 241; büyük ahşap kaşık İUL, 1065, A; CL-2, 1448, A; UTS, 229, A	Kaşık ETDR, 866; oyulmuş, kaşınmış alet, kaşık.. LO-2, 876; (قاشق) Kaşık DTO, 406; yemek yemeye yarayan alet.. OTİL-2, 607; İML, 38; (قاشق) LÇ, 220; (قاشق) KT, 1028; TS, 1101; DLT, 411; GD-3, 390; HE, 216; AT-4, 164	3
قاطر	Katır	Katır FL, 945, F; İUL, 1065; قاطر CL-2, 1447; UTS, 229; AL, 775, F	Katır ETDR, 867; İML, 38; LO-2, 878; LÇ, 227; aslı قاطر erkek eşekle kısırağın.. KT, 1030; TS, 1105; DLT, 413; CEAT, 604; GD-3, 391	11
قاطرچی	Katırçı	Katırçı FL, 945, F; İUL, 1065; CL-2, 1449; UTS, 229	(قاطرچی) Kervanlarda kiracı mekrî LO-2, 878; (قاطرچی) katırçı.. LÇ, 227; katırları olub kira ile işleyen adam KT, 1030; TS, 1105; ÖTS-3, 2471; OAS-5, 1448; GD-3, 393	9
قاک	Kâk	1.Kurutulmuş et. 2.Son derece natuvan kişi. FL, 945; AL, 775; İUL, 1066; 1. Ehli vilayetin yediği kuru et. 2.Nihayet derece zayıf, natuvan kişi. FA-3, 365; TUL, 224; UTS, 229	Kuru şey.. LO-2, 878; kurutulmuş meyve.. DTO, 406; kurutulmuş şeyler.. OTİL-2, 607; güneş altında kurumuş olan.. LÇ, 220; KT, 1031; TaS-5, 3481, F; TS, 1037; DLT, 400; kuru meyve DS-6, 1893; 8, 2598; CEAT, 608; AT-4, 58	3
قاکم	Kâkum	Postnişin yapılan bir çeşit yumuşak hayvan derisi. FL, 945; AL, 775; DHE, 541, A; İUL, 1066, A; CL-2, 1449, A; FA-3, 365	Bir çeşit kürk.. Kaş ETDR, 868; kediden küçük ve ona benzer bir kürk hayvanı LN, 582, F; Türkçede as, sansar ve gelinciğe müşabih kara kuyruklu boz hayvan LO-2, 879; DTO, 407; LÇ, 221; aktarı şimaliyede bulunur sansar ve gelinciğe benzer.. KT, 1031; TS, 1038; GD-3, 393	10
قالی	Kalı	Kıymetli yün halı CL-2, 1449; halı FA-3, 365; İUL, 1066	(قالی) Halı (KT, 570); kalı TaS-4, 2184; ETDR, 869, F; LO-1, 536; GD-3, 396	5
قالین	Kâlin	Küçük zemin örtüsü. FL, 945; AL, 776; halı, yolluk DHE, 542, F; İUL, 1066; CL-2, 1449; halı UTS, 229	İkram, nişan hediyesi.. DTO, 409; düğün hediyesi. GD-3, 399	5

قېچاق	Kıbçâk	Tataristan'da bir sahra İUL, 1068, A; FL, 947, A	DTO, 416; قېچاق Fergana taraflarında meskun büyük bir ulus ve kabiledir. LÇ, 227; TS, 1156; (qıfçaq) DLT, 422; OAS-5, 1539	12
قېو	Kapu	Kapı İUL, 1070; 1.Kapı. 2.Rum Sultanı veya Vezir-i azamının mekanı CL-2, 1452; TUL, 231; UTS, 230	Kapı..ETDR, 877; قاپو LO-2, 856; قاپو LÇ, 212; TS, 1068; (qapuk) DLT, 399; GD-3, 370	12
قېوچى	Kapuçi	Kapıcı İUL, 1070; ; CL-2, 1452; UTS, 230	(قېوچى) Kapıcı ETDR, 877; (قېوچى) KT, 1045; (قېوچى) LO-2, 856; TS, 1069	9
قازغان	Kadgan	1.İhtimam. 2.Te'kid, ihtar, yasaklama, men etme	(قازغان) Kazan ETDR, 886; (غازان) kazan LO-2, 961; (غازغان) kazan.. DTO, 384; büyük tencere İML, 39; (قازغان) LÇ, 219; (قازغان) kazan KT, 1069; TaS-1, 256; kazgan TaS-4, 2392; TS, 1121	2
قاراسى	Qarasî	Asya'da yaşayan bir Türk kavmi. CL-2, 1456		7
قاراغوز	Qarağoz	Türk hanedanlığı zamanında yaşa-yan bir genç.. CL-2, 1456	(karagöz) Bu oyunda halk görüşünü ve duyusunu veren kimse TS, 1077	8
قىرغىز	Qırğiz	Kırgız Türkleri TUL, 264	(قىرغىز) bir cesim kazak taifesidir.. LO-2, 974; kırgız halkı.. (OTİL-2, 584; قىرغىز Kazak taifesindendir.. LÇ, 245; قىرغىز türk akvamından Sibirya'nın garp cihetinde ve bahri hazarın şimalinde dolaşır bir kavm. KT, 1125; TS, 1158; (qırqız) DLT, 427; OAS-5, 1541	7
قىرۇق	Qûrûk	1.Tutma, zaptetme. 2.Yasaklama, men etme. FL, 954; Tutma, yasaklama, muhafaza, bilgilenme. AL, 782; yasaklama, haciz, dışa karşı muhafaza DHE, 544; İUL, 1076; CL-2, 1458, A; 1.Gözcülük, bekçilik. 2.Zabıt, tutma. FA-3, 381; UTS, 231	Koruma, muhafaza etme.. GD-3, 444	2
قىرۇرساڭ	Qûrremsâk	Bir çeşit sebze yaprağı	Teklif DTO, 429	3
قىرۇرساق	Qûrramsâk	Utanmaz, deyyus, zelil. FL, 954; Kendi kadını başkasına satan erkek, aşağılık. AL,782; deyyus, kadın tüccarı DHE,544, A; pezevenk TUL, 298; İUL, 1076; CL-2, 1458, A; FA-3, 381; KUL, 154	(قىرۇرساق) Kaltaban (LO-2, 943; قىرۇرساق kendi kadını satan.. DTO, 428; قىرۇرساق deyyus, kaltaban.. LÇ, 234; قىرۇرساق kaltaban.. eskimiştir KT, 1098; deyyus, pezevenk TaS-4, 2748; قىرۇرساق ETDR, 899; alçak, onursuz, arsız DS-8, 3012; GD-3, 455	8
قازاق	Qazâk	1.Kazakistanlılar. 2.Yol kesen, asi, dolandırıcı. FL, 955; Soyguncu, dolandırıcı.. AL, 783; soyguncu, haydut DHE, 545; Kazaklar TUL, 249; İUL, 1076; CL-2, 1459; FA-3, 382; UTS, 231	,Kazak Türkleri LO-2, 974; serseri başıboş.. DTO, 404; Kazak halkı OTİL-2, 593; be-hanuman, Buhara -ve harizm şimalinde deşt-i Kıpçak ı kebirde meskun azim bir ulus ve kabail ismidir.. LÇ, 219; .. Her kavmin askerliğe akın ve çapula ,ayrılmış efradı.. KT, 1068; ETDR TS, 1121; GD-3, 462 ;885	8
قىزىل	Qizil	Kızıl, al. FL, 955; İUL, 1076; CL-2, 1459; TUL, 271; UTS, 231	Kırmızı ETDR, 886; kızıl LO-2, 913; قىزىل kızıl.. DTO, 448; kan rengi.. OTİL-2, 570; İML, 43; قىزىل LÇ, 246; قىزىل KT, 1127; TS, 1176; DLT, 432; GD-3, 469; AT-4, 303; OAS-5, 1564	14

قزل باش	Kızılbaş	1.Kızılbaş. 2.Kızıl başlıklarından dolayı Şah İsmail'in ordusunun adı. 3.Bu orduya mensup olanların sula-leleri. FL, 955; FL'ye ilave-ten İran ve Afganistandaki şia toplumları. AL, 783; TUL, 272; İUL, 1077; CL-2, 1459; Babürlülerden kırmızı başlıklı bir kavim FA-3, 383; UTS, 231	Kızıl başlı bir ördek cinsi.. OTİL-2, 571; Şah İsmailin bir sınıf askeri.. KT, 1069; Şii mezhebinin bir kolundan olanlara verilen ad. TS, 1176; GD-3, 470; OAS-5, 1564	8
قشلاق	Qışlak	Padişah ve devlet ileri gelenlerinin kışladığı yer. FL, 957; AL, 784; kışın geçirildiği sıcak yer İUL, 1078; CL-2, 1461, A; TUL, 267; UTS, 232	Ordunun kışladığı yer.. ETDR, 887; قشلاق ordunun meştası olan vilayet LO-2, 980; kışlak DTO, 449; OTİL-2, 589; İML, 43; قشلاق karye-i aşairin avli olan ova.. LÇ, 248; قشلاق KT, 1128; TS, 1169; DLT, 430; kış geçirecek yer DS-12, 4557; AT-4, 290; GD-3, 479	12
قل	Qul	Kul, köle, hamal TUL, 292	Köle İML, 47; hizmet için satın Alınmış adam, kul.. KT, 1106; قول ETDR, 901; قول asker.. LÇ, 238; TS, 1247; DLT, 447; AT-4, 420; GD-3, 556	8
قارلار	Qular	Padişahın atlı birliğinin önünde giden subay İUL, 1082; CL-2, 1464, A; Sutlacda bir ordu atlı birliğidir ki.. FA-3, 393; flama taşıyan öncü asker UTS, 232		4
قۇلانچ	Qulânç	Kulaç.. FA-3, 393	Kulaç. AT-4, 421; GD-3, 487	15
قۇلپاق	Qalpâk	Bir çeşit yüksekçe başlık. FL, 961; AL, 787, F; TUL, 227; İUL, 1082; Özellikle samurdan yapılan yüksek başlık CL-2, 1465, A; UTS, 233	Bir tür resmi başlık ETDR, 891; deriden baş kisveti.. LO-2, 920; قۇلپاق keçe başlık DTO, 408; ince baş giysisi..OTİL-2, 545; KT, 1079; TS, 1050; AT-4, 82; GD-3, 494	10
قۇلچاق	Qulçâk	Askerlerin giydiği demir eldiven FL, 961, F; İUL, 1082; CL-2, 1465; UTS, 233	(قولچاق) Kola giyilen bir giysi DTO, 435; (قولچاق) bileğe takılan yük örmesi bir nevi eldiven LO-2, 958; (قولچاق) KT, 1110; TS, 1199; AT-4, 347	6
قۇلماق	Qalmâk	Kalmuk Türkleri.. DHE, 546, F; İUL, 1084; CL-2, 1467	Güney Rusya'da yaşayan ve dilleri Moğolca olan bşr kabileye komşuları tarafından verilen ad (kendi adları Oyrat) AT-4, 82, ?; Çözüğü normal taranmış, atkısı ise yağlı taranmış iplikten yapılan tüylü yün kumaş. 2. Kalmuk cumh. OAS-4, 1349	7
قۇلىچ	Qılıç	Kılıç FL, 963, F; İUL, 1084, F	hançerden uzun silah.. OTİL-2, 577; قۇلىچ kılıç DTO, 451; قۇلىچ ETDR, 892; İML, 42; LO-2, 923; قۇلىچ kılıç.. LÇ, 248; قۇلىچ KT, 1081; TS, 1153; DLT, 423; GD-3, 496	6
قۇمچى , قۇمچى	Qamçî	Kamçı.. FL, 963; AL, 789; TUL, 228; kamçı, bambu çubuk DHE, 547; İUL, 1085; CL-2, 1467; FA-3, 399; UTS, 233	(قۇمچى) Kamçı ETDR, 869; (قۇمچى) Ürüm, havlama sesi, kamçı.. LO-2, 886; at yürütmeye yarayan eşya.. OTİL-2, 548; İML, 36; (قۇمچى) kamçı.. LÇ, 229; (قۇمچى) KT, 1038; DTO, 420; TS, 1053; (qamçı) DLT, 395; GD-3, 509; AT-4, 87	16

قمری	Qumri	Ehil bir kuş.. CL-2, 1468, A; FA-3, 399, A; FL, 963, A; İUL, 1085, A; UTS, 233, A; AL, 789, A	Kumru ETDR, 893; KT, 1083, A; LO-2, 925; TS, 1254, F; AT-4, 433, A ?; GD-3, 511	11
قنات	Qanât	Duvara ve çadırların dört tarafına bezden gerilen perde. FL, 963; AL, 790; DHE, 547, A; İUL, 1085; CL-2, 1468, A; FA-3, 399; TUL, 229	1(قنات).Kanat. 2.Kapı, pencere kanadı.. ETDR, 894; ..perde, pencere, kapı kanadı.. LO-2, 926); çadır duvarı.. DTO, 420); açılan şeylerin bir tarafı OTİL-2, 550; kanat İML, 37; (قنات) per, cenah.. LÇ, 223; 1..3.kapı ve pencere gibi şeylerin açılıp kapanır ve ekseriya çift olan kapakları.. KT, 1083; 1..4.Kapı, pencere, dolap gibi dikine açılıp kapanan şeylerin kapağı. TS, 1176; (qanat) DLT, 396; CEAT, 635; GD-3, 518; ..Kapı kanadı. Pencere kanadı. OAS-4, 1362	12
قناویز	Qanâviz	Bir çeşit son derece alımlı parlak bir ipekli kumaş. AL, 790; İUL, 1085, U; CL-2, 1468, U; FA-3, 400; FL, 964	(ganavuz) Bir çeşit kadın kumaşı, tafta DS-6, 1909	10
قوئماق	Qoımaq	Soğan, yağ ve yumurtadan yapılan bir yemek çeşidi. FL, 965, U; DHE, 548	Yumurta, un ve peynirle yapılan bir çeşit omlet, un çorbası.. DS-8, 3020; un, süt, yağ ve şekerle yapılan tatlı. DS-12, 4512; AT-4, 460; ÖTS-3, 2873	3
قوبچی	Qobçî	Muhafız KUL, 154	Çoban LÇ, 242	9
قورق	Qôruk	1.Avlanma sahası. 2.Yasak, haram. CL-2, 1470	Koruk ETDR, 898 Bakılab hıfz olunmuş orman. قوری KT, 1199; LO-2, 946; TS, 1219; GD-3, 444; (korig) OAS-5, 1638	12
قورمه	Qôrmah	Yağda pişirilmiş et.FL, 965; AL, 791; TUL, 245 lezzetli bir yemek, güveç DHE, 547, U; sebzesiz et yemeği.. İUL, 1087; CL-2, 1470; FA-3, 401; UTS, 233	Et, patates, soğan vs ile yapılan sus	3
قوش	Qûş	Köpek çağırma ünlemi, doğan veya Şahin türü kuşlar DHE, 547	Kuş, tayr.. LO-2, 948; kuş.. DTO, 430; uçabilen yumurtadan çıkan bir sınıf hayvan. OTİL-2, 628; İML, 48; LÇ, 236; KT, 1100; ETDR, 899; TS, 1268; GD-3, 547	11
قوش بگی	Qûş begî	Saray kuşlarının ağası DHE, 547	DTO, 431; قوش بگی türkistan'da vezir makamında büyük bir rütbe ismidir LÇ, 236; emir ve han saraylarında başvezire denk kişi OTİL-2, 629	9
قیطون	Qayton	Bir tür ipekli elbise CL-2, 1472; FL, 968, A; AL, 793, A	İpekli kenar, ipekli elbise kenarı. GD-3, 573; (kaytan/gaytan) AT-4, 190, ?	10
قیف	Qiyf	Şişeleri doldurmaya yarayan ince delikli bir a	Şişe doldurmada kullanılan alet DTO, 449	16
قیماق	Kaymak	Süt kaymağı FL, 968, F; İUL, 1090; UTS, 234	kaymak.. OTİL-2, 538; قایماق Kaymak DTO, 415; قایماق Süt üstünde olan kaymak.. LÇ, 222; قایماق sütün üstünde biriken hulasası KT, 1046; قایماق ETDR, 873; قایماق LO-2, 896; TS, 1117; (qanaq) DLT, 396; CEAT, 636; GD-3, 410	3

قیمہ	Kıymah	İnce ince kıyılmış et. FL, 968, A; AL, 793, F; TUL, 270; DHE, 548, A; İUL, 1090, F; CL-2, 1473, F; FA-3, 410, A; UTS, 234, F	Kıyma ETDR, 908; ekserî et kıyması LO-2, 984; kıyılmış et, kıyma DTO, 452; kıyılmış et.. OTİL-2, 574; LÇ, 249; KT, 1134; TS, 1174; GD-3, 575; CEAT, 677	3
کالا	Kalâ	Kara, siyah.. FL, 963, H; AL, 801, H; DHE, 548, Sindice; siyah. 2.çok, ziyade. 3.yılan. 4.karayılan. 5.yerli insan. İUL, 1099, H; قره 1.Siyah. 2.Sağlam, zinde. CL-2, 1458, 1483; FA-3, 426, H; UTS, 236, H	(قارہ) Kara, siyah ETDR, 884); (قارہ) Kara.. LO-2, 908; (قارہ) kara DTO, 395; kara.. OTİL-2, 556; kara İML, 37; (قارا) Kara, siyah.. LÇ, 215; (قارہ) KT, 1066; (kara) TS, 1074; (qara) DLT, 401; GD-3, 426; CEAT, 643	14
کتکا	Kutka	Kötek, küçük değnek.. DHE, 172, H; İUL, 1115, H; کتک CL-2, 1500, H; tokmak FA-3, 466, H	OTİL-2, 199; aşhap harp aleti DTO, 217; deynekle dövmek ETDR, 937; değnek ve sopa ile dövme.. KT, 1189; kötek 1..2.So-payla atılan dayak, patak TS, 1238; OAS-5, 1672	14
کلابتو	Kelabettû	Altın ve gümüş telleriyle ipek üzeri-ne işlenti. Altın veya gümüş tel yumağı. FL, 1020; AL, 832; gümüş iplik DHE, 576, H; İUL, 1143; CL-2, 1535; کلابتون FA-3, 538	(gilaptan) Üzerine sırma ya da tel sarılmış ipek ya da pamuk iplik DS-6, 2076; GD-3, 599; GD-3, 263	10
کلغی	Kelgî	Padişahın tacına taktığı kuş tüyü, tavuskuşu	(کلکی) Saçma sapan söz, herze, düzme.. LÇ, 254	10
کماچ	Kumaç	Ara ara şişkin olan pamuk.. İUL, 1151; ..2.Çadır direğinin üstünde bulunan yuvarlak ahşap top CL-2, 1544; FA-3, 555, H; FL, 1027; irili ufaklı yuvarlak şey ; AL, 842, H	sıcak küldde pişirilen ekmek.. OTİL-1	10
کنوان	Kunvañ	Kuyu. FL, 1037, H; AL, 849, H; DHE, 586, H;	(قویو) Kuyu ETDR, 904; (قویو) kazılmış delik çukur KT, 1120; TS, 1275; AT-4, 463	14
کوتوال	Kotvâl	Polis karakol amiri veya kale muhafı-zı. FL, 1040, F; DHE, 587, F; İUL, 1164, F; CL-2, 1559, F; FA-3, 581, F; UTS, 245, F; AL, 851, F	(کوتول) Muhafız, bekçi, nighban, kal'a-bân.. LÇ, 257; dizdar.. TaS-4, 2779, F; (کوتول) DTO, 463; kale komutanı. GD-3. 618	9
کوچ	Köç	Göç, ayrılık, mekan değiştirme, bir yerden bir yere gitme. FL, 1041, F; AL, 852; TUL, 122; DHE, 588, F; İUL, 1165, F; CL-2, 1561, F; FA-3, 583; UTS, 245, F	Göç ETDR, 938; کوچ Göç DTO, 464; taşınırken alınan yük OTİL-1, 423; köçnek İML, 46; köç hicret, tahvil-i mekan.. LÇ, 270; intikal, hicret.. KT, 1191; göç, kervan.. TaS-3, 1717; TS, 769; DLT, 317; göç DS-8, 2947; CEAT, 693; GD-3, 621; AT-2, 167	8
کوچک	Küçük	Küçük, ufak.. AL, 852, F; deve yavrusu TUL, 302; DHE, 588, F; İUL, 1165, F; CL-2, 1561, F; FA-3, 584, F; FL, 1041, F; UTS, 245, F	(کوچک) Küçük, ufak.. ETDR, 938; (کوچک) Küçük köpek DTO, 464; (küçük) küçük.. OTİL-1, 389; LO-2, 1024; (کیچیک) küçük, ufak.. LÇ, 264; asıl türkçesi "küçük" "kiçi" olup Farside musta'mel ise de Türkçeden me'huz olması muhtemeldir.. KT, 1192; (küçük) herhangi bir şeyin küçüğü DLT, 314; (küçük) küçük DS-12, 4571; GD-3, 628; AT-4, 468; TS, 1277; küçük TaS-4, 2766	14

كورتہ	Kurta	Üst giysisi, gömlek. IUL, 1167, F	Uzun üst giysisi GD-3, 587	10
كورنش	Koriniş	Eğilerek selam verme, eğilme, edeple eğilme, teslim olma. FL, 1042; AL, 853; İUL, 1166; 1.Hümet. 2.Son derece eğilerek padişaha selam verme. CL-2, 1562, F; FA-3, 586; UTS, 246	(كورنش) Mulakat, istikbal, suret-i didâr.. LÇ, 271	8
كوكه	Koka	Süt kardeşi, süt annenin evladı. FL, 1044, F; AL, 855; kız kardeşin çocu-ğu DHE, 589, H; İUL, 1169; CL-2, 1566; FA-3, 592	üvey kardeş. GD-3, 643	1
لاچين	Lâçin	Av şahini FL, 1141, F; İUL, 1277	Şahin İML, 50; beyazlı şahin, kadim bir türk aşiretinin alemleri LO-2, 1087; LÇ, 273; beyazlı ve kırmızı ayaklı bir cins şahin.. KT, 1232; şahin TaS-4, 2785; DTO, 492; TS, 1291; Şahin yırtıcı bir kuş. Savaşta cesaret gösteren bir adam da laçin diye adlandırılır DLT, 339; AT-4, 500; HE, 277; GD-4, 11	11
هون	Hun	Hun Türkü TUL, 180	Hunlar. OAS-4, 1122, Ç	7
وشاق	Vuşak	Uşak, hizmetçi. FL, 1410; AL, 1192; İUL, 1553, F; FA-4, 649; UTS, 315, F	Vaşak, karakulak ETDR, 1109; tilkiye benzer bir hayvanın adıdır LN, 928, A; و شاق Küçük erkek.. DTO, 66; hizmetçi, bala.. OTİL-2, 289; ufak çocuk.. İML, 80; و شاق ufak çocuk, hizmetkar.. LÇ, 34; و شاق ufak ve küçük.. KT, 206; TS, 2039; uşaq DLT, 626; üşek dedikleri canverdir TaS-6, 4111, F; vaşak öşek, üşek,üşşek DS-9, 3356; 10, 4077; 12, 4797	8
يابو	Yabû	Küçük at, tay. FL, 1464; Kısa boylu bir at cinsi. AL, 1249, F; küçük at DHE, 796, H; İUL, 1608; CL-2, 2090, F; 1.Mutlak, kesin. 2.Bir cins at. FA-4, 772, F; UTS, 327	DTO, 464; beygir, yük atı.. LÇ, 289; GD-4, 48	11
ياسا	Yasa	1.Matem.2.Yasa, kanun. 3.Babürlüle-rin kanun kitabı.. FL, 1465; 1.Matem, isyan.. AL, 1251; Kanun TUL, 555; FA-4, 778	(ياساغ) Düzmek, yapmak, tanzim ve idare etmek.. LO-2, 1220; yasa, kanun, nizam, mahkeme kararı.. DTO, 525; (ياساغ) nizam, kanun.. KT, 1528; kanun, ferman, kaide, türe, emir TaS-6, 4361; (ياساغ) LÇ, 293; TS, 2140; CEAT, 974; GD-4, 71	2
ياغ	Yağ	Yağ, tereyağı. AL, 1252, F; İUL, 1610, F; CL-2, 2092; UTS, 327, F	Yağ.. ETDR, 1128; yağ LO-2, 1223; yağ.. DTO, 528; dehen, şahm. LÇ, 295; bazı meyve ve habbelerden çıkarılan lez u cetli ve yanar madde.. KT, 1530; TS, 2105; DLT, 647; CEAT, 896	3
يال	Yal	1.Hayvanların boyunlarındaki kalın kıllar. 2.Boyun, boğaz. FL, 1466; ايال Aslan, at vs hayvanların boyunlarındaki kıllar.AL, 1252; at yelesi DHE, 797, F; TUL, 564; İUL, 1611, F; CL-2, 2092, F; FA-4, 780; ايال yeles, at yelesi UTS, 44, H	At yelesi ETDR, 1130, F; ön ayağı al olan at İML, 84; يال hayvanın ensesindeki sert kıllar.. KT, 1554; TaS-6, 4222; TS, 2160; SN, T/Mğ?; GD-4, 105	11

يراق	Yerâk	Savaş aleti, yük, mal. FL, 1467; AL, 1253; DHE, 798; İUL, 1612, F; CL-2, 2093; FA-4, 781; UTS, 328	Savaş aleti, silah ETDR, 1135; يراق alet-i silah.. LO-2, 1216; يراق alet, cihaz.. DTO, 521; silah.. OTİL-2, 487; yank zırh, çokal İML, 86; يراق Muhimmat-i harbiye, cephane.. LÇ, 289; يراق silah, alet.. KT, 1524; hazırlık, levazım, techizat TaS-6, 4310; TS, 2132; gerekli araçlar DS-12, 4814; CEAT, 962; GD-4, 143	6
يرغا	Yirğâ	Hızlı koşan at.. FL, 1467; AL, 1253, F; salınarak yürüme DHE, 798, F; İUL, 1612; CL-2, 2093, A; FA-4, 781, F; hızlı koşan at, saldırı UTS, 328	Seri koşu. GD-4, 151	11
يزك	Yezek	Gece muhafızları, askerleri koruyan nöbetçiler, askeri casuslar. AL, 1253; FA-4, 782	Bekçi, pasban LN, 955, F; Asker müfrezesi, karakol. TaS-6, 4564; CEAT, 986; GD-4, 163	4
يسال	Yesâl	Asker nöbeti. FL, 1467	Asker, rütbe DTO, 525; saf çekmek, alay çekmek, durmak.. LÇ, 303; GD-4, 82	4
يساول	Yasâval	Haberci, polis, muhafaza memuru. FL, 1467; AL, 1254; devlet usul ve erkanı TUL, 556; altın ve gümüş eşyaları taşımada görevli kimse, milli elçi, rütbeli süvari DHE, 799, F; KUL, 215; 1.özenli insanları seferlerde koruyan kimse. 2.Elçi. İUL, 1612; CL-2, 2094, F; FA-4, 782	Çavuş, rütbeli asker.. LO-1, 467; teşrifat memuru, muhafız DTO, 526; hanın muhafızı.. OTİL-2, 488; شيفاول teşrifatçı, Türkistan'da bir rütbe isimdir.. LÇ, 205; muhafaza memuru, yasak memuru.. LÇ, 293; vaktiyle bölük muhafazasına memur alay çavuşu.. KT, 1548; jandarma DS-11, 4192; GD-4, 166	9
ياشمك	Yaşmak	Türklerin kullandığı bir örtü bağlama şekli. AL, 1254, F; İUL, 1612, F; Mısır ve Türkiye'de kullanılan bir nikab, örtü. CL-2, 2094; UTS, 328, F	Bir kadın başörtü şekli.. ETDR, 1128; ياشماق tarz-ı mahsusda olan nisanın örtüsü.. LO-2, 1222; kadınlarda bir baş örtme şekli DTO, 527; ياشماق muhderat-ı islamiyenin sokakta ferace giydikleri vakit yüzlerine tutundukları ince beyaz tülbentden örtü.. KT, 1530; ياشماق LC, 294; TS, 2144	10
ياغما	Yağmâ	Soyuntu mal, ganimet. FL, 1467, F; Meşhur bir Türk kabilesi TUL, 350; AL, 1254, F; 1.Yağma. 2.Yağma Türkleri TUL, 544; talan, yağma, ganimet, çapul DHE, 799, F; İUL, 1612, F; CL-2, 2094, F; FA-4, 782, F; UTS, 328	Yağma, talan ETDR, 1137; gaspetmek, birinin malını zorla elinden almak.. LN, 956, F; gasp, talan.. LO-2, 1234; LÇ, 59; KT, 1549, F; TS, 2107, F; GD-4, 181	4
يني چرى	Yeniçeri	Yeniçeri TUL, 566; CL-2, 2100	Yeniçeri ETDR, 1139; چرى çeri, asker DTO, 284; يىگى چرى LO-2, 1245; çerik, asker.. LÇ, 161; يىنكى Yeni.. LÇ, 315; يىگى چرى asker-i cedit manasiyle Sultan Orhan.. KT, 1563; GD-4, 203	4
يوروش	Yürüş	Hamle, saldırı. FL, 1470; AL, 1257; pususu, saldırı, baskın, DHE, 801, F; İUL, 1615, F; FA-4, 787; TUL, 587; UTS, 328	1.Yürüme. 2.Hamle, taarruz. ETDR, 1144; يوروش hücum.. LO-2, 1261; يوروش taarruz, sefer DTO, 545; LÇ, 305; يوروش hücum, akın.. KT, 1560; TaS-6, 4778; GD-4, 217	4

يوزباشى	Yüzbaşî	100 sipahiye kumandanlık eden kimse. FL, 1470; FA-3, 787	Bir bölük asker zabiti LO-2, 1262; yüzbaşî.. ETDR, 525; esasen yüz neferden ibaret bir bölük askere kumandanlık eden zabiti.. KT, 1562; TS, 2212	4
يىلاق	Yılâk	Yazların geçirildiği serin yer. FL, 1472; AL, 1260; TUL, 560; İUL, 1619; ايلاق. Uygur başkenti. 2. Bir ağaç. 3. Yazlık mekan CL-1, 282; FA-4, 793	(يىلاق) Yaylak, yaz geçirilen yüksek yer ETDR, 1132; (يىلاق) yayla DTO, 542; yaylak.. OTİL-2, 476; İML, 88; yayla mahali.. LÇ, 302; (يىلاق) zayın çıkılıp ikamet olunan yüksek ve serin yer.. KT, 1540; TaS-6, 4445; (يىلاق) LO-2, 1236; TS, 2152; (yaylâg) DLT, 678; CEAT, 981; HE, 446	12

2.2. Hibrit Kelimeler

ابلا پرى	Ablâ perî	Güzel kadın; FA-1, 16, U; güzel, hoş endamlı kadın FL, 53, ?; İUL, 48, U; CL-1, 98, U; AL, 53		8
اتالىقى	Atalîkî	Muallimlik, ilim öğretme işi. FL, 62; اٹالیکى özel ders verme işi DHE, 44, F; İUL, 63; CL-1, 113	.. Türkistan'da vuzeraya verilen isimdir. KT, 18	9
اتبازار	At bazâr	At pazarı CL-1, 112	At pazarı LO-1, 5; TS, 139; At alınıp satılan yer. OAS-1, 159	12
اوردا بگنى	Urdabegnî	Padişahın harem kapısında bekçilik eden güçlü kadın, asker kadın. FL, 82; TUL, Önsöz; Sarayda erkek elbisesiyle düzenden mesul Türk kadını CL-1, 149; اردابىگنى FA-1, 62	(اورده بكى) Harem kethudası, harem ağası, nazır LÇ, 29; DTO, 54	4
اردلى مېن رېنا	Urduli meñ rehna	Ordugah, ordu İUL, 95; padişah maiyeti FL, 82, ?		12
اونى	Ünî	Yünlü, tüylü. AL, 123; DHE, 79; TUL, 586; yünden mamul şey İUL, 152, H; CL-1, 262, U; FA-1, 235, H; (يوگلى) UTS, 43, H	Yünden mamul.. KT, 1566	10
ايلچى گرى	İlçî giri	Elçilik, mektupçuluk. CL-1, 282, U; FA-1, 241, H; sefâret, bakanlık.. FL, 150, Kökü belirtilmemiş; FA-1, 241, H; İUL, 161, F	(Elçilik) KT, 247	9
اتراك	Etrak	Türk isminin çokluğu, Tatar DHE, 11, A; TUL, 511; İUL, 64, A; اتراك CL-1, 115, A; EHD, 2399	İran'ın şimalinde kabail-i Turk meniye içinde vak'î bir nehrin isimdir ki "Yumut" kabilesi orada sakindir LÇ, 4; Türk'ün cem'i KT, 68, A	
اقاسى	Akâsî	Divanhane'nin darugası, muhafızı DHE, 25; FL, 25		9
باقرخانى	Bakir ħanî	Süt ve tereyağıyla pişirilen bir tür ekmek DHE, 95, F; FL, 170; İUL, 184; CL-1, 309; FA-1, 257; AL, 146, F	(Bakır) LO-1, 246; bakır KT, 271; bakır LÇ, 71; DLT, 170	3
بىراقدار	Bayraqdâr	Bayrak taşıyan, bayraktar ML, 79	Bayrak taşıyan ETDR, 551; بىراقدار alemdar, bayrak tutan.. KT, 278; بىراقدار LO-2, 624; TS, 228; AT-1, 223	9
بىگنى	Begnî	Cesaret, yiğitlik DHE, 133, F; beyin dışısı İUL, 306, U; emî-rin hanımı CL-1, 466	Darı şırası İML, 18	8
تاتارى	Tatarî	1. Tatar'a ait, Tatar'ın, Tatar malı. 2. Türk, Türklerin giydiği bir tür çuhadan elbise. 3. Meşk CL-1, 605	1. Pişmemiş veya pek az pişmiş et. 2. mektub nakletmege alışdırılmış, posta hizmetini ifâ iden kökerin.. KT, 370	10
تېرپۇش	Terpûş	Türk başlığı CL-1, 631		10
ترک بچه	Turk baççe	1. Türk çocuğu, 2. Taze delikanlı FL, 356, F; AL, 300, F; İUL, 446, F; CL-1, 635		8
ترک پىسر	Turk püser	Türk genç, güzel, yakışıklı delikanlı, maşuk, sevgili. UD, 5/137		8
ترک تاتار	Turk Tatar	Tatar neslinden gelen Türkler CL-1, 635		
ترک تاز	Turk tâz	1. Asker, subay, atlı arabası, 2. Soy-guncu, Kazak FL, 356, F; talan, saldırı DHE, 241, F; AL, 300, F; savaşı, sipahi, soyguncu; İUL, 446, F; CL-1, 635; 1. Saldırı, baskın, talan.. 2. Sâliklerin cezbe-i İlahî anı. UD, 5/139	Koşma, seğırtme, LN, 232; koşub hucûm iderek çapul ve gâret itme. KT, 399, F	4
ترک تازى	Turk tâzî	1. Soygunculuk.. 2. Kaçış.. FL, 356, F; yalancı öfke DHE, 241, F; soygun, talan, saldırı, hile	Koşan, seğırtene hitap LN, 232	8
ترک چشم	Turk çeşm	Güzel ve çekici göz, askere adını veren göz, asker gözü, Türk gibi olanın gözü. UD, 5/137		8
ترک چین	Turk çîn	1. Çinli Tatar Türk. Mecazen afitap, güneş. UD, 5/137; FL, 356		8
ترک روز	Turk rûz	Afitap, güneş FL, 356, F; AL, 300, F; CL-1, 635; UD, 5/137		8

ترک تاتار	Turk Tatar	Tatar neslinden gelen Türkler CL-1, 635		7
ترک تاز	Turk tâz	1.Asker, subay, atlı arabası, 2.Soy-guncu, Kazak FL, 356, F; talan, saldırı DHE, 241, F; AL, 300, F; savaşı, sipahi, soyguncu; İUL, 446, F; CL-1, 635; 1.Saldırı, baskın, talan.. 2.Sâliklerin cezbe-i İlahi anı. UD, 5/139	Koşma, seğırtme, LN, 232; koşub hucûm iderek çapul ve gâret itme. KT, 399, F	4
ترک تازی	Turk tâzî	1.Soygunculuk.. 2.Kaçış.. FL, 356, F; yalancı öfke DHE, 241, F; soygun, talan, saldırı, hile	Koşan, seğırtene hitap LN, 232	8
ترک چشم	Turk çeşm	Güzel ve çekici göz, askere adını veren göz, asker gözü, Türk gibi olanın gözü. UD, 5/137		8
ترک چین	Turk çîn	1.Çinli Tatar Türk. Mecazen afitap, güneş. UD, 5/137; FL, 356		8
ترک روز	Turk rûz	Afitap, güneş FL, 356, F; AL, 300, F; CL-1, 635; UD, 5/137		8
ترک روزگار	Turk rûzgâr			8
ترک ستمگر	Turk sitemgar	Zalim sevgili FL, 356, U; AL, 300, U; CL-1, 635		8
ترک سوار	Turk savâr	Ata binen müslüman atlı FL, 356, U; atlı, süvari DHE, 241, F; Hind atlısı ki bazı günlerde baştan ayağa İngiliz elbiseleri giyer ve attan inip bütün han ve subaylarla selamlaşmışlardı galiba bu yüzeden bu isim verilmiştir FA-1, 678, U; AL, 300, F; CL-1, 635; UD, 5/137		4
ترک غری	Turk Gurî	Türklerin son derece zalim bir kavmi. CL-1, 635		7
ترک فلک	Turk felek	Afitap, güneş FL, 356, F; AL, 300, F; İUL, 446, F; CL-1, 635; güneş, merih. UD, 5/137		18
ترک گردون	Turk gerdûn	Afitap, güneş FL, 356, F; AL, 300, F; İUL, 446, F; CL-1, 635; UD, 5/138		18
ترک میزاج	Turk mîzâc	Vahşi, Tatar mizaçlı, sinsî, acımasız DHE, 241, F; 1.Zalim. Acımasız. 2.Hilebaz, menfaatperest. 3.Kötü huylu, çımarık, azgın. CL-1, 635; UD, 5/138		8
ترک نیمروز	Turk nîmrûz			8
ترک و تاز	Turk u tâz	Azim, gayret, cedd ü cehd, altüst etme. UD, 5/142		8
ترکا	Turkâ	Müslüman. UD, 5/138		8
ترکان	Türkan	Türk kelimesinin cem'i, Türk halkı FL, 356, U; TUL, 511; AL, 300, F		8
ترکانه	Türkâne	Türk gibi, Türke ait FL, 356, U; AL, 301, F; İUL, 446, F; CL-1, 635; 1.Türk gibi, Türk mantığında. 2.Maşukâne, dilberâne. UD, 5/139		7
ترکانی	Türkânî	Türk kadınlarının giydiği değerli bir elbise AL, 301, F; İUL, 446, F; CL-1, 635		10
ترکانی چرخ	Turk çarh	Yedi yıldız; Zühre, Müşteri, Zuhal, Utarit, Merih, güneş. FL, 356; UD, 5/137		18
ترکستان	Türkistan	Türklerin yaşadıkları ülke DHE, 241, F; CL-1, 635	Taşkent'in şimalinde Rusya cihetinde bir memleket ismidir Hoca Ahmed Yesevi hazretleri onda medfundur LÇ, 108; KT, 399	12
ترکن	Turken	1.Türk kadını. 2.Türk halkından kadın. 3.Asker eşi. 4.Müslüman kadın FL, 356, F; FA-1, 678, U; UTS, 92, U; AL, 301, F; İUL, 447, F; CL-1, 635; 1.Türk avratı. 2.Bir cins vazifeli Türk kadını.. UD, 5/142		7

ترکني	Turkanî	Türk kadın, Türk kadını. DHE, 157, F; ترکاری KUL, 48; Türk kadınların giydiği bir tür giysi İUL, 446, F; CL-1, 635; FA-1, 478; bir kısım elbise ki Türk kadınları giyer FL, 356, F; AL, 301, F; Memur Türk kadını. UD, 5/142	(Türkân) Hükümdar karısı İML, 75 (تورکان)	1
ترکی	Turkî	1.Türkçe. 2.Türklerin yaşadıkları ülke FL, 357, F; Türkiye, Türk atı. AL, 301, F; bir cins at, Türk insanı, Türk dili DHE, 157, F; 1. Türkçe. 2.Türk atı. 3.Kahramanlık. 4.gurur, çalım. 5.Türkistan'da yaşayanlar. 6.Türk malı. 7.Türk'e ait İUL, 447, F; CL-1, 635; FA-1, 478, F; TUL, 513; UTS, 92, F; AL, 301, F; İUL, 447, F; CL-1, 635; ..anlaşılmaz dil, Emir Husro'nun icad ettiği bir musiki makamı. UD, 5/144	Türk insanı.. ETDR, 582, A; türk ümmetine veya lisanını mensub KT, 400; 1.türkle ilgili, 2.Türkçe TS, 2021	8
ترکی	Türkî	FL, 357, F; TUL, 511; DHE, 241, F; FA-1, 478, U; UTS, 92, F; AL, 301, F; İUL, 447, F; CL-1, 635; UD, 5/144	ETDR, 582, A; 400; TS, 2021; LN, 232; OTİL, 2-225	
ترکی افیم	Turkî afim	Asya'yı küçükte kullanılan bir afyondur ki.. UD, 5/144		3
ترکی توا	Turkî tuvâ	Üzerinde ekmek pişirilen tava, düz tava. UD, 5/145		3
ترکی ٹوپى	Turkî topî	Müslüman dervişlerin giydiği Türk başlığı. UD, 5/145		10
ترکی غسل	Turk gusl	Türk hamamı.. UD, 5/145		12
ترکی کلاه چارگ	Turkî kulah çâr gul	Dört güllü Türk külahı, sıfı külahı. UD, 5/145		10
تلاشى	Telâşî	Türk atı KUL, 77		14
ترکیان	Turkiyân	Kaybolan şeyi arama FL, 374, F; Telaş eden, kaybolan bir şer şeyi arama. AL, 313, F; İUL, 462, F; CL-1, 664, U; FA-1, 492, F; UTS, 96, F	Teyakkuzda olmak ETDR, 599, A; ehemmiyetsiz şey.. KT, 433, A; TS, 1941, A	11
تمن دار	Tumendâr	Tümen komutanı İUL, 467; CL-1, 674; FL, 380, F; FA-1, 500; AL, 318, F	Mir tuman KT, 454	4
تمن داری	Tumendârî	Tümen komutanlığı İUL, 467; CL-1, 674, U; FL, 380, F		4
تنبان	Tunbân	Bir tür alt giysisi CL-1, 677		10
توپ انداز	Top endâz	Topçu DHE, 169		4
توپ خانه	Tophâneh	Top konulan veya atılan yer FL, 388; AL, 325, F; topun muhafaza edildiği yer DHE, 169; İUL, 474; CL-1, 684; FA-1, 507, F; TUL, 500	(طوبخانه) Tophane ETDR, 802; (طوبخانه) topçu askerinin idare-i merkeziyesi.. LO-2, 770; cephe, tophane OTİL-2, 252; (طوبخانه) tophane.. KT, 889; TS, 1991; OAS-9, 2884	12
تورانی	Tûrânî	Türkistanlı, Tataristanlı DHE, 259, F; TUL, 505	Turanlı LN, 296, F; Türkistan ve taaristan cihetlerine mensub ve bu	8
توره بنی	Tura bendî	Düğün hediyesi.. FA-1, 508; İUL, 475, F; CL-1, 686		8
توره پوش	Tura pûş	Düğün hediyelerinin örtüsü.. FA-1, 508; İUL, 475, F; CL-1, 686, U; AL, 326, F		10
توره والی	tore vali	Mağrur ve mütekebbir avrat İUL, 457, F; AL, 326, U	Tuğra İML, 75	8
توشک خانه	Toşak hâneh	Sultanın elbise ve eşyalarının konulduğu yer. AL, 327, Fars-ça; ev eşyalarının konulduğu mekan DHE, 170, F; İUL, 476, F; CL-1, 688, F; FL, 390, U; FA-1, 510	Döşek ve diğer serilen şeylerin muhafaza adıldığı yer DTO, 234; emir ve vukelanın hil'at hanesi.. LÇ, 119	12

تیر تڨنگ	Tîr tufeng	İUL, 1076; CL-2, 1458, U		6
چاقچاقی	Çakaçakî	Babürlülerin ahşaptan yaparak kullandıkları bir çeşit müzik aleti DHE, 322; fırlatılarak atılan bir bıçak, küçük hançer, küçük bıçak.CL-1, 849	Çakçakçi, insanları hoş tutan.. OTİL-2, 360; GD-3, 76	16
چاقماقی	Çakmâkî	Silah çakmağı. DHE, 322; İUL, 597, U; CL-1, 848, U	Başlık.. OTİL-2, 360	6
چنگاری	Çingârî	Parlak, ateş, çingı FL, 538, H; AL, 434; TUL, 50; İUL, 607, H; CL-1, 863, H; FA-2, 122, U; UTS, 124, H	Çingar parlama, ortaya çıkarma DLT, 232; (çmki/çingi) Kıvılcım. AT-1, 442	14
چوکیدار	Çokidar	Kapı hizmetçisi, bekçi, bir tür köy korucusu İUL, 615, U; CL-1, 873, H; FA-2, 130, H; FL, 544, U; UTS, 125, U; AL, 439, U	(چوقدار) Ayak hizmetinde bulunan çuha elbiseli yahud çuhadan olan perdenin haricinde emre muntazır bulunan hademe ki vaktiyle bir sınıf-ı mahsus teşkil ederler-di. Kapı çakıdan.. KT, 521; LO-2, 857	9
چولستان	Çölistân	Çölistan, Sind'de bir yer ismi.	Çöl, verimsiz arazi ETDR, 641; çöl, sahra, beyaban.. LO-1, 497; (چول) susuz çöl DTO, 297; susuz yer, sahra.. OTİL-2, 386; çöl, sahra, beyaban.. LÇ, 157; KT, 523; çöl OK, 12; çöl TS, 450; (çöl çölistan) AT-1, 467	12
حاضر باش	Hâzirbaş	Anında hazır olan DHE, 349; İUL, 638, A; CL-1, 902, U; FA-2, 154, F; FL, 561, F; AL, 455, F	Hazır ol!, hep yerinde her zaman hazır. AT-2, 286	8
حلواخاتون	Halvaḥâtun	Helva yiyen kadın, kat yapırağı. AL, 467, U; İUL, 656, A; FA-2, 169, A; FL, 575, A	Helva KT, 557; Helva ETDR, 657	3
خاتون جنت	Hâtun-i cennet	Hz. Fatma RA unvanı CL-1, 933, U; FA-2, 173; FL, 579, F; AL, 470, A		8
خاتون فلک	Hâtun-i yağmâ	Güneş. İUL, 660; CL-1, 933, U		18
خاتون یغما	Hâtun-i felek	Güneş, ay, zühre. AL, 470; İUL, 660, F; CL-1, 933, U; FL, 579, F		18
خاقانی	Hakânî	1.Hakanlık. 2.İranlı eski bir kaside şairinin mahlası. FL, 581; DHE, 357, A	Hakanlık, imparatorluk ETDR, 664, A; hakanlık, hakana mensub LN, 369, A; hakana mensub ve muteallik KT, 569, A; LO-1, 535	2
خان بهادر	Han bahâdur	İngilizlerin müslümanlara söyledikleri bir hitap şekli İUL, 665, F; CL-1, 939, U; FA-2, 178, F; FL, 583, kökü belirtilmemiş; AL, 474, F		8
خانخانان	Hanḥanân	1.Hanlar hanı. 2.Babürlülerde subayların unvanı. 3.Babur-lülülerde Ekber Şahın atalığı Bayram Han ve oğlunun lakabı. FL, 583, F; bayram Han-'ın.. İUL, 665, F; CL-1, 939; FA-2, 178; AL, 474	Hanlar hanı, Muluk-i Timuriye zamanında Hindistan'da bir rütbe-i mahsusa unvanı idi KT, 570	2
دست بچہ	Dest buççe	Her zaman yanda taşınan küçük bohça; FA-2, 246; İUL, 718, F; CL-1, 1001, U; AL, 513		10
سراغ رساں	Surâğ resâñ	İz ve nişan bulmada mahir FL, 793; takipte, iz bulmada ve casuslukta mahir kimse İUL, 904; CL-2, 1235, U; FA-3, 63; AL, 627, F		9
سراغ رسائی	Surâğ resâñi	İz ve nişan bulmada maharet, casus-luk ilmi FL, 793; İUL, 904; CL-2, 1235, U; FA-3, 63; AL, 627, F		9

شیر قالی	Şir qalî	Edebiyatta da çokça kullanılan aslanların halı üzerine resimlerinin yapılması FA-3, 200; halıya dokunan aslan.. FL, 853, F; şairlerce, halı üzerine çokça dokunmuş olmasından "aslanlı halı"sözü çokça kullanılır FA-3, 200, F; İUL, 947, F; AL, 683, F	Şir ETDR, 766, F	2
طغراکش	Tuğrakeş	Tuğracı, Osmanlıda hat ve ferman-ları yazan kimse TUL, 504; İUL, 993, F; CL-2, 1378	Tuğrakeş LO-2, 1176; tuğra-yi humayunu çekmede mahir ve bu vazife ile muvazzaf memur.. KT, 884; TS, 2006	9
قاش زین	Qaş zîn	At süsü.. FA-3, 362; İUL, 1065, F; CL-2, 1448,		11
قالیچہ سلیمانی	Qâlîçe-i Suleymânî	Hız. Süleyman AS'ın üzerine binip gezdiği halısı. AL, 776; İUL, 1066; CL-2, 1449, U	(قالی) Küçük halı ETDR, 869, F); (قالیچہ) LN, 582, F; (قالیچہ) Küçük halı KT, 570; (قالیچہ) Küçük halı TaS-4, 2185, F; (قالیچہ) LO-1, 536; (helçe) küçük duvar halısı, seccade DS-7, 2331	5
قارابین	Qarabîn	Küçük tüfek. İUL, 1074; CL-2, 1456; FA-3, 377; FL, 952; AL, 781	Bir çeşit tüfek ÖTS-2, 2414; (قارابین) Bolca ağızlu kısa bir eski tüfenk KT, 1059, Fr; (قارابین) (LO-2, 903, İt; TS, 1075, İt	6
قرق امین	Qûrûk emîn	Yed-i emin. İUL, 1076; CL-2, 1458, U; FA-3, 381; FL, 954, F; AL, 782, U		9
قرق تحصیل	Qûrûk-tahşîl	Mal tutma, zabıt işleri. FL, 954;		2
قرق قبل فیصلہ	Qûrûk qabl-i faşîlah	Zabıt veya hüküm öncesi mütalaa.. FL, 954; İUL, 1076; CL-2, 1458, U		2
قرق نامہ	Qûrûknâmeh	Zabıt defteri FL, 954; AL, 782, F; FA-3, 381		2
قرقی	Qûrûkî	Zabıt işi İUL, 1076; CL-2, 1458, U; Zabıtmeye, yasaklama, men etme FA-3, 381; FL, 954, U; AL, 783, U		2
قرقی دار	Qûrûkîdâr	Zabıtcı. FL, 954	(قرقچی) Korucu. GD-3, 451	9
قراق اجل	Qazzâk-i ecel	Ruhları kabzeden ölüm meleği. AL, 783; İUL, 1076; CL-2, 1459, U; FA-3, 382; FL, 955, F; Azrail UTS, 231		8
قزاقانہ	Qazzâkâne	Kazak gibi, Kazak'ın yaptığı gibi CL-2, 1459		8
قزاقی	Qazzâkî	Soygunculuk, dolandırıcılık. AL, 783; DHE, 545; korsanlık, haydutluk TUL, 284; İUL, 1076; FA-3, 382; FL, 955; CL-1, 1459, U: UTS.	kazaklara ait.. OTİL-2, 593; قزاقی Hırsız, harami, kaltaban.. LÇ, 219	9
قرل باشی	Qızılbaşî	Babürlülerde bir kısım asker.. DHE, 544	(kızılbaşlık) Kızılbaş olma durumu TS, 1177	4
قلى	Qulî	Kölelik, gulamlık, hamallık yapan kimse. FL, 963; AL, 789; odacı TUL, 369; köle, işçi, hamal DHE, 547; İUL, 1084, F; CL-2, 1467; FA-3, 398; UTS, 233, F	(قوللوق) Kulluk, memlukiyet.. LÇ, 238; kulluk KT, 1111; (Eskiden) Karakoî, güvenliği korumaya memur askerin bulunduğu yer. OAS-5, 1696; GD-3, 556	9
قلماقنى	Qalmâknî	1.Kalmak kadını. 2.Erkek as-kerler gibi askerlik işi yapan kadınlar. 3.Kadın subay. İUL, 1084; CL-2, 1467, U; AL, 789, U		7
قوش خانہ	Qûş hâne	Kuş bannağı DHE, 547	Kuşhane LO-2, 949; ev kuşlarının bakıldığı yer OTİL-2, 629; kervansaray, aramgâh.. LÇ, 236; vaktiyle büyük konaklarda avcı kuşlara mahsus mahal.. KT, 1101; TS, 1268	12

مني	Menî	Küstahlık, egoistlik.. DHE, 547, F; benlik, gurur, tekeb-bür.. FL, 1308, F; gurur, tekebbür.. İUL, 1448; CL-2, 1895, F; FA-4, 465, F; gurur, benlik UTS, 297; AL, 1088, F	(منمى) LÇ, 278; KT, 1422, F	8
مير توك	Mîr tuzuk	Alay komutanı, başkonutan.. DHE, 722; FL, 1328, F; İUL, 1468, F; CL-2, 1918, U; UTS, 300, F; AL, 1110, F	Mir, emir, baş, reis.. ETDR, 1071, F; mir LO-2, 1167; mir LN, 873, A; mir..KT, 1441, A; mir TS, 1400	4
يرغمال	Yerğamâl	Mecburi zamanda düşmana verilen canlı kefalet. FL, 1467, F; AL, 1253, F; rehine DHE, 798, F; harpte sulhun devamı için iki tarafın hükümdarlarının birbirlerinden yakınlarını alıp yanlarında tutmaları İUL, 1612, F; CL-2, 2093, F; FA-4, 781, F	Rehine, esir.. GD-4, 150	4
يارباش	Yârbaş	Dostun önde geleni, dostların başı FL, 1464, F; herkesle dost olan İUL, 1609; CL-2, 2091, U; FA-4, 776, F; UTS, 327; AL, 1250, F	Yar, dost sevgili ETDR, 1126; yar KT, 1524; yar LO-2, 1215; yar dost, refik..LÇ, 290; yar TS, 2131	8
يرك وار	Yezek vâ	Askerin muhafazasından mesul subay FA-4, 782		4
يغماي	Yağmâi	Yağmacı, zalim, baskıncı FA-4, 782; zalim, haydut, kazak FL, 1467, F; FA-4, 782; AL, 1254, F	Başkalarının malını yağma يغماي eden.. KT, 1549; yağmacı TS, 2107	8

2.3. Türkçe Eklerle Türetilen Kelimeler

آفيمچي	Afimçî	Afyon kullanıcısı DHE, 47; afyon keş TUL, 6; آفيمچي İUL, 116, U; afyonkeş FL, 104, U; AL, 90, U	Afyonkeş, afyoncu. OAS-1, 25	9
بارودچي	Barûdçî	Barutçu PUL, 197	1.Maden veya taş ocaklarında, Patlayıcı madde yerleştirip ateşleyen işçi. 2.Baruthanede barutçu başının emrinde çalışan, ba-rut yapan, ıslah eden, perdahlayan teknik işçi. OAS-1, 240	9
تنبورچي	Tanburçî	Tanbur çalan sanatçı. AL, 320; İUL, 469; CL-1, 676, U; FL, 383, U; FA-1, 502	(طنبوره جى) tanbure denilen çalgıyı yapan adam KT, 887; tanbur çalan.. OTİL-2, 116; TS, 1897	2
تنگچي	Tenekeci	Teneke yapan kimse ML, 88	(تنكه جى) Tenekeden muhtelif kablara ve kutu vs imal veya lehimleyip tamir eden sanatkâr KT, 445; TS, 1951	9
خزانچي	Hazâneçî	FL, 590, F; AL, 481, F; DHE, 361, A; ML, 201; İUL, 674, F; CL-1, 950, F; FA-2, 189, F; TUL, 162	OTİL-2, 311	9
دېندورچي	Đindörçî	İlancı, münadî İUL, 787, U; CL-2, 1088, U; FL,		9
زينبرچي	Zenburçî	Tüfekçi DHE, 446; topçu FL, 751, F; Topçu İUL, 858, U; CL-2, 1171, U; FA-2, 414, F		4
ملمچي	Mulemçî	Demir parlatan kimse FL, 1285, U; İUL, 1423, U; CL-2, 1869, H		9
نساقچي	Nasikçî	DHE, 740; 1.tertibatçı. İUL, 1506, A; CL-2, 1956, U	(نساقچى) Nisakci, cellat LO-1, 439	4
نساقچي باشي	Nasikçî başî	Baş tertibatçı, genel müdür DHE, 740; İUL, 1506, F; CL-2, 1956, U		4
طبلچي	Tablçî	Davulcu. FL, 875, U; Davul çalan kimse. AL, 705, U; İUL, 989, F; CL-2, 1374, U; FA-3, 240, U	Tavlumbaz LO-2, 757; Davul طاولجى Davul çalan adam KT, 873; TS, 478; AT-1, 502, A	9

نيشانچی	Nişançî	1.Keskin nişancı. 2.Bayraktar. FL, 1359; İUL, 1507; CL-2, 1957, U; CL-2, 1969; FA-4, 564, F; AL, 1145, U	Osmanlıda fermanları yazan kimse.. ETDR, 1083; نیشانچی tuğrakeşlerin nâzırı LO-2, 1176; nişancı, atkuci LÇ, 4; نیشانچی tuşakeşlerin başı KT, 884; nişan kaleminin reisi.. KT, 1459; TS, 1476	4
نەفیرچی	Nefirçî	Nefret eden. AL, 1154, F; nefir çalan kimse İUL, 1517, F; FL, 1369, F	Haytaların boynuzdan yok borusu LO-2, 1179; nefir, esasen askeri cem' için çalınan büğük boru.. KT, 1467, A; nefir ETDR, 1089, A; nefir TS, 1465; AT-5, 317, A	9
نەقلىچى	Nakilçî	Nakilci, müstensih	OTİL-1, 499	9
نەكرچى	Nakkarçî	Nakkar çalan kimse. AL, 1154; DHE, 744; İUL, 1517, F; CL-2, 1969; FA-4, 583	(نقاره) Davul.. LÇ, 283; davul gibi eski bir nev' çalgı.. KT, 1469, F; nekkare LO-2, 1179	9
مەڭلىچى	Midilçî	Lise itihânlarında sadece orta dereceyi geçen kimse alay ifadesidir İUL, 1365, U; FA-4, 316, U; CL-2, 1800, U; AL, 1007, U		8
مەشەلىچى	Meş'alçî	Meş'ale tutan veya bakımını yapan kimse. FL, 1251, F; AL, 1031, F; meş'aleci DHE, 688; TUL, 329; İUL, 1391, F; CL-2, 1834, U; FA-4, 357, F	(مەشەلىچى) Meş'aleci, meş'aledar LO-2, 1124; (meş'ale) meş'ale OTİL-1, 454; (مەشەلكش) meş'ale çeken LN, 782, F; TS, 1378; (maş'alacı) meş'aleyi elinde gezdiren adam DS-9, 3134; OAS-6, 1919	9
نەلامچى	Nilamçî	Bağırarak müşteri kızıştıran kimse İUL, 1541, F; CL-2, 2003		9
قەندىلىچى	Qandilçî	Kandil DHE, 547; kandil FL, 964, A; mescidlerde kandil yakmakla muvazaf kişi İUL, 1085, F; CL-2, 1468	(قەندىلىچى) Kandilci, kandilleri yakan.. LO-2, 928; (قەندىلىچى) umumi bir mahal veya daire-de ve mesela cami ve sokak vs kandilleri yakmağa memur adam.. KT, 1085; TS, 1060; Kandil yapıp satan kimse. OAS-4, 1368	9

2.4. Moğolca Kelimeler

اوپچى	Opçî	Silahlı asker. DHE, 50, H; silahlı asker, subay.. İUL, 146, H; CL-1, 253, H; FA-1, 215, H; FL, 135, F; AL, 116	(اوپچىن) Ordu, zırlı birlik DTO, 40; (اوپچىن) silah, zırlı.. LÇ, 23; GD-1, 111	4
اوپچىخانى	Opçihâne	Silahlı askerlerin sığmağı veya yeri. DHE, 50, H; CL-1, 253		12
آغا	Ağa	Aka, sahip, malik, efendi. 2. Büyük erkek kardeş. 3. Kabile ve Mugallerin ünvanı. FL, 23; Ağa, malik, büyük erkek kardeş. AL, 33; TUL, 3; DHE, 45; İUL, 21; CL-1, 59; FA-1, 93; UTS, 18	Büyük kardeş, ağabey.. TS-1, 31; toprak sahibi, ustabaşı, en büyük erkek kardeş.. ETDR, 470; büyük, seyid, hanenin her yerin büyüğü.. LO-1, 36; abi.. DTO, 24; OTİL-1, 560; آغا Büyük efendi.. LÇ, 14; KT, 38; TaS 1, 24; UTS, 18; TS, 28; AT-1, 36, Mg; GD-1, 132	8
آغا میر	Ağa mîr	Gaziddin Haydar'ın bir vezirinin ismi İUL, 21		8
بەۋر	Bavur	Bir çeşit tatlı DHE, 95; inanç, itimad.. FL, 175, F; İUL, 193; CL-1, 318, F; FA-1, 265, F; inanç, itimad UTS, 50, F; AL, 151, F	OTİL-1, 125; ip DTO, 155; inanç, güven ETDR, 529, F; iname-i itimad LN, 152, F; halat, ip.. LÇ, 72	3
بەۋرچى	Bâvurçî	Aşçı. DHE, 64; TUL, 10; KUL, 192; İUL, 193, F; CL-1, 318, H; FA-1, 265, F; FL, 175; UTS, 50, F; AL, 151, F	Çeşnigir, bekavel.. LO-1, 457; aşçı DTO, 155; LÇ, 72; (bavurçî) 'aşçıbaşı AT-1, 221; GD-1, 202	9
بەۋرچىخانى	Bâverçihâne	Aşçı evi, mutfak. DHE, 64; İUL, 193; CL-1, 319, U; FA-1, 265, F; FL, 175, ?; UTS, 50, F; AL, 151, F		12
بەۋرچىگىرى	Bâverçî giri	Aşçılık işi. İUL, 193; CL-1, 319, U; FA-1, 265, F; FL, 175, ?; AL, 151, F		9

بولی	Bauli	Büyük ve derin kuyu... DHE, 95, H; avcı kuşları eğitmede kullanılan kuş İUL, 193, F; CL-1, 321, F; FA-1, 265, F; ..2.Türklerde kuşları eğitmek için.. FL, 176, F; AL, 151, F	Hızlı koşan hayvan DTO, 155; terbiyeli, seriül hareket.. LÇ, 72; avcılarını köpekleri alıştırmak için kullandıkları tüyden sahte kuş.. KT, 277; av tutmaya alıştırılmış.. TaS-1, 458; bavlı TS, 224; HE, 44, Mğ; AT-1, 221, Mğ; GD-1, 205	11
بهادر	Bahadur	Civanmerd, cesur. FL, 225, F; AL, 193, F; cesur, savaşçı.. DHE, 86, F; TUL, 17; İUL, 262, F; CL-1, 407, F; UTS, 62, F	Savaşlarda, çarpışmalarda güç ve yılmazlığıyla üstünlük kazanan veya yiğitlik gösteren kimse TS-1, 199, F; cesur, cenaver ETDR, 550, F; باتور Bahadır.. LO-1, 228; masallarda ve hikayelerde geçen dev kamet.. OTİL-1, 90; باتور LÇ, 66; batur, bahadur.. KT, 326, F; TaS-1, 456; TS, 182, F; AT-1, 187, Mğ; GD-2, 366	8
بهادری	Bahadurî	Cesaret, yiğitlik DHE, 133, F; ..2.bir tür kuş. 3.devlet-çe verilen bir unvan İUL, 262, F; CL-1, 407, U; FL, 225, F; UTS, 62, F; AL, 193, F	Bahadurluk.. OTİL-1, 90; bahadurluk KT	8
جِلو	Cilo	1.Süs, takı AL, 378	At LÇ, 6; GD-1, 206	17
داروغه	Dârûğa	1.Muhafız, bekçi. 2.Bir grup veya memurların başı. 3.karakol komiseri. FL, 607, F; AL, 497, F; daire müdürü, köy muhtarı, polis karakolu, neza-retçi DHE, 370, F; İUL, 695; CL-1, 979, F; UTS, 143	muhafız subay.. DTO, 315; şehir hakimi OTİL-1, 235; taraf-ı hükumetten hırmen ve zehayir muhafızı.. LÇ, 168; AT-1, 498, Mğ; askeri vali DS-4, 1374; moğul idare teşkilâtında idârî ve malî hattâ siyasî salâhiyetlere mâlik bir kısım büyük memurlara verilen bir isimdir ki.. MEB İA-3, 486; GD-1, 319; AT-1, 498	4
سوغات	Sûğât	Hediye, armağan, değerli eşya, sanat eseri. FL, 820; AL, 652; hediye, sunum DHE, 467, F; İUL, 929; CL-2, 1289, F; FA-3, 127	(Savğa) Armağan DS-10, 3553; GD-1, 345	8
غول	Ğul	1.İnsan topluluğu, kalabalık. 2.Aske-ri üs.. FL, 918, A; DHE, 533, A; kala-balık.. Ordunun merkez kısmı İUL, 1041, F; CL-2, 1423, F; FA-3, 318, F; topluluk, grup UTS, 221, A; AL, 750, F	Tenha yerlerde eşkal-i muhtelif ile insana görünür add olunan mahluk LN, 553, A; yabani adam.. LÇ, 209; KT, 971, A; harp askeri.. DTO, 386; ETDR, 843, F; LO-2, 823; askeri üs.. GD-1, 438	8
قائان	Kaân	1.Çok adaletli padişah, doğru ve zeki padişah. 2.Çinli ve Türklerin reislerinin ünvanı. 3.Türklerin padişaha hitapları mesela Cengiz hanın kızı Uğtai'ye dendiği gibi. FL, 943; AL, 773; TUL, 222; Tatar Türklerinin kral veya padişah yerini tutan ünvanı.. DHE, 541, F; İUL, 1064; CL-2, 1447; FA-3, 359	Kadim Asya hükümdarlarına verilen bir unvan LN, 579, F; çin imparatorlarına verilen huhank kelimesinin Türkçeye tahrifi, padişah.. LO-2, 849; hanlar hanı DTO, 389; LÇ, 211; hakan ve han isimlerinin suret-i diğeri olup.. KT, 1012; TS, 1033; GD-1, 379	2
قائانی	Kaânî	1.Kaanlık. 2.Meşhur bir İran şairinin mahlası. FL, 943; Kaana ait. AL, 773; İUL, 1064		2
قابو	Kabu	Fırsat, mühlet, öç, hedef, men-zil. FL, 943, F; AL, 774, F; güç, kuvvet, hükümet, fırsat, imkan, tutma, yakalama, ele geçirme İUL, 1064, A; CL-2, 1447, F; FA-3, 360; UTS, 229, A	Fırsat, hedef, öç.. DTO, 392; GD-1, 379	8
قابو پرست	Kabu-perest	Zulüm DHE, 541, F; CL-2, 1447, U	(قابدچی) zorla alan, gasib, yagma-ger.. KT, 1015	8

قابوچلانا	Qabuçalânâ	Zalimlik DHE, 541, F; hük- metme, güç gösterme İUL, 1064, U; CL-2, 1447, U; karar verme, güç gösterme FL, 893, U; FA-3, 360; AL, 774, U		8
قابوچی	Qabûçî	1.Kapıcı. 2.Kötülük düşünen. 3.Öç peşinde olan.4.Müfsid. FL, 944; Kötülük düşünen, kötü kişi, durumdan faydalanan AL, 774; despotluk, zalimlik DHE, 541; İUL, 1065; FA-3, 361; CL-2, 1447, F; ..alçak, adi, bencil UTS, 229	(قېوچى) LO-2, 857; (kapiğçı) İML, 37; (قاروچى) Gammaz, fettan.. LÇ, 224; TS, 1069; CEAT, 584	8
قاراول	Qarâvul	1.Silahla avcılık oynayan, silahtar. 2.düşman izlemekle vazifeli 10 kişilik kuvvet. FL, 953; AL, 781; gözcü, orduda üst rütbeli muhafız, muhafız. DHE, 544; izci.. İUL, 1075; CL-2, 1457, A; 1.silahlı avcılık. 2.Askerde öncü kuvvet. 3.Bazı tarih kitaplarında sipahi manasına da gelir FA-3, 379	Küçük bir birliğe kumandanlık eden kollukçu ETDR, 901; karakol LN, 589, F; aslı قاراول gözcü, dolaşıcı, asker kolu LO-2, 904; قاراول muhafız, gözcü, karakol gücü DTO, 398; gece bekçisi.. OTİL-2, 603; gezici, dolaşıcı, bekçi.. LÇ, 216; gözcü, nöbetçi, karakol TaS-4, 2283; karakol TS, 1077; 1.gece bekçisi. 2.nöbetçi, gözcü DS-8, 2654; AT-4, 123, Mğ; GD-1, 399	4
قاراولى	Qarâveli	Hafif çatışma, düşük yoğunluk-lu çatışma DHE, 544; İUL, 1075		4
قاراول -قارول	Qaravl -qurûl	Kuraul DHE, 544; FA-3, 382, U; muhafız mangası KUL, 154	(قاراول) KT, 1067; (قاراول) DTO, 398; ETDR, 901; karakol LN, 589, F; قاراول LO-2, 904; قاراول DTO, 398; OTİL-2, 603; LÇ, 216; TaS-4, 2283; TS, 1077; DS-8, 2654; AT-4, 123, Mğ; GD-1, 399	4
قاروالى	Qarvalî	1.Bir çeşit bele takılan bıçak, küçük av bıçağı. 2.Av kuşlarının pusuda beklemesi. FL, 954; AL, 782, U; pusu, av, yüksek muhafız DHE, 544; av bıçağı, hançer gibi bele takılan bir tür bıçak İUL, 1076; CL-2, 1458; FA-3, 382, U; UTS, 231		16
قوشون	Quşûn	1.10 kişilik askeri birlik. 2.Kamp FL, 956; AL, 784; alay, ordunun kısmı, asker bölüğü DHE, 545; İUL, 1078; CL-2, 1461; UTS, 232	(قوشون) Asker, ordu birliği DTO, 433; (قوشون) asker, cemaat, ordu.. LÇ, 237; (قوشون) ..birlikte sevk edilmiş halk, asker KT, 1102; HE, 253, Mğ; (goşun) asker, ordu; DS-6, 2108; GD-1, 406	4
قور	Qûr	1.Silah. 2.İleri gelenlere ait filler. 3.Elbiselerde yapılan bir eklenti. FL, 965; Silah, ileri gelenlere ait su. AL, 791; İUL, 1087; CL-2, 1470; UTS, 233	Ordu, silah.. DTO, 425; kural harbi eslaha OTİL-2, 622; silah.. LÇ, 233; ok sadağı. GD-, 427	6
قوربېگى	Qûrbegî	Cephanelik muhafızı. AL, 791, F; FL, 965, F; İUL, 1087; CL-2, 1470	İnzibat başı DTO, 425; Türkistan'da bir rütbe ismidir, cepheane memuru.. LÇ, 233	4
قورچى	Qûrçî	Silahlı asker. FL, 965; Silahlı ath. AL, 791; saray elbisele-rinin muhafızı DHE, 547, A; İUL, 1087; CL-2, 1470	Silahtar, avcı.. DTO, 425; silahşor.. LÇ, 233; قورچى vaktiyle bir demir kemer bağlayan zırhlı asker KT, 1094; GD-1, 432	4
قورخانه	Qûrḥāneh	Silahhane, cephanelik. FL, 965; AL, 791; DHE, 547, A; İUL, 1087; CL-2, 1470; UTS, 233	Cephane, silah anbarı OTİL-2, 640	12

كاکول	Kâkul	1. İnsan saçının öne dökülen kısmı. Zülûf 2. At yelesi. İUL, 10998, F; CL-2, 1482, F; FA-3, 425, F; FL, 975, F; TUL, 224; UTS, 236, F; AL, 800, F	Kakül, lüle.. ETDR, 912, F; كاکول saç, zülûf, yüzün iki yanına sarkan saç KT, 1140, F; LO-2, 990; TS, 1039, F; HE, 201, Mg; AT-4, 63, F; GD-1, 452	14
قینچی	Keynçi	Makas, demirden kesmede kullanılan bir alet. FL, 968, A; AL, 793; TUL, 318; DHE, 548, U; İUL, 1090; CL-2, 1473; FA-3, 410; UTS, 234, U	(Gaycı/kaçı) Makas DS-6, 1944/8, 2586; AT-2, 107, Mg; GD-1, 448	16
كشکچی باشی	Keşekçi başî	Gözcü, bekçi, muhafız DHE, 573; CL-2, 1530	keşek direk, tavanı muhafaza eden direk OTİL-1, 374; nöbetçi DS-8, 2771; GD-1, 467	4
کوتل	Kotel	1. Padişahın sefer atı. 2. Seferde padişahın binmek istediği anda hazır olması için hazır tutulan at. 3. Her zaman hazır bekletilen at CL-2, 1559; FA-3, 580, F; İUL, 1164, F; UTS, 245, F; AL, 851, F	..Süvari, refakatçi.. LÇ, 257; yedek at.. GD-1, 459	11
مچکله	Muçalka	Ahidname, mahkemede suçlu tarafın verdiği sözleşme İUL, 1350, F; keffaretname, ahidname CL-2, 1785; FA-4, 300; ahidname, karar.. FL, 1208, F; AL, 996	(مچکله) Senet, karar TaS-4, 2822; DTO, 500; GD-1, 502	2
منقالا	Minqalâ	Orduda öncü kuvvet. FL, 1296; CL-2, 1883; FA-4, 428, A; AL, 1075, A	(منقاله) Riyaziyyede bir mevzuu ETDR, 954, A; KT, 1420, A; İletki TS, 1399, A; bir sanat şekli. GD-4, 28	4
نوکەر	Noker	Hizmetçi İUL, 1533, F; işçi, hizmetçi.. CL-2, 1991, F; FA-4, 617, F; FL, 1386, F; UTS, 310, F; AL, 1171, F	Hizmetçi DTO, 510; kul, çakır.. LN, 915	9
براول	Herâvul	1. Serdar çadırı, akıncı çadırı. 2. Öncü birliklerin kumandanının çadırı. 3. Öncü birlik kumandanı AL, 1220; İUL, 1583; CL-2, 2061, F; FA-4, 710; FL, 1438	Karagöl, gözcü.. LO-2, 904; orduda gözcü asker DTO, 515; ordu gözcüsü, öncü kuvvet.. OTİL-2, 699; talia, mukaddem piyade askeri, kılavuz.. LÇ, 287; haraval yol gösteren DS-7, 2285; GD-1, 532	4
هولاکو	Hulâku	Zalim, cellad, bir Tatar padişahı. FL, 1444, AL, 1227, U; zalim, DHE, 789, H; İUL, 1589; FA-4, 722; UTS, 323; CL-2, 2069	Hulaku Cengiz'in torunu... LN, 941; LÇ	8
یالغار یلغار الغار	Yalgâr Yalgar algâr	Düşmana hamle yapma. FL, 1469; AL, 1256, F; bir ordunun başka bir ülkeye ani saldırısı. DHE, 39, F/800; baskın, hamle.. İUL, 126/1615, F; CL-2, 2096, F; FA-4, 786; UTS, 328; 1. Hesap vermeme. 2. Karşı çıkma. CL-1, 214; FL, 115	(ایلغار) Atın dört nala koşması, düşmana açıktan saldırma.. (LO-1, 127; (ایلغار) Hafif süvari, baskın.. DTO, 131; (الغار) Atlı baskın.. ETDR, 483; (ایلغار) muharebeden evvel bir tarafa sevk olunan muhafaza ve ihtiyat askeri.. LÇ, 59; (ایلغار) başı boş atın dörtlleme koşması.. KT, 248; ılgar TS, 912; GD-1, 193	4

2.5. Türkçeyle Taşınan Diğer Dillerden Kelimeler

آفندی	Afendi	FL, 25; TUL, 75, Y; İUL, 22; CL-1, 61	ETDR, 475; افندی KT, 138, R; UTS, 19; TS, 602, Y; Efendi. AT-1, 624, Y	8
پتلون	Petlôn	FL, 274, U; AL, 230, İng; TUL, 400; İUL, 330, U; CL-1, 496, İng; FA-1, 380, İng.	(پانتالون) LN, 186, Fr; (پانتالون) KT, 347, Fr; پانطولون LO-1, 350, İt; TS, 1568, Fr; AT-6, 287, İt	10
تموز	Temmûz	Temmuz ML, 87	ETDRH, 602	2

چاپو	Çapû	1.Kürek, çapa. 2.Bir çeşit ayak-kabı DHE, 314, H; gemi çapa-sı.. FL, 518, H; gemi çapası, bir çeşit ayakkabı CL-1, 833, H; sığır deyneği FA-2, 99, H	Gemilerin dalgalara, akıntılara kapılarak yer değiştirmemesi için.. TS, 393; چاپ- Çapa ETDR, 629; çapalama aleti.. AT-1, 406, İt.	16
فیز	Fez	Türk şapkası TUL, 104; İUL, 1062; فیس UTS, 227	(فس) ETDR, 854; KT, 995; LO-2, 834; TS, 692; AT-2, 49, A	10
قندیہ	Kandiye	Girit adası CL-2, 1468	Girit vilayetinde liva kürsüsü LO-2, 929	12
کماندان	Kumandân	Komutan, kumandan. TUL, 281	(قوماندان) Amir, başbuğ.. LO-2, 908, İt; (قوماندان) ETDR, 903; KT, 1113, Fr; TS, 1252, Fr; Kumandan. AT-4, 352, İt	4

2.6. Urducada Bulunmayan Kelimeler

Urduca	Tr İmlâ	Urduca Kaynaklar	Türkçe Kaynaklar	S	T	T
آقچه	Akçe	Para, akçe (MT, TUL'de varlığını ifade ediyor ancak IUL'de dahil taranan Lügatlerde bulunamamıştır.)	Küçük gümüş para, her türlü madeni para TS-1, 55; ..umumi manada para, bozukluk.. ETDR, 477; ufak gümüş para.. LO-1, 47; gümüş veya altın para.. DTO, 25; OTİL-1, 68, pulus ve paraya dahi itlak olunur LÇ, 6; gümüş sikke KT, 44; R-1, 123; TS, 48			X
الوس	Ulus	Tekcan 81'de TUL'den bu kelimeyi kaynak göstermektedir. TUL 519'da Ulus mukabili Urducada "millet, kavim" verilmekte ulus kelimesinin ise sadece Urduca yazılışını vermek-tedir. Bu kelimenin Urducadaki varlığını tespit edemedik.	Büyük, kudretli.. OTİL-2, 278; DTO, 79; ulus İML, 50; اولوس LO-1, 396; اولوس aşiretin büyüğü.. LÇ, 40; اولوس kavim ümmet.. KT, 223; DTO, 79; millet TS, 2033; ulus DS-9, 3279; aşiret, kavim DS-11, 4035; CEAT, 152; HE, 422			X
حلواچی	Halvaçı	Helvacı (Türkmen, 170'de bu kelimenin Urducada olduğunu vermekte kaynak da göstermemektedir ayrıca taradığımız sözlüklerde de bulamadık.	(حلواچی) Helvacı LO-2, 1042; Helva satan LN, 360; (حلواچی) helva pişirip dükkanında veya sokakta gezdirerek satan adam KT, 557; TS, 875; OAS-4,		X	
کتابچی	Kitapçı	Kitapçı, Türkmen'in varlığını verdiği bu kelime taranan sözlüklerde tespit edilememiştir.	(کتابچی) Yaygın veya yabancı kitapları satan kimse ETDR, 914; bir zatın kitaplarını idareye memur adam.. KT,		X	
yıldız		TUL, 572'de Sabir, Yıldız kelimesinin karşısına Türkçe latin harfli imlasının	(یıldız) Yıldız.. DTO, 131; (ایلدیز) ETDR, 1140; yulduz İML, 92; LO-2, 1251;			X
Uçmağ		TUL, 516'da "uçmak" kelimesinin Urducası olarak "cennet" verilmiş devamında Çağatay lehçesinde "اوجماغ" şeklindedir demiştir. Kelimenin Urducada varlığına dair diğer sözlüklerde bir kayıt bulamadık.	cennet.. OTİL-2, 287; cennet DTO, 49; Cennet İML, 79; LO-1, 203; اوچماق Cennet LÇ, 27; اوچماق cennet KT, 192; TS, 2027; DLT, 613			X
Talkan		RADLOFF 3	kurutulmuş ekmek, kavrulmuş, ufalanmış ekmek OTİL-2, 199; Kavut, kavurulmuş un.. İML, 67; تالغان kuruyemiş..LÇ, 102; DLT, 524	X		X
sığırtaç		Aybek'in sözlüğünde geçtiği belirtilen bu kelimeyi diğer hiçbir sözlükte bulamadık.	Sığır güden kimse, sığır çobanı. TS, 1750			X
Yarlıg		Tekcan 81'de "ulus" gibi Urduca imlayı Türkçe karşılık gibi okumuştur.				X
توربه	Torba	Spies, 330'da verilen bu kelime taramalarımız neticesinde bulunamamıştır.	Çanta ETDR, 607; طوره Kıldan olmayan küçük çuval KT, 895; طوره LO-2, 778; TS, 1996; OAS-9, 2891; GD-	X		

Dadaş	TUL, 54'te "dadaş kelimesi Şarkî Anadolu'da hitap olarak kardeş manasında kullanılır" şeklinde geçmektedir. Urducada varlığını	erkek kardeş. AT-1, 477; GD-3, 191			X
çug	ÇUG (Tekcan, 85'te IUL'de kelimenin varlığını bildirmektedir. Ancak, IUL'da böyle bir kelimeyi tespit edemedik.				X

2.7. Aslen Türkçe Olmayan Kelimeler

داغ Dâğ	Kir, pas, leke. DHE, 370, F; FL, 608, F	Leke, iz ETDR, 680, F; Damga izi.. LN, 403, F; nişan, yanık.. LO-1, 562; iz, nişan DTO, 316; OTİL-2, 105, Farsça; yanık, nişan.. LÇ, 168; dağ KT, 598; yara TaS-2, 964; Atlara ve başka hayvanlara vurulan damga. Farsiler bu sözcüğü Türklerden almıştır DLT, 246; AT-1, 478, F; GD-2, 439			X	X
ایاغ Ayâğ	Kadeh, piyale. FL, 143; AL, 124, F; Kadeh, piyale, küçük testi. (AL, 124, F; şarap kadehi, piyale.. İUL, 154; CL-1, 269; kadeh TUL, 220; kadeh, maşrapa DHE, 82, F; kadeh UTS, 44	Ayak.. DTO, 90; ayak.. OTİL-1, 522; basıp yürümeye yarar uzuv İML, 13; ayak, kadeh.. LÇ, 45; (آیاق) KT, 233; R-1, 201; ETDR, 513; TS, 151; LN, 139, F; (ayak) DLT, 162; TaS-1, 291			X	
بیلچه Belçe	Küçük kazma veya çapa DHE, 158, F; ufak kazma FL, 257, F; kazma TUL, 251 (Tekcan, 84'te bu kelimeyi "dipçik" olarak vermekte ancak taranan Urduca sözlüklerin tamamında "kazma" manası vardır.)	(bel) toprağı kazmaya yarayan alet. AT-1, 234				X
پتال Patal	Yaprak şeklindeki tabak veya ahşap çanak DHE, 172, Sn; yerin yedi tabakasından en alt tabakası.. FL, 262, H; Zeminin en alt tabakası İUL, 311, H; CL-1, 473, Sn; FA-1, 362, H; (پتال) FL, 274, Sn; (پتال) KUL, 59; AL, 220			X		X
جراپ Currâb	Çorap TUL, 53; İUL, 531, A; FA-2, 39, U; FL, 455, A; CL-1, 757, A; UTS, 111, A; AL, 371, A	(چوراب) Çorap LO-1, 491; (چوراب) ayağı giyilen yün veya pamuktan örme şey.. KT, 519; TS, 448; AT-1, 463, F		X		X
چادر Çadır	Büyük örtü..DHE, 310, F; uzun ve dört köşe bez, örtü.. FL, 509, F; İUL, 575, F; büyük ve geniş örtü.. CL-1, 823, F; FA-2, 88, F; TUL, Önsöz; UTS, 119, F; AL, 409, F	Göçebelerin hanesi makamında olub ordugahlarda askerlerin.. KT, 496; DTO, 274; ETDR, 630; LO-1, 454; hayme.. LÇ, 146; TS, 380; çatır DLT, 224; GD-3, 16; AT-1, 394, F			X	X
چتر çatır	Şemsiye DHE, 315, F; büyük şemsiye FL, 519, F; şemsiye, gölgelik CL-1, 834, H	Çadır, İML, 24; gölgelik, çadır, şemsiye LN, 335, F; AT-1, 394, F			X	X
چراغچى Çarâğçî	Çıracı	Çerağ, ışık.. LO-1, 473; چراغ KT, 507; چراغ ETDR, 633				
چکندر Çukundar	Şalgama benzer koyu kırmızı pancar FL, 530, F; AL, 426, F; pancar DHE, 322, F; pancar TUL, 400; çok koyu renk çıkaran yuvarlak şalgam.. İUL, 597, F; CL-1, 848, F; FA-2, 111, F	(چوگندر) yer kökü.. LO-1, 497; (چوگندر) Pancar LÇ, 96; (çükündür) TaS-2, 960; (چوگندر) KT, 523; (çükündür) TS, 456; AT-1, 471, F; HE, 102, F; GD-3, 75			X	X
چلمچى Çilemçî	El yüz yıkamaya yarayan kapaklı küçük testi. FL, 534; AL, 430, F; DHE, 219, H	(چلم) ibrik, su testisi, nargile FL, 534, F; DHE, 219, H		X		X
خميازه Hamiyaza	Esname, genişleme DHE, 364; karşılık, bedel.. FL, 596, F	(خميازه) Esname LN, 369, F; esname.. KT, 589, F; esname.. KT, 589, F		X		X

سرکه	sirke	Sirke DHE, 465, F; Üzüm ve başka meyvelerin suyundan yapılan ekşi içecek FL, 796, F; TUL, 446	Sirke. OAS-8, 2612, F	X	X
ساقانکور	Sağankur	Bir kertenkele türü CSL-2, 1167	Kare veya tarım kare şeklinde zarf veya mektupları taşımada kullanılan bez kese ETDR, 737; Yunaniden iskonkur bir nev'i keler sanb ki kadim tıbda kum balığı derler.. LO-2, 637; bu isim ile maruf canavar LN, 478, A; mısırdı yaşar bir cins kertenkele KT, 727, A; OAS-8, 2466, A	X	X
سلفچی	Silefçi	El yıkama leğeni İUL, 914, U; CL-2, 1256, H; FA-3, 91, U; AL, 639, U		X	
سونقور	Sungur	TUL, 455'te sungur karşılığı Urducada "şahin" şeklinde verilmiştir. Türkçenin diğer lehçelerindeki telaffuzları verilmiştir. Urducadaki varlığı ifade edilmemiştir.	Şahin DTO, 361; doğanların şahı İML, 63; (صونغور) türkide şungar doğan envamdan LO-2, 726; (صونغور) ak doğan KT, 842; (سونغار) LÇ, 193; TS, 1819		X
شاقلول	Şâkul	Duvarlarda doğruluğu sağlamaya yarar alet FL, 833, A; İUL, 944, A; CL-2, 1314, A	Ustaların duvar ve tabanlarda düzlüğü ayarladıkları alet ETDR, 753; duvarcı ipi LO-2, 666; divarcıların amuden divarın doğruluğunu temin için kullandıkları alet.. KT, 765, A	X	X
قاش	Kâş	Kâş bir şeyin kenarı. (Tekcan, IUL'i kaynak göstererek "kenar, kıyı" manasında Urducada ikinci bir "kaş" daha vardır demektedir. Ancak IUL, 362'de sadece bir "kâş" geçmektedir. Türkmen de 165'te bu noktayı doğru görmüştür.			X
قرمز	Kırmız	İpek böceği İUL, 1076, A; CL-2, 1458, A; FA-3, 381, Portekizce; FL, 954, A; TUL, 265; AL, 782, Portekizce	Kırmız böceği. TaS-4, 2513; قرمز DTO, 446; ETDR, 883, A; küçücek bir cins böcekten çıkan güzel kızıl bir renk veren bir nev'i boya.. KT, 1064, A; قرمز LÇ, 245; TS, 1163, A		
قرمزی	Kırmızı	Kırmızı renk ML, 675, A; قرمز Kırmız denilen bir bezden çıkan özel bir renk TUL, 265; İUL, 1076, A; CL-2, 1458; FA-3, 381; FL, 954, A; AL, 782, A; KUL, 154	Kırmızı ETDR, 883, A; al, kızıl.. LO-2, 907; قرمز Al, kızıl..; OTİL-2, 581, F; قرمز Al u lal yaptıkları böcektir.. LÇ, 245; KT, 1065; TS, 1163, A		
قر	Kaz	Ham ipek DHE, 544, F; FL, 955, F; İUL, 1076; CL-2, 1459, A; AL, 783, F	Ham ipek LN, 591, A; ham ipek, ipek kozası TaS-3, 1851, A		X
قلاش	Kallâş	1.hiç bir şeyi olmayan fakir. 2.gayret-siz, tembel. FL, 960; AL, 787, U; uyanık, kurnaz, dostsuz DHE, 546; sahtekar, hilekar ML, 702; züğürt TUL, 606; İUL, 1082; CL-2, 1464; FA-3, 393; UTS, 232	Rezil, alçak ETDR, 891, F; fakir, müflis.. LN, 597, A; hilekar, derbeder.. KT, 1077, A; TS, 1048, A; AT-4, 80, A	X	X
قلاچ	Kallaç				
قماش	Kumâş	1.Seciye, karakter. 2.Kumaş, bez DHE, 547, A; ev bezi, ipek.. FL, 963, A	KT, 1082, A; AT-4, 431, A	X	X
قولنج	Qulanc	Kulunc, omuzların arkasında oluşan ağrı. FL, 965, A; TUL, 293; DHE, 548, A	Belde ve sırtta oluşan ağrı ETDR, 903; şiddetli bağırsak ağrısı.. KT, 1111; AT-4, 428, Y		X
قلاچ	Qulâç				

كلچہ	Külçe	Bir çeşit buğday hamurundan yapılan tandırda pişirilen bir ekmek. FL, 1020, U; AL, 837, U; bir çeşit ekmek DHE, 577, H; İUL, 1144, U; CL-2, 1537, F; FA-3, 541, F	(کولچه) Metal çubuk veya külçe ETDR, 945; (کولچه) LN, 636, F; her türlü kümeli top şey.. LO-2, 1032; tandırda yapılan küçük ve yuvarlak ekmek OTİL-1, 404; bir nev'i mudavver ufak nan.. LÇ, 254; yekpare dökümüş maden.. KT, 1176; TS, 1280, F; mısır unundan yapılmış ekmek DS-12, 4576; AT-4, 476, F	X	X
کمانچه	Kemânçe	Küçük keman. IUL, 1152, F	Avrupa tipi telli ve yaylı çalgı. AT-4, 219, F		X
لاش	Lâş	Leş KUL, 185; Leş İUL, 1178; FA-4, 159; (لوتہ) naaş, meyyit, cenaze.. FL, 1142; CL-2, 1698, F; UTS, 263; AL, 836	Kadavra, leş DTO, 492; لاش ETDR, 954, F; لاش KT, 1233, F; LÇ, 273; TS, 1305, F; sümük DLT, 339; AT-4, 518, F	X	X
لال	Lâl	Kırmızı, dilsiz, yakut DHE, 639, F; kırmızı.. FL, 1143, H; İUL, 1180; dilsiz.. FA-4, 164; kırmızı, dilsiz TUL, 307; CL-2, 1700, F; kırmızı UTS, 264, U; dilsiz, konuşamayan UTS, 264	Dilsiz ETDR, 954, F; KT, 1234, F; TS, 1296, F; dilsiz, ebkem; kırmızı renk LN, 650, F		X
لال	Lâl	Dilsiz.. DHE, 172, F; kırmızı.. FL, 1143, H; İUL, 1180; dilsiz.. FA-4, 164; TUL, 307; CL-2, 1470, F; kırmızı UTS, 264, U dilsiz, konuşamayan UTS, 264	Dilsiz ETDR, 954; KT, 1234, F; TS, 1296, F		X
	nâgah	Spies, 339'da bu kelimeyi vermektedir. Ancak Farsça olduğu açıkça bilinen kelimelerdendir.	Ansızın. AT-5, 296, F	X	

2.8. Tematik Sınıflandırma Tablosu

Tematik olarak üstteki tabloya bakıldığında hayatın birçok sahasından kelimenin varlığı görülmektedir. Askerî, siyasî, sosyal ve gündelik hayattan kelimelerin diğerlerine göre sayısı daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun iki sebebi akla gelmektedir: İlki Türklerin idareci sınıf olmaları dolayısıyla Türkçeden askerî, idarî kelimelerin fazlaca geçmiş olabileceği

ikincisi ise Müslüman Türklerin edebiyat, din ve ilmî ıstılahta ekseriyetle Farsça ve Arapçayı kullanmalarıdır.

2.9. Morfolojik Analiz Tablosu

Morfolojik analiz tablosunda %60 oranında Türkçe ödünçlemelerin aslî hâlleriyle kullanıldıkları görülmektedir. Çoğunluğu bu kelimelerin varyantları olan hibrit kelimeler ise toplamın çeyreği nispetindedir. Urducada, Türkçe eklerin çok az kullanıldığı müşahade edilmektedir. Bu ek ve unsurların epeyce bir kısmı listede görüleceği üzere birleşik kelimelerden bir kısmı ise Farsça ve Arapça kelimelere eklenen Türkçe eklerden meydana gelmektedir. Ödünçleme listesinin onda birini Moğolca kelimeler tutmaktadır. Bu kelimeler çoğunlukla askerî, idarî ve bazı meslek isimleridir. Ekseriyetle Batı dilleri kaynaklı 7 kelime Türkçeyle taşınan kelimelere örnek olarak tabloda yer almaktadırlar. Urducadaki bu kelimeleri diğer kelimelerden ayıran nokta Türkçeyle ortak ses ve manalarının bulunmasıdır. Çalışmadaki kelimelerin morfolojik analizleri ek ve köklerin etimolojilerine göre yapılmıştır.

3. Sonuç ve Tartışmalar

Urducanın Türk dili ve tarihi açısından önemi tartışılmazdır. Urducadaki Türkçe kelimeler konusunda ilk defa Türkçe asıllı olanlarla diğerleri bir çalışmada ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Türkçenin kendi öz kelime ve dil unsurlarının tematik ve morfolojik olarak Urduca gibi önemli bir dilde nasıl ve ne şekillerde etkili olduğu görülmüştür. Türkçenin -kendi öz unsurlarından başka- Hindistan'da yeni müslüman olan bölgelere Arapça ve Farsçadan ne kadar kelime taşıdığı da öteden beri bir başka tartışma ve araştırma konusudur. Neticede Hindistan'da yüzlerce yıl Türkler Farsçayı devlet dili olarak kullanmışlardır. Doerfer, kaynakçada geçen sözlüğünde Farsçadaki Türkçe ve Moğolca kelimeleri genelde Farsça yoluyla Urducaya aktarılmış olarak göstermektedir. Bu noktada göz önünde tutulması gereken nokta o dönem İran, Afganistan, Anadolu ve Hindistan'da bir hat hâlinde Türk idaresinin olduğudur. Bu kelimelerin ne kadarının doğrudan Türkçeyle ve ne kadarının Farsça yoluyla -yine Türkler tarafından- Urduca ve diğer Hindistan'ın mahallî dillerine aktarıldığı önemli bir çalışma konusudur. Urducadaki Türkçe ödünçlemelere GD'in çalışması açısından bakıldığında -Urducadaki yeniden üretimler de dâhil olmak üzere- Türkçe kelimelerin önemli bir kısmının Farsçadaki Türkçe kelimelerle ortak olduğu görülecektir. Diğer bir nokta ise Türk idaresiyle

beraber Hindistandaki yeni müslüman olan bölgelere taşınan Arapça ve Farsça kelimelerdir. Bahse konu kelimelerin tespiti Urducadaki Arapça ve Farsça kelimelerin ses ve mana bakımından Türkçeyle –hususen Şark türkçesiyle- mukayeseleriyle mümkün olabilecek ve belki de Türkçenin Hindistan coğrafyasındaki tesir ve temaslarına dair yeni ufuklar açabilecektir. Bu çalışmayla Urducadaki Türkçe kelimelerin etimolojik, tematik ve morfolojik değerlendirmeleri de verilerle ortaya konulmuştur. Daha önce yapılan üç çalışmada verilen 41 kelime, (MT: 32, ET:9, OS, 13) Farsça veya Arapça gibi aslen Türkçe/Moğolca olmamaları, maddi hatalar sonucunda yanlış okunmaları, taranan lügatlerde bulunamamaları gibi sebeplerle tefrik edilmiştir. Bundan sonra Urducadaki Türkçe kelime ve unsurların tahlilleri, bu kelimelerin geçiş süreçleri, kazandıkları veya kaybettikleri manaları, Urduca eserlerde tanık gösterilmeleri, sıklık analizleri, Urducada kullanımdan düşen veya kullanımı azalan Türkçe kelimelerin canlandırılması gibi çalışmalara zemin hazırlanması sağlanmıştır.

Kısaltmalar

Redhouse An English and Turkish Dict.	ETDR	Gerhard Doerfer	GD
Çağatai ve Türkî-i Osmanî	LÇ	Andreas Tietze	AT
Derleme Sözlüğü	DS	Hasan Eren	HE
Dictionarie Turk Oriental	DTO	Sevan Nişanyan	SN
Azhar-ul Lughat	AL	Sir Gerard Clauson	CEAT
Divan-i Lügatit Türk	DLT	Okyanus Ansiklopedik Sözlük	OAS
İbn-ü Mühenna Lügati	İML	Ötüken Türkçe Sözlük	ÖTS
Kamus-i Turki	KT	Uzbek Tilining Izaxli Lügati	OTİL
Lehçe-i Osmani	LO	Misbah-ul Lughat	ML
Lügat-i Naci	LN	Wilhelm Radloff	R
Feyroz-ul Lughat.	FL	Tarama Sözlüğü	TaS
Ferheng-i Asfiya	FA	Sindice	S
Türkçe Sözlük TDK	TS	Farsça	F
Urdu-Türkçe Sözlük	UTS	Urduca	U
Jamia Lughat	CL	İngilizce	İng
Dictionary Hindustani-English	DHE	Fransızca	Fr
Münevver Tekcan	MT/T	Moğolca	Mğ
Erkan Türkmen	ET/T	İtalyanca	İt
Otto Spies	OS/S	Beluçça	B
Türkçe Urduca Lügat	TUL	Hintçe	H
Qadim Urdu ki Lughat	KUL	Arapça	A

KAYNAKLAR

- Ahmed Vefik Paşa. (t.y.). Lehçe-i Osmani. İstanbul: Cemiyet-i Tedrisiye-i Osmaniyye.
- Ashraf, A. B. & Soydan, C. (2012). Urdu-Türkçe Sözlük. İstanbul: TDK Yayınları.
- Asrar, N. A. (2003). Pakistan İle Türkiye Arasındaki Dil Ve Edebiyat İlişkileri. TDK Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi, 622, 464-466.
- Battal, A. (1934). İbn-ü Mühenna Lügati. İstanbul: TDTC Yayınları.
- Bayur, Y. H. (1987). Hindistan Tarihi. 3 Cilt. (2.Baskı) Ankara: TTK Basımevi.
- Bilkan, A. F. (1998). Hindistan'da Gelişen Türk Edebiyatı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Şeyh Süleyman Efendi Buhari (1880). Çağatai ve Türkî-i Osmanî. İstanbul: Mehran Matbaası.

- Bulgur, D. (2006). Tarihsel Gelişim Süreci İçerisinde Urduca. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16, 169-184.
- Çağbayır, Y. (2007). Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötüken Türkçe Sözlük I-V. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Jaleebi, J. (1995). Tarikh-i Adab-i Urdu, (Jild-i Awwal-Agazse-1750 dak). (4. Baskı) Lahore, Pakistan: Majlees-e Teraqqi Urdu.
- Soydan, C. (2003). Urdu Dilinde Akrabalık Terimleri Ve Müslüman Hint Toplumunda Aile Yapısı. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 43(1), 43-56.
- Clauson, S. G. (1972). An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish. London, England: Oxford University Press.
- De Courteille, P. (1870). Dictionarie Turk Oriental. Paris, France: A L'imprimerie Imperiale.
- Doerfer, W. (1965–1975). Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen. Bd. I-IV, Wiesbaden, Deutschland: Franz Steiner Verlag.
- Eren, H. (1999). Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü. Ankara: Şahsî Yayın.
- Grierson, S.G. A. (1927). Linguistic survey of India. (Vol.1, Part. 1). Calcutta, India: Central Publication Branch.
- Hamit, F. (2009). Türkçe-Urduca Urduca-Türkçe Sözlük. Ankara: Emre Ofset.
- Heyet, (1981). Uzbek Tilining Izaxli Lügati I-II. Moskva, Russiya: Akademiya Nauk Uzbekskoi SSP, Moskva Izdatel'itsvo Russkiy Yazik.
- İtil, A. (1970). Türkçe Sanskrit Arasında Lenguistik Paraleller. Doğu Dilleri, 1, 139-150.
- Karaağaç, G. (2008). Türkçenin Verintiler Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- Karaağaç, G. (2004). Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, G. (2015). Türkçenin Alıntılar Sözlüğü. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaşgarî, M. (2005). Divan-i Lügati Türk. (Haz. Serap Tugba Yurteser). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Komisyon. (1993). Derleme Sözlüğü. 1-12. Cilt. (2.Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Komisyon. (1995). Tarama Sözlüğü. 1.Cilt. (3. Baskı) Ankara: TDK Yayınları.
- Komisyon. (1996). Tarama Sözlüğü. 2-8. Cilt. (2. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Komisyon. (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yayınları.
- Molvi, F. D. (2010). Jami' Feyroz-ul Lûgat Urdu. (1. Baskı). Lahore, Pakistan: Feyrozsons Publishers.
- Mughul, M. Y. (1980). Geleneksel Yönleri İle Türkiye, Pakistan ve İran'da Kullanıl原因 Yaygın Kelimeler. TTK Basımevi, Ankara
- Muallim Naci (t.y.). Lûgat-i Naci. İstanbul.
- Narain A. K. (2002). Kuşan Devleti. (Komisyon). Türkler Ansiklopedisi, (1. Cilt. 821-826). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

- Nişanyan, S. (t.y.). Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Kökenbilim Sözlüğü, İnternet Portalı (nisanyansozluk.com).
- Redhouse, J. W. (1856). An English and Turkish Dictionary. London, England: Bernard Quaritch Oriental and Philological Publisher.
- Sabir, M. (1963). Urdu Mey Turkî Or Mongolî Elfaz. Urdunama Karachi, 13, 7-26.
- Sabir, M. (1968). Türkçe-Urduca Lûgat, Library Promotion Bureau, Karachi.
- Sami, Ş. (1317h). Kamus-i Turkî. Dersaadet İstanbul: Ikdam Matbaası.
- Schimmel, A. (1973). Islamic Literatures of India, A History of Indian Literature. (Volume VII), Wiesbaden, Germany: Otto Harassowitz.
- Shirani, H. M. (1988). Punjabmey Urdu, Muqaddere Qaumi Zuban (Hissa-i Evvel). İslamabad, Pakistan.
- Spies, O. (1955). Türkischen Sprachgut im Hindustani. Studia İndologica 21, Bonn: Festschrift für W. Kirfel. Festschrift für Willibald Kirfel zur Vollendung seines 70. Lebensjahres, 324-344.
- Tekcan, M. (2004). Urducadaki Türkçe Kelimeler ve Bunların Tematik İncelemesi. (Haz. G. Karaağaç), Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi, (ss. 75-91). Ankara: Akçağ yayınları.
- Tietze, A. (2002). Tarihi Ve etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü I, İstanbul: Simurg Kitapçılık.
- Tietze, A. (2009). Tarihi Ve etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü II, Wien, Österreichisch: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Tietze, A. (2016). Tarihi Ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü F-J III, (Haz. S. Tezcan). Ankara: TÜBA.
- Tietze, A. (2016). Tarihi Ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü K-L IV, (Haz. S. Tezcan). Ankara: TÜBA.
- Tietze, A. (2018). Tarihi Ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü M-N V, (Haz. N. Demir ve E. Yılmaz). Ankara: TÜBA.
- Tietze, A. (2018). Tarihi Ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Sözlüğü VI, (Haz. N. Demir ve E. Yılmaz). Ankara: TÜBA.
- Toker, H. (2006). Urducada “Turk” ve “Turkî” Kelimelerinin Kullanımına Dair, Şarkiyat Mecmuası, 9, 71-97.
- Tuğlacı, P. (1983). Okyanus Ansiklopedik Sözlük I-X. (Altıncı Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Türkmen, E. (1985a). Türkçe İle Urduca Arasındaki İlişkiler. TDK Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi, 397, 25-37.
- Türkmen, E. (1985b). Urducadaki Türkçe Kelimeler. TDK Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi, 399, 157-171.
- Üremiş, A. (2017). Sind'de İslâm Fetihleri I. SEFAD, 37, 477-488.
- Yücel, D. (2013). Pakistan'daki Urduca Ve Dört Ana Mahalli Dilin Tarihleri, Kullanım Sahaları İle Cümle Yapıları Ve Fiil Çekimlerinin Türkçeyle Mukayesesi Ve Türkçe

Kelimelerinin Taranması, National University Of Modern Languages, Faculty of Arts, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Islamabad, Pakistan.

Yücel, D. & Çetin. M. (2019). Güney Asya Dillerinde Türk Kavimleri Ve Türk İmajına Dair Söz Hazinesi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(88), 34-42.

Türkmen, E. (2004). Urduçadaki Türkçe Kelimeler ve Bunların Tematik İncelemesi. (Haz. G. Karaağaç), Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi, (ss. 93-98). Ankara: Akçağ yayınları.